

**MUZYKA**

# **Wszystko gra**

**Grażyna Kilbach**

**Aldona Danielewicz-Malinowska**

**Renata Barańska-Gumieniak**

# **4**

**PODRĘCZNIK**

**SZKOŁA PODSTAWOWA**



*Twoje mocne strony*

# Wszystko gra



© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2026

Nowa Era Sp. z o.o.  
Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa  
[www.nowaera.pl](http://www.nowaera.pl), e-mail: [nowaera@nowaera.pl](mailto:nowaera@nowaera.pl)  
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00



# Spis treści

## I. Barwy jesieni

|                                               |           |
|-----------------------------------------------|-----------|
| 1. Niech połączy nas muzyka! .....            | 10        |
| „Łączy nas muzyka”                            |           |
| 2. Rytm jest wszędzie .....                   | 14        |
| „Poczuj rytm i klaszcz!”                      |           |
| 3. Rytmiczne zabawy .....                     | 19        |
| 4. Dźwięki na pięciolinii .....               | 22        |
| „Śpiewanka do-re-mi-fanka”                    |           |
| 5. Gramy na instrumentach .....               | 26        |
| 6. Dzień Edukacji Narodowej .....             | 31        |
| „Święto nauczycieli”                          |           |
| <b>Warsztat muzyczny – podsumowanie .....</b> | <b>35</b> |
| 7. Wolno i szybko – tempo w muzyce .....      | 38        |
| „Wolno i szybko”                              |           |
| 8. Głośno i cicho, czyli dynamika .....       | 42        |
| „Piano – forte”                               |           |
| 9. Gdy piosenka z wojskiem szła .....         | 47        |
| „Przybyli ułani”                              |           |
| 10. „Mazurek Dąbrowskiego” .....              | 50        |
| „Mazurek Dąbrowskiego”                        |           |
| <b>Warsztat muzyczny – podsumowanie .....</b> | <b>54</b> |



## II. Zimowy czas

|                                          |    |
|------------------------------------------|----|
| 1. Świąteczne tradycje .....             | 58 |
| „Wśród nocnej ciszy”                     |    |
| „Lulajże, Jezuniu”                       |    |
| 2. Kolędujemy! .....                     | 62 |
| „Przybieżeli do Betlejem”                |    |
| „Jezus malusieńki”                       |    |
| 3. Wysoko i nisko – rodzaje głosów ..... | 66 |
| „Twój głos”                              |    |



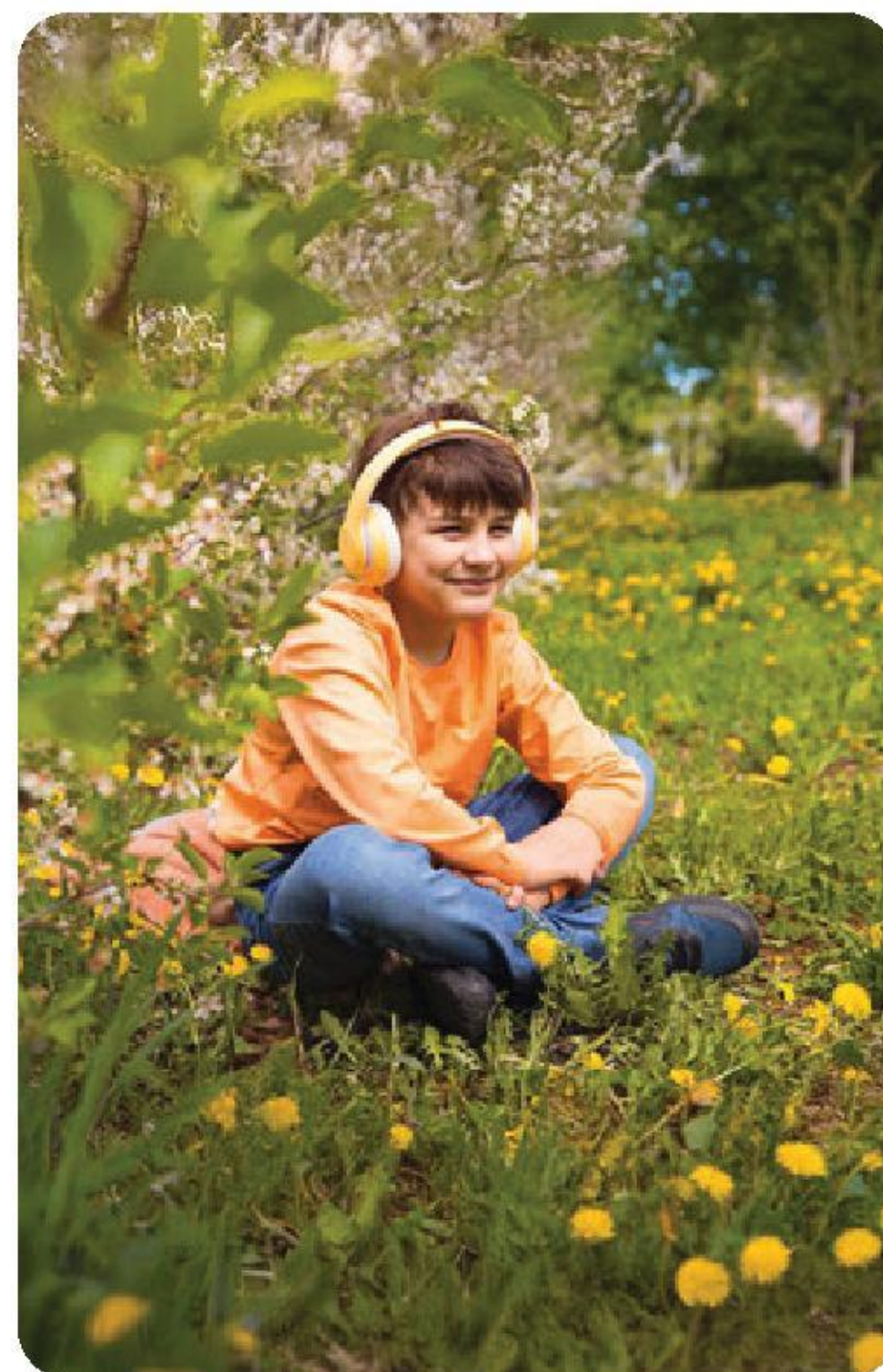


|                                                      |    |
|------------------------------------------------------|----|
| <b>4. Zima malowana dźwiękami</b> .....              | 70 |
| „Zima dźwiękiem malowana”                            |    |
| <b>5. Muzyczny prezent dla babci i dziadka</b> ..... | 74 |
| „Samba dla babci i dziadka”                          |    |
| <b>6. Cudowne dzieci muzyki</b> .....                | 78 |
| „Muzyczne echo Warszawy”                             |    |
| <b>Warsztat muzyczny – podsumowanie</b> .....        | 82 |



### III. Rytm wiosny

|                                               |     |
|-----------------------------------------------|-----|
| <b>1. Instrumenty perkusyjne</b> .....        | 86  |
| <b>2. Rytmiczne rozgrywki</b> .....           | 90  |
| <b>3. W wiosennym nastroju</b> .....          | 94  |
| „To właśnie wiosna”                           |     |
| <b>4. Wielkanocne tradycje</b> .....          | 97  |
| „Mazurek wielkanocny”                         |     |
| <b>5. Krakowiak – taniec narodowy</b> .....   | 101 |
| „Krakowiaczek jeden”                          |     |
| <b>6. Nasze majowe święta</b> .....           | 106 |
| „Biało-czerwony dzień”                        |     |
| <b>Warsztat muzyczny – podsumowanie</b> ..... | 110 |



### IV. Zbliża się lato

|                                                    |     |
|----------------------------------------------------|-----|
| <b>1. Dla mamy i taty</b> .....                    | 114 |
| „Dla mamy i taty”                                  |     |
| <b>2. Święto wszystkich dzieci</b> .....           | 119 |
| „Chcę być kimś ważnym”                             |     |
| <b>3. O czym może mówić muzyka?</b> .....          | 123 |
| <b>4. Z piosenką nad morze!</b> .....              | 126 |
| „Żeglarz i fale”                                   |     |
| <b>Warsztat muzyczny – podsumowanie roku</b> ..... | 129 |



|                                |     |
|--------------------------------|-----|
| • Repertuar dodatkowy .....    | 132 |
| • Słowniczek .....             | 141 |
| • Tabela chwytów na flet ..... | 143 |



# Spis utworów

|                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| „Biało-czerwony dzień” .....      | 106 |
| „Chcę być kimś ważnym!” .....     | 119 |
| „Dla mamy i taty” .....           | 114 |
| „Ekorock” .....                   | 136 |
| „Jezus malusieńki” .....          | 63  |
| „Krakowiaczek jeden” .....        | 103 |
| „Lulajże, Jezuniu” .....          | 61  |
| „Łączy nas muzyka” .....          | 12  |
| „Mazurek Dąbrowskiego” .....      | 50  |
| „Mazurek wielkanocny” .....       | 97  |
| „Morskie opowieści” .....         | 137 |
| „Muzyczne echo Warszawy” .....    | 78  |
| „Piano – forte” .....             | 42  |
| „Piosenka na rozgrzewkę” .....    | 132 |
| „Poczuj rytm i klaszcz!” .....    | 14  |
| „Przybieżeli do Betlejem” .....   | 62  |
| „Przybyli ułani” .....            | 47  |
| „Samba dla babci i dziadka” ..... | 74  |
| „Śpiewanka do-re-mi-fanka” .....  | 22  |
| „Święto nauczycieli” .....        | 31  |
| „To właśnie wiosna” .....         | 94  |
| „Twój głos” .....                 | 67  |
| „W Dzień Nauczyciela” .....       | 134 |
| „Wolno i szybko” .....            | 38  |
| „Wśród nocnej ciszy” .....        | 58  |
| „Zima dźwiękiem malowana” .....   | 70  |
| „Żeglarz i fale” .....            | 127 |



# Jak uczyć się z podręcznikiem?

Kolory  
w podręczniku:



treści główne



ćwiczenia



aktywności  
muzyczne

## Na początek

- Sprawdź, co będziesz robić **Na lekcji** i na czym trzeba się skupić.
- Rozgrzej umysł ćwiczeniem **Na dobry początek**.



### 1 Niech połączy nas muzyka!

Na lekcji:

- dowiem się, dlaczego warto uczyć się muzyki,
- zaśpiewam piosenkę „Łączy nas muzyka”,
- wezmę udział w zabawie i tańcu oraz zadbam o bezpieczeństwo.

#### Na dobry początek

Powiedzcie wszyscy jednocześnie: „Chcemy śpiewać, tańczyć, grać”.  
Czy Wasza wypowiedź zabrzmiała jak jeden głos?

## Kolejne kroki

- Przeczytaj **teksty** i obejrzyj **ilustracje, zdjęcia, schematy**.
- Pracuj z **ćwiczeniami** – pomogą Ci one utrwalić wiedzę i rozwijać umiejętności praktyczne (śpiew, granie, słuchanie, taniec).
- Odpowiedz na pytania na niebieskich polach oznaczonych **?**. Pomogą one lepiej np. odczytać emocje i przekazać utwór.
- Sięgnij do **Ciekawostek**, aby poszerzyć swoją wiedzę.
- Weź udział w **Zabawach muzycznych** – uczą one współpracy i integrują zespół klasowy.

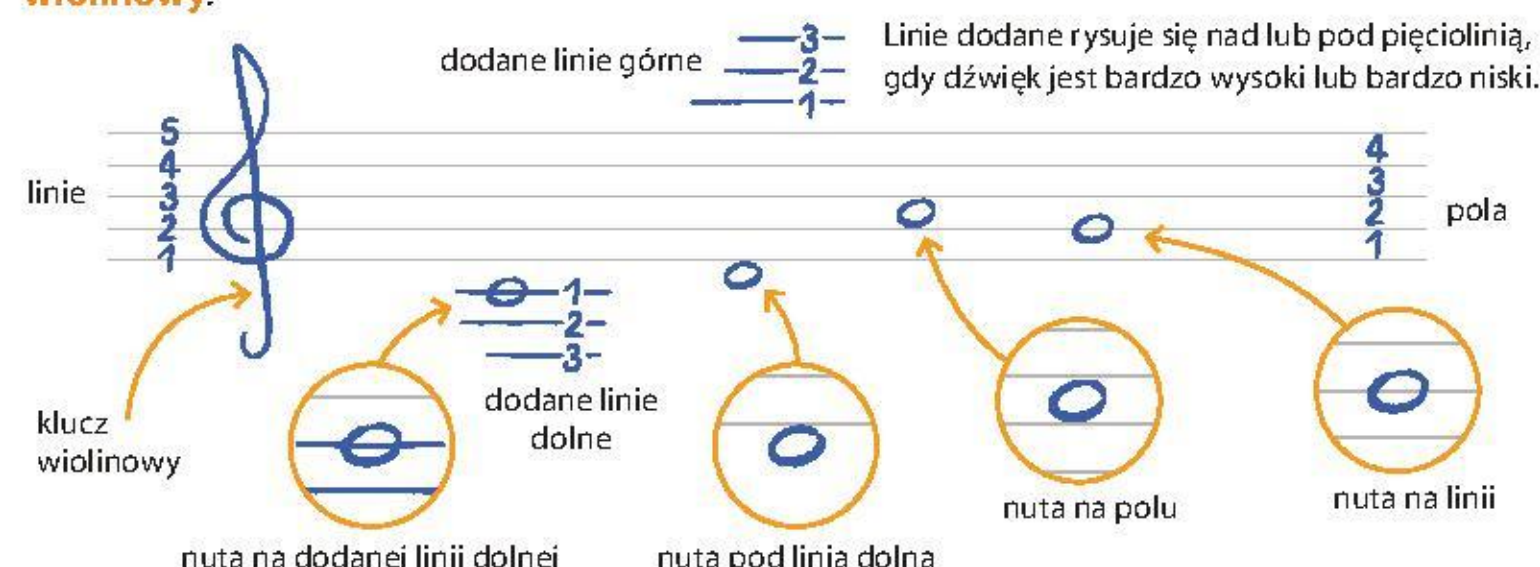
### Jak zapisujemy melodię?

Tekst, na przykład piosenki czy wiersza, zapisujemy literami. A jak zapisać melodię? Do tego służą **nuty** i **pięciolinia**. Pięciolinia to pięć poziomych linii i cztery pola pomiędzy nimi. Na tych liniach i polach zaznaczamy wysokość dźwięków za pomocą nut. Zostało to pokazane na rysunku poniżej. Na początku pięciolinii rysuje się klucz, który otwiera zapis nutowy. Najczęściej używanym kluczem w muzyce jest **klucz wiolinowy**.

**Nuta** – znak graficzny do zapisywania dźwięku.

**Pięciolinia** – linie i pola, na których zapisujemy dźwięki nutami.

**Klucz wiolinowy** – znak stawiany na początku pięciolinii.



### Ćwiczenie 1

Zaśpiewajcie piosenkę „Chcę być kimś ważnym!”, a fragment melodii ze słowami „Hejo” zagrajcie na dzwoneczkach lub flecie. Zanim wykonacie całą piosenkę, poćwiczcie granie podanego fragmentu.



#### Ciekawostka

Słowo „wigilia” pochodzi z języka łacińskiego i dawniej oznaczało nocne czuwanie. Obecnie nazywamy tak wieczór poprzedzający ważne święto, na przykład Boże Narodzenie.



Jakie emocje wywołuje w Tobie ta muzyka?

- ☐ A radość
- ☐ B spokój
- ☐ C podekscytowanie
- ☐ D niepokój



Cześć! Jestem ptak Fryderyk. Będę towarzyszył Ci przy aktywnościach muzycznych.



## Na koniec

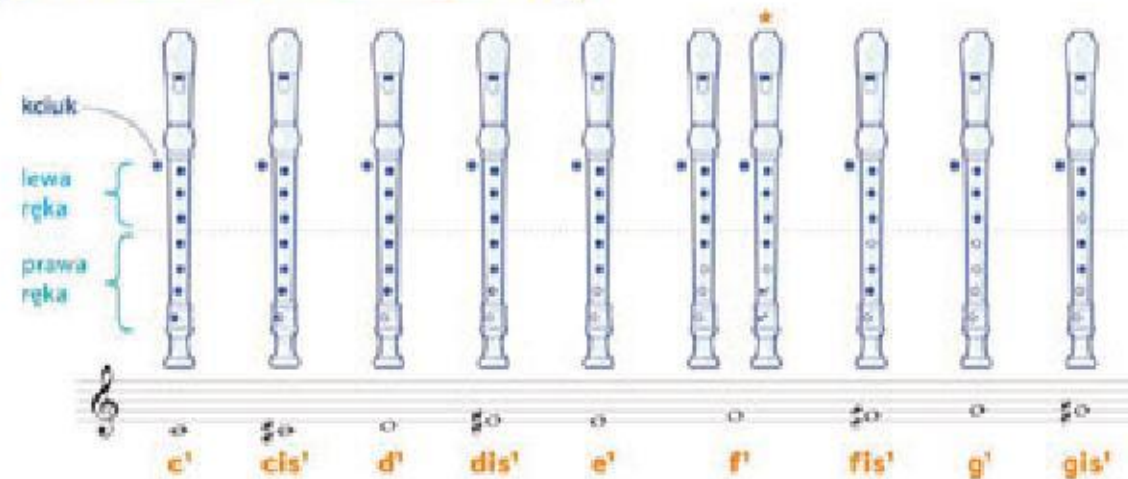
- Korzystaj z elementu **Na koniec lekcji**, żeby rozwinąć umiejętność wyrażania własnych opinii i ocenić zrozumienie materiału z lekcji.
- Na końcu podręcznika czekają na Ciebie **Repertuar dodatkowy** oraz **Kurs fletowy** – poszerzają one zainteresowania muzyczne i umożliwiają rozwijanie umiejętności praktycznych.

### Na koniec lekcji

Odpowiedz na pytania:

- Co najbardziej podobało Ci się podczas dzisiejszej lekcji?
- Co nowego udało Ci się zapamiętać?
- Jakie emocje towarzyszyły Ci podczas śpiewania hymnu?

### Tabela chwytów na flet prosty



## Warsztaty muzyczne

- Wykonuj różnorodne **ćwiczenia**, **zabawy muzyczne** oraz **rozwiąż quiz** – dzięki temu utrwalisz i uporządkujesz zdobytą wiedzę oraz umiejętności.
- Zerknij do **W skrócie**, żeby powtórzyć najważniejsze wiadomości z rozdziału.

### Warsztat muzyczny – podsumowanie

#### Ćwiczenia

- Stań prosto i rozluźnij ramiona.



#### Zabawy muzyczne



#### Muzyczna sztafeta

Ustawcie się w kole i przekazujcie sobie dowolnie wybrany przedmiot w rytm muzyki.

- Gdy mu...
- Gdy ten...
- Po każd...

#### Quiz muzyczny

- Co oznacza „tempo” w muzyce?

- ☐ A głośność utworu
- ☐ B szybkość wykonywania utworu

#### W skrócie

- Tempo mówi nam, jak szybko lub wolno wykonujemy muzykę. Zmiana tempa wpływa na charakter i nastrój utworu.
- Dynamika określa, jak głośno lub cicho brzmi muzyka. Do jej zapisu używamy włoskich określeń, takich jak *piano*, *mezzo piano*, *mezzo forte* i *forte*.

Gdy odpowiadacie w klasie na **pytania ABCD**, które znajdują się na niebieskich polach, obróć tylną okładkę tak, aby Twoja odpowiedź była na górze.

## Muzyka w akcji

- Wykonaj **doświadczenia edukacyjne**, aby tworzyć i poznawać muzykę poprzez działanie.

Ikonki w podręczniku:



praca w grupach



dla zainteresowanych







## Muzyczny kontrakt

1. By dobrze nam było w klasie, szanujmy się w każdym czasie.
2. Gdy muzyka w klasie brzmi, wszystko inne cicho śpi.
3. Dbam o szkolne instrumenty, bo rozwijać chcę talenty.
4. Śpiewu innych nie oceniam, tylko słucham i doceniam.
5. Lubię wspólnie grać w zespole, każdy ma tu ważną rolę.
6. Mówię, śpiewam, gram i ćwiczę, gdy zezwoli nauczyciel.





# I. Barwy jesieni



## W tym rozdziale dowiesz się:

- że rytm można wystukać nawet na szkolnej ławce,
- że *allegro* to nie tylko strona internetowa,
- że piosenka może być dobrą towarzyszką w marszu.





# 1 Niech połączy nas muzyka!

## Na lekcji:

- dowiem się, dlaczego warto uczyć się muzyki,
- zaśpiewam piosenkę „Łączy nas muzyka”,
- wezmę udział w zabawie i tańcu oraz zadbam o bezpieczeństwo.

## Na dobry początek

Powiedzcie wszyscy jednocześnie: „Chcemy śpiewać, tańczyć, grać!”.  
Czy Wasza wypowiedź zabrzmiała jak jeden głos?

## Co będziemy robić na lekcjach muzyki?

Muzyka jest wszędzie wokół nas. W ciągu roku szkolnego będziemy odkrywać różne jej rodzaje, poznawać nowe piosenki i grać na instrumentach. Będziemy też sprawdzać, jak muzyka wpływa na człowieka. Z muzykowaniem wiąże się wiele korzyści!



## UMYSŁ

- Na lekcjach muzyki możesz rozwijać swoje talenty i kreatywność.
- Kiedy uczysz się piosenek i grasz na instrumentach, ćwiczysz pamięć i koncentrację.
- Gdy słuchasz różnej muzyki, wzbogacasz wyobraźnię i wiedzę o świecie.



## CIAŁO

- Podczas śpiewu ćwiczysz prawidłowe oddychanie i wzmacniasz swój głos.
- Gdy poruszasz się do muzyki, poprawiasz swoją koordynację ruchową.
- Taniec wzmacnia Twoją wytrzymałość i sprawność fizyczną.





## Zabawa muzyczna

### Muzyczny spacer

Podczas słuchania utworu swobodnie spaceruj po wyznaczonym miejscu.

Na znak nauczyciela poruszaj się:

- jak nakręcona zabawka,
- jak osoba w za dużych butach,
- jak ktoś odganiający muchy,
- jak dyrygent orkiestry,
- jak podczas chodzenia po różnych powierzchniach – na przykład po kałuży, gorącym piasku na plaży, śniegu, wysokiej, trawie lub suchych liściach.

Na koniec zabawy przeprowadźcie głosowanie.

Zdecydujcie, który sposób poruszania się był dla Was najciekawszy albo najzabawniejszy.



### Posłuchajmy!

- ▶ **Piotr Czajkowski**,  
„Marsz ołowianych  
żołnierzyków” z baletu  
„Dziadek do orzechów”  
(fragment)

?

Jakie emocje  
wywołuje w Tobie  
ta muzyka?

- ☐ A radość
- ☐ B spokój
- ☐ C podekscytowanie
- ☐ D niepokój



### EMOCJE

- Słuchanie muzyki i taniec poprawiają nastrój.
- Gdy śpiewasz, tańczysz lub tworzysz muzykę, łatwiej Ci wyrazić emocje.
- Kiedy uczysz się grać na instrumencie, ćwiczysz cierpliwość.



### RELACJE

- Dzięki temu, że grasz i śpiewasz w zespole, uczysz się współpracy.
- Gdy wykonujesz muzykę w grupie, budujesz bliższe relacje.
- Muzykowanie z kolegami i koleżankami niesie radość ze wspólnego działania.





Zaśpiewajmy!

## Łączy nas muzyka

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Żwawo, rytmicznie ♩ = 136

Es<sup>6</sup>

1. Jest ta - ki ję - zyk – nie wiem, czy wie - cie – któ - ry ro - zu - mie ka - żdy na

4 B<sup>7</sup> B<sup>7</sup>

świe - cie. Ró - żne ma fo - rmy, ró - żne o - dmia - ny, a - le od

7 Es<sup>6</sup> As

dzie - cka wszy - scy go zna - my... Ref. To mu - zy - ka! – w nu - ty za -

10 Es<sup>6</sup> B<sup>7</sup> Es<sup>6</sup> Es<sup>7</sup>/g

klę - ta, skry - ta w dźwię - kach, w ryt - m u - ję - ta. Mu -

13 As Es<sup>6</sup> C<sup>7</sup> f<sup>7</sup> B<sup>7</sup> Es<sup>6</sup>

zy - ka! – wko - ło ro - zbrzmie - wa, o - na nas łą - czy i wzno - si do nie - ba!

1. Jest taki język – nie wiem, czy wiecie –  
który rozumie każdy na świecie.  
Różne ma formy, różne odmiany,  
ale od dziecka wszyscy go znamy...

3. Słysząc ją w mieście, słysząc w naturze,  
i w instrumentach, i w głosów chórze.  
Ona nam splata serca i ręce  
w hymnie, kolędzie, tańcu, piosence!

**Ref.** To muzyka! – w nuty zaklęta,  
skryta w dźwiękach, w rytme ujęta.  
Muzyka! – wkoło rozbrzmiewa,  
ona nas łączy i wznosi do nieba!

2. Cicha lub głośna, wolna lub żywa,  
a w filharmonii – poważna bywa.  
Śpiewem skowronka budzi nas rano,  
a kołysanką mruży: dobranoc...

**Ref.** To muzyka! – w nuty zaklęta...





## Muzykujemy bezpiecznie!

W zabawach ruchowych, tańcu i wspólnym graniu na instrumentach ważne jest, by każdy czuł się swobodnie i bezpiecznie. Dlatego warto przestrzegać kilku prostych zasad.

- Słucham wskazówek nauczyciela.
- Poruszam się ostrożnie i dbam o bezpieczeństwo innych.
- Szanuję granice innych – nie dotykam bez pytania, nie podchodzę za blisko.
- Podczas gry trzymam instrument tak, by nikogo nie uderzyć.
- Mówię wprost, gdy czyjeś zachowanie mi nie odpowiada.
- Gdy jest niebezpiecznie, proszę nauczyciela o pomoc.

### Zatańczmy!

Dobierzcie się w pary i ustawcie w dwóch kołach (wewnętrznym i zewnętrznym) twarzami do siebie. Wykonujcie do muzyki podane kroki.

- 1 Zróbcie osiem kroków w prawo, potem osiem w lewo.

**Powtórzcie 2 razy.**

- 2 Trzymając się za ręce, obróćcie się cztery razy w prawą i w lewą stronę.

- 3 Stojąc twarzą w twarz, wykonajcie cztery kroki do tyłu, potem cztery do przodu.

- 4 Osoba z zewnętrznego koła robi krok w prawo, a z wewnętrznego – w lewo. Mińcie się i wróćcie na miejsce.

**Powtórzcie 2 razy.**

- 5 Podajcie sobie dłonie na pożegnanie. Następnie osoby z zewnętrznego koła przesuwają się o jedno miejsce w prawo – powstaje nowa para.

**Powtarzajcie te kroki, dopóki trwa muzyka.**

### Na koniec lekcji

- Co podobało mi się najbardziej na dzisiejszej lekcji muzyki?
- Co było dla mnie nowe lub zaskakujące?
- Jakie uczucia towarzyszyły mi podczas wspólnego muzykowania?



### Posłuchajmy!

- ▶ **François-Joseph Gossec**  
[czytaj: fransła żozef gosek],  
„Gawot”







## Rytm jest wszędzie

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Poczuj rytm i klaszcz!” i zagram do niej akompaniament,
- dowiem się, czym jest rytm,
- poznam wartości rytmiczne nut i pauz.

### Na dobry początek.....

Przez chwilę posłuchaj, co dzieje się w klasie i za oknem. Zwróć uwagę na dźwięki, które się powtarzają. Czy któryś z nich brzmiał tak samo i pojawiał się w równych odstępach?

Zaśpiewajmy!

## Poczuj rytm i klaszcz!

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Żwawo, rytmicznie ♩ = 136

1. Ćwierć - nu - ta - mi i - dę so - bie, ró - wno w te - mpie raz i dwa...

5. Tak za - czy - na się pio - se - nka, co ry - tmi - czny te - mat ma! Kto ry - tmi - kę

10. pi - lnę cwi - czy, wie, że czas się tu - taj li - czy... Za - tem szy - biej

14. ó - se - mka - mi do re - fre - nu przy - spe - sza - my!

18. Ref. Po - czuj rytm - co wa - rto - ści ró - żne zna!

22. Po - czuj beat - on pu - lsu - je w ka - żdym z nas! Tak mu - zy - czne

27. bi - je se - rce i Ty też je w so - bie masz - po - czuj rytm



31 C d<sup>7</sup> a<sup>7</sup> F

i klaszcz! Ooo... ooo... ooo...

36 C d<sup>11</sup> a<sup>7</sup> F

2. By w pio - se - nce się nie zgu\_\_\_\_- bić i z i - nny - mi do - brze zgrać:

40 C d<sup>11</sup> a<sup>7</sup> F

pau - za, a - kcent czy ćwierć - nu - ta - te po - ję - cia trze - ba znać!

44 d<sup>7</sup> a<sup>7</sup> G<sup>(sus4)</sup>

A gdy zwo - lnić po - trze - bu\_\_\_\_ - jesz, pół - nu - to - wy

48 a<sup>7</sup> d<sup>7</sup> G<sup>(sus4)</sup> G

o - ddech weź: raz... dwa... - zno - wu wszy - stko gra!\_\_\_\_

**1.** Ćwierćnutami idę sobie  
równo, w tempie, raz i dwa...  
Tak zaczyna się piosenka,  
co rytmiczny temat ma!  
Kto rytmikę pilnie ćwiczy,  
wie, że czas się tutaj liczy...  
Zatem szybciej – ósemkami  
do refrenu przyspieszamy!

**Ref.** Poczuj rytm  
– co wartości różne zna!  
Poczuj *beat*<sup>1</sup>  
– on pulsuje w każdym z nas!  
Tak muzyczne bije serce  
i ty też je w sobie masz  
– poczuj rytm i klaszcz!  
Ooo... ooo... ooo...

**2.** By w piosence się nie zgubić  
i z innymi dobrze zgrać:  
pauza, akcent<sup>2</sup> czy ćwierćnuta  
– te pojęcia trzeba znać!  
A gdy zwolnić potrzebujesz,  
półnutowy oddech weź:  
Raz... dwa...  
– znowu wszystko gra!

**Ref.** Poczuj rytm...

<sup>1</sup> *Beat* [czytaj: bit] – równe, regularne uderzenia w muzyce, które pomagają utrzymać tempo i wykonywać rytm.

<sup>2</sup> Akcent – mocniejsze wykonanie wybranych dźwięków.





## Gdzie można znaleźć rytym?

Rytym możemy dostrzec w wielu powtarzających się zjawiskach wokół nas. W przyrodzie regularnie następują po sobie pory roku, dni i noce. Rytym widać też w ruchu i codziennych czynnościach – na przykład podczas marszu, klaskania, skakania na skakance czy wykonywania powtarzalnych gestów. Rytym jest także w nas: to regularne bicie serca i spokojne oddychanie. Dzisiaj natomiast dowiesz się, jak rytym działa w muzyce.

?

Gdzie jeszcze można zauważyć rytym? Rozejrzyj się wokół i spróbuj znaleźć kilka przykładów.

## Zabawa muzyczna

### Rytmiczna fala imion

Przedstawcie się i pokażcie rytym swoich imion. Każdy uczeń po kolei wypowiada swoje imię, dzieląc je na sylaby. Do każdej sylaby dodaje klaśnięcie, na przykład: Ma-te-usz – trzy sylaby, trzy klaśnięcia.

- Pierwsze kilka osób wykonuje zadanie wolno, a kolejne osoby – coraz szybciej, cały czas zachowując rytym.



## Czym jest rytym w muzyce?

Kiedy słuchasz muzyki, możesz usłyszeć, że jedne dźwięki brzmią dłużej, inne krócej, a czasem między nimi pojawia się cisza. To właśnie **rytym** określa, jak długo trwają dźwięki oraz przerwy między nimi. Aby wiedzieć, jak długo grać lub śpiewać dany dźwięk, należy zapisać rytym. Używamy do tego odpowiednich znaków muzycznych – nut i pauz o różnych wartościach rytmicznych. Każda kolejna wartość trwa o połowę krócej od poprzedniej.

**Rytym** – czas trwania dźwięków i przerw między nimi.

### Wartości rytmiczne nut

|               |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |  |
|---------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|--|
| 1 cała nuta   |  |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |  |
| 2 półnuty     |  |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |  |                                                                                     |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |                                                                                       |  |
| 4 ćwierćnuty  |  |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |  |                                                                                     |                                                                                     |                                                                                     |  |                                                                                     |                                                                                       |                                                                                       |  |                                                                                       |                                                                                       |  |
| 8 ósemek      |  |                                                                                     |  |                                                                                     |  |                                                                                     |  |                                                                                     |  |                                                                                     |  |                                                                                       |  |                                                                                       |                                                                                       |  |
| 16 szesnastek |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |



## Ćwiczenie 1

Posłuchaj, jak nauczyciel wykonuje podany rytm, a następnie wyklaszcz go samodzielnie.



## Cisza w muzyce

W muzyce cisza jest tak samo ważna jak dźwięki. Nazywamy ją **pauzą**. Pauza to przerwa między dźwiękami, która trwa określony czas. Może być krótka albo długa. Tak jak nuty, pauzy mają swoje wartości rytmiczne, które pokazują, jak długo trwa cisza.

**Pauza** – cisza w muzyce o określonej długości.

### Wartości rytmiczne pauz

|    |                        |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|----|------------------------|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| 1  | pauza<br>całonutowa    |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| 2  | pauzy<br>półnutowe     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| 4  | pauzy<br>ćwierćnutowe  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| 8  | pauz<br>ósemkowych     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| 16 | pauz<br>szesnastkowych |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |

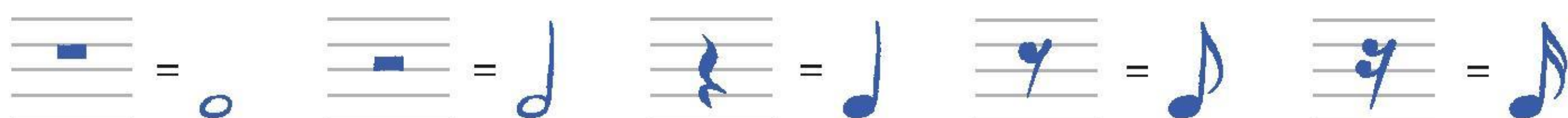
## Ćwiczenie 2

Odpowiedz na pytania:

- Jaka wartość rytmiczna trwa dłużej niż półnuta?
- Jaka pauza trwa o połowę krócej niż pauza ćwierćnutowa?
- Ile ósemek mieści się w całej nucie?
- Jaka pauza trwa dłużej niż pauza ósemkowa?

W parach zadajcie sobie podobne pytania.

## Położenie pauz na pięciolinii i odpowiadające im wartości nut





### Ćwiczenie 3

Posłuchaj, jak nauczyciel wykonuje podany rytm, a następnie wyklaszcz go samodzielnie.



### 👤 Ćwiczenie 4

Zagrajcie na instrumentach perkusyjnych akompaniament do piosenki „Poczuj rytm i klaszcz!”.

- Najpierw każda osoba ćwiczy rytm na otrzymanym instrumencie.
- Następnie wykonajcie akompaniament wspólnie, jako zespół.
- Grajcie tak długo, jak trwa piosenka.



### Ciekawostka

Rytm występuje także w plastyce. Możesz go zobaczyć na obrazach jako powtarzające się kształty, kolory lub linie. Dzięki rytmowi prace plastyczne są bardziej żywe i ciekawe.

Vincent van Gogh [czytaj: wincent van gog], „Gwiaździsta noc” (1889)



### Na koniec lekcji

- Co najbardziej podobało mi się podczas dzisiejszej lekcji?
- Co nowego z niej zapamiętam?
- Czy coś w tym temacie było dla mnie trudne?





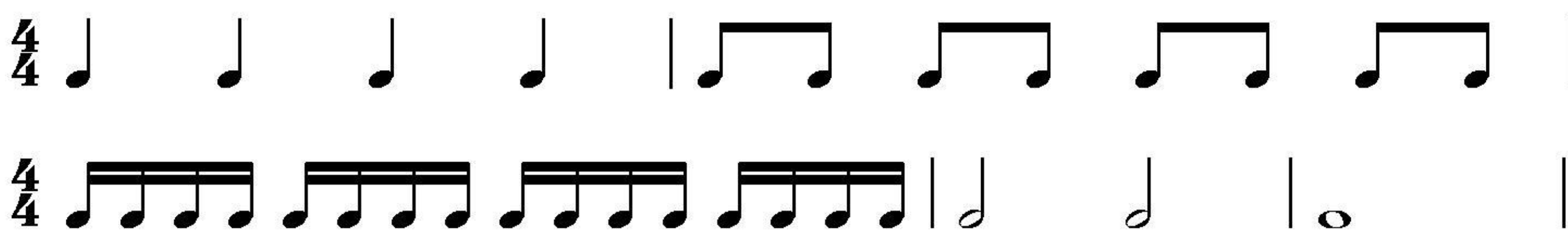
## 3 Rytmiczne zabawy

**Na lekcji:**

- dowiem się, na czym polegają tataizacja i gestodźwięki,
- wezmę udział w zabawach i ćwiczeniach rytmicznych,
- wykonam rytmy gestodźwiękami.

### Na dobry początek

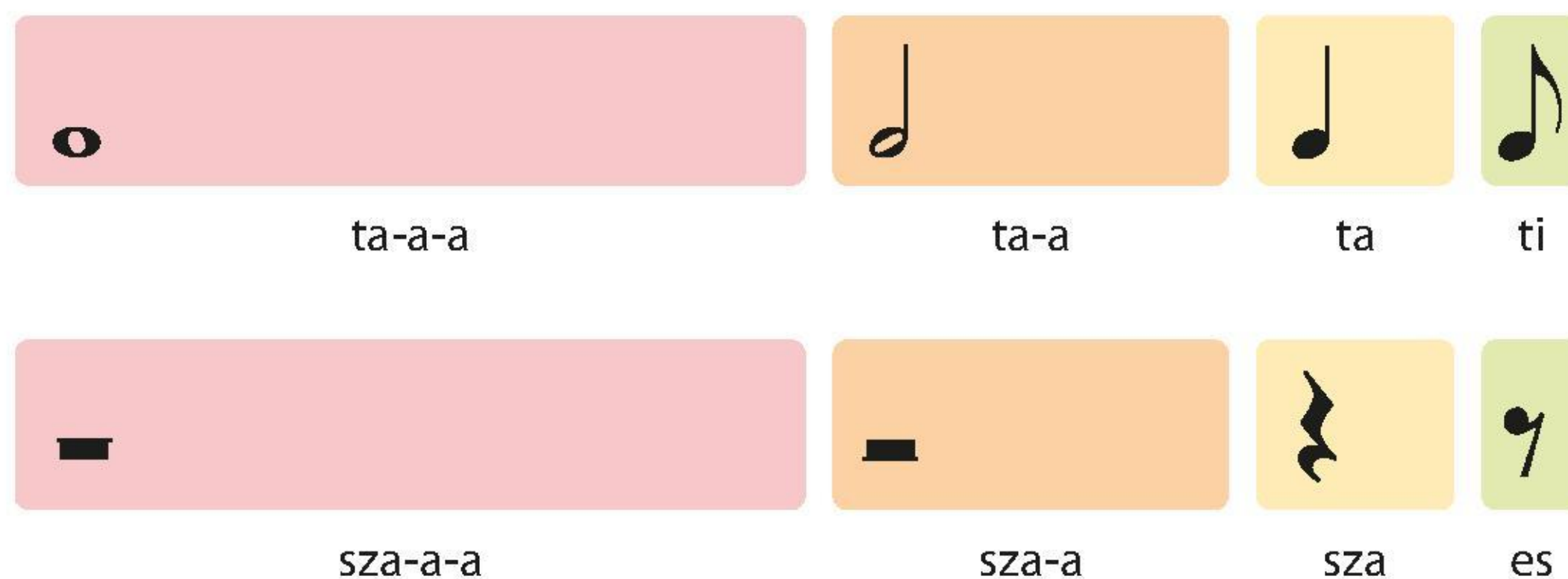
Nazwijcie wartości rytmiczne widoczne poniżej, które poznaliście na poprzedniej lekcji. Następnie wyklaszczcie cały podany rytm.



### Czym jest tataizacja?

Melodię piosenki możemy zaśpiewać lub zagrać, a jej rytm – wyklaskać lub wypowiedzieć sylabami. Każdej wartości rytmicznej możemy przypisać odpowiednią sylabę. Wykonywanie rytmu z wykorzystaniem tych sylab nazywamy **tataizacją**.

**Tataizacja** – wypowiedzianie rytmu odpowiednimi sylabami.



### Ćwiczenie 1

Wyklaszczcie poniższy rytm, a następnie wykonajcie go, stosując tataizację. Powtórzcie ten rytm trzy razy.





## Ćwiczenie 2

Odczytaj podane rytmy za pomocą tataizacji. Następnie wyrecytuj teksty zgodnie z zapisanym rytmem i metrum.



## Czym są gestodźwieki?

Rytm można wykonywać nie tylko śpiewem i grą na instrumentach, lecz także za pomocą ruchów ciała. Niektóre gesty, na przykład klaskanie, tupanie czy pstrykanie palcami, wydają określony dźwięk. Takie dźwięki, które powstają z ruchu ciała, nazywamy **gestodźwiękami**. Za ich pomocą można przedstawiać rytm i tworzyć proste układy rytmiczne – samodzielnie lub w grupie.

**Gestodźwięki** – dźwięki powstające z ruchu ciała, używane do wykonywania rytmu.

## Gestodżwięki



klaśnięcie



pstrykanie  
na zmianę  
palcami obu rąk



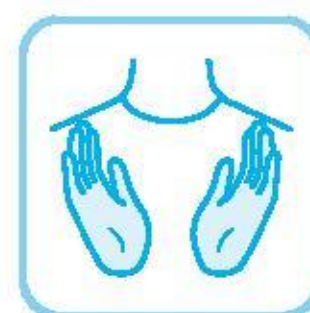
pstryknięcie  
palcami obu rąk  
jednocześnie



pocierania dłońmi



klepięcie  
klatki piersiowej  
skrzyżowanymi  
rękoma



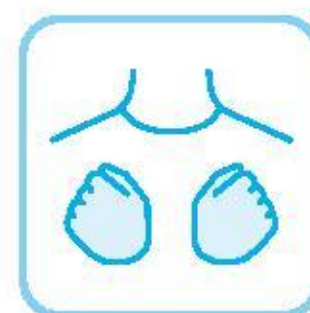
kłaśnięcie  
z półkolistym  
rozłożeniem rąk



jednoczesne  
uderzenie dłońmi  
o uda



uderzanie o uda  
na zmianę prawą  
i lewą dłońią



uderzanie pięściami  
o klatkę piersiową



tupnięcie  
lewą nogą



tupnięcie  
prawą nogą



tupanie na zmianę  
lewą i prawą nogą



## Zabawa muzyczna

### Burza gestów

Zastanówcie się, jakie gesty mogą naśladować dźwięki burzy (np. pocieranie – wiatr, tupanie – grzmot, stukanie – deszcz). Następnie odegrajcie burzę gestodźwiękami według następującego scenariusza: cisza przed burzą, narastający wiatr, deszcz, grzmot, wyciszenie.



### Ciekawostka

Kiedy słuchasz muzyki, Twoje ciało automatycznie reaguje na rytm. Dzieje się tak dlatego, że mózg wysyła sygnały do różnych części ciała – np. nóg i rąk. Dlatego gdy słyszysz rytmiczną muzykę, masz ochotę klaskać, tupać albo tańczyć. Można powiedzieć, że czujemy rytm całym ciałem.



### Posłuchajmy!

**Johann Strauss**  
[czytaj: sztrałs],  
„Marsz Radetzky’ego”  
[czytaj: radeckiego]



Ten utwór zachęca mnie do:

- ☐ A marszu,
- ☐ B tańca,
- ☐ C odpoczynku,
- ☐ D klaskania w rytm muzyki.

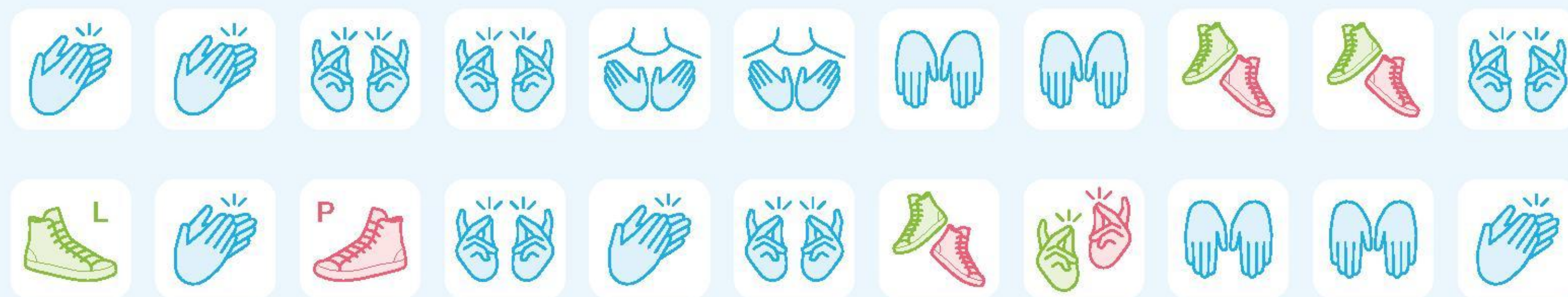
## Ćwiczenie 3

Wykonaj schemat rytmiczny. Wartości rytmiczne przedstaw za pomocą wybranych gestodźwięków, a tataizację wypowiedz na głos.



## Ćwiczenie 4

Wykonaj poniższy schemat gestodźwięków w dowolnym rytmie.



## Na koniec lekcji

Dokończ zdania:

- Po dzisiejszej lekcji wiem, że rytm można wykonywać na różne sposoby, na przykład...
- Najłatwiej było mi dziś wykonać rytm, gdy...
- Najbardziej podobała mi się zabawa z rytmem, w której...





# 4 Dźwięki na pięciolinii

Na  
lekcji:

- wykonam piosenkę „Śpiewanka do-re-mi-fanka”,
- poznam nazwy solmizacyjne i użyję ich do nazywania dźwięków,
- nauczę się zapisywać dźwięki na pięciolinii,
- zaśpiewam game.

## Na dobry początek

Wspólnie z nauczycielem zaśpiewaj sylaby: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do*.  
Przy każdym kolejnym dźwięku unieś rękę trochę wyżej.  
Odpowiedz, który dźwięk jest najniższy, a który – najwyższy.

Zaśpiewajmy!

## Śpiewanka do-re-mi-fanka

muzyka: Janusz Bogacki, słowa: Jan Kazimierz Siwek



Umiarkowanie ♩ = 114

1. *Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.*

Po ta - bli - cy nu - tki i - dą, gdy pi - sze - my ga - mę kre - dą.

*Do* jak dom, a w do - mu drab. *Re,* re - cho - cze chó - rek żab.

*Mi* jak miś, co lu - bi miód. *Fa,* bo fa - jnie śpie - wać z nut.

*Sol,* so - ló - wkę mru - czy kot. *La,* la - da - co - ktoś od psot.

*Si* po wło - sku zna - czy „tak”. *Do* jak dog, o - gro - mny psiak.



23

Na-zwy dźwię-ków ga-my zna-my, więc wr-ca-my i śpie-wa-my.

27

2. Do jak dog, o - gro - mny psiak. Si po wło - sku zna - czy „tak”.

31

La, la - da - co - ktoś od psot. Sol, so - ló - wkę mru - czy kot.

35

Fa, bo fa - jnie śpie - wać z nut. Mi jak miś, co lu - bi miód.

39

Re, re - cho - cze chó - rek żab. Do jak dom, a w do - mu drab.

43

Po ta - bli - cy nu - tki i - dą, gdy pi - sze - my ga - mę kre - dą.

45

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

1. Do, re, mi, fa, sol, la, si, do,  
do, si, la, sol, fa, mi, re, do.  
Po tablicy nutki idą,  
gdy piszemy game kredą.  
Do jak dom, a w domu drab<sup>1</sup>.  
Re, rechocze chórek żab.  
Mi jak miś, co lubi miód.  
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.  
Sol, solówkę mruży kot.  
La, ladaco<sup>2</sup> – ktoś od psot.  
Si po włosku znaczy „tak”.  
Do jak dog, ogromny psiak.  
Nazwy dźwięków gamy znamy,  
Więc wracamy i śpiewamy.

2. Do jak dog, ogromny psiak.  
Si po włosku znaczy „tak”.  
La, ladaco – ktoś od psot.  
Sol, solówkę mruży kot.  
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.  
Mi jak miś, co lubi miód.  
Re, rechocze chórek żab.  
Do jak dom, a w domu drab.  
Po tablicy nutki idą,  
gdy piszemy game kredą.  
Do, re, mi, fa, sol, la, si, do,  
do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

<sup>1</sup> Drab – wysoki, duży mężczyzna wzbudzający strach.

<sup>2</sup> Ladaco – człowiek niepoważny i lekkomyślny.



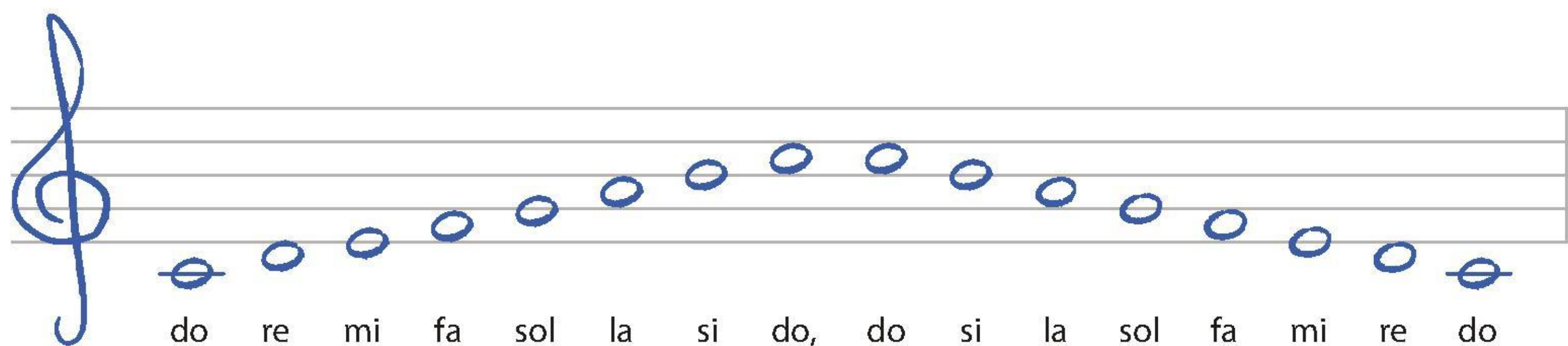


## Czym jest gama?

Przeczytaj pierwszą linijkę piosenki „Śpiewanka do-re-mi-fanka”. Czy wiesz, co to za sylaby? Razem tworzą one **game**. Jest to osiem dźwięków ułożonych kolejno od najniższego do najwyższego lub odwrotnie. Nazwy tych dźwięków: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do* to **nazwy solmizacyjne**.

**Gama** – osiem dźwięków ułożonych po kolei w górę lub w dół.

**Nazwy solmizacyjne** – sylaby, którymi nazywamy dźwięki gamy.



### Ćwiczenie 1

Zaśpiewaj gamę w górę i w dół. Użyj nazw solmizacyjnych.

### Ćwiczenie 2

Zaśpiewaj podaną rymowankę na dźwiękach gamy. Jeśli chcesz, możesz wymyślić własne zdanie, które zaśpiewasz na tych samych dźwiękach.



## Czym jest melodia?

Dźwięki w gamie są uporządkowane od najniższego do najwyższego lub odwrotnie. Ale w muzyce dźwięki mogą następować po sobie w różnej kolejności, na przykład wyższe przeplatają się z niższymi. Gdy tworzą razem muzyczną opowieść, powstaje **melodia**, czyli ciąg dźwięków o różnej wysokości i długości. To właśnie dzięki melodii rozpoznajemy piosenki i utwory muzyczne.

**Melodia** – ciąg dźwięków o różnej wysokości i długości, które razem tworzą muzyczną opowieść.



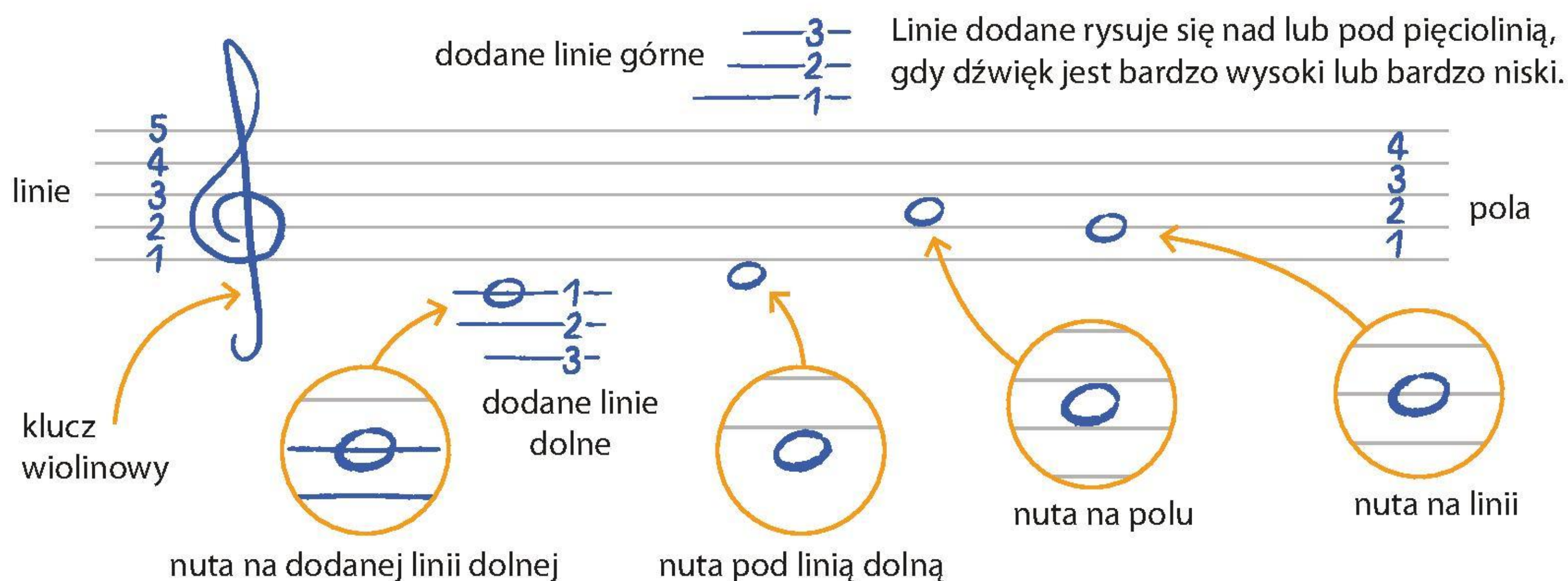
## Jak zapisujemy melodię?

Tekst, na przykład piosenki, zapisujemy literami. A jak zapisać melodię? Do tego służą **nuty** i **pięciolinia**. Pięciolinia to pięć poziomych linii i cztery pola pomiędzy nimi. Na tych liniach i polach zaznaczamy wysokość dźwięków za pomocą nut. Zostało to pokazane na rysunku poniżej. Na początku pięciolinii rysuje się klucz, który otwiera zapis nutowy. Najczęściej używanym kluczem w muzyce jest **klucz wiolinowy**.

**Nuta** – znak graficzny do zapisywania dźwięku.

**Pięciolinia** – linie i pola, na których zapisujemy dźwięki nutami.

**Klucz wiolinowy** – znak stawiany na początku pięciolinii.



### Ćwiczenie 1

Podaj nazwy dźwięków zapisanych na powyższej pięciolinii.

### Ćwiczenie 2

Znajdź w piosence „Śpiewanka do-re-mi-fanka” dźwięk na dodanej linii.

### Ćwiczenie 3

Zapisz na pięciolinii w zeszycie trzy wybrane nuty. Osoba siedząca obok niech odpowie, na której linii lub w którym polu leży każda z tych nut.

### Na koniec lekcji

- Co było dla mnie najciekawsze na tej lekcji?
- Jakie nowe umiejętności udało mi się zdobyć?

### Ciekawostka

Dźwięki wydawane przez wieloryby mogą być tak niskie, że ich nie słyszymy, tylko czujemy je jako wibracje.







# Gramy na instrumentach

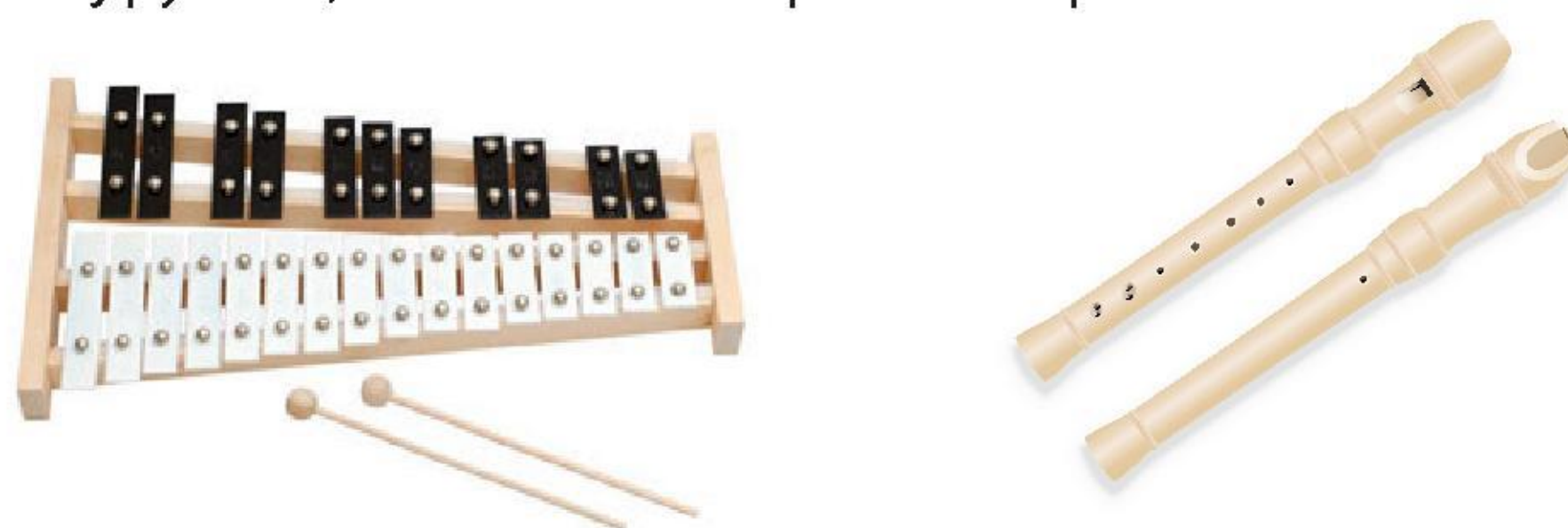
Na  
lekcji:

- poznam literowe nazwy dźwięków,
- wykonam na flecie krótką melodię,
- zagram na dzwonkach gamę C-dur i proste ćwiczenia.

## Na dobry początek

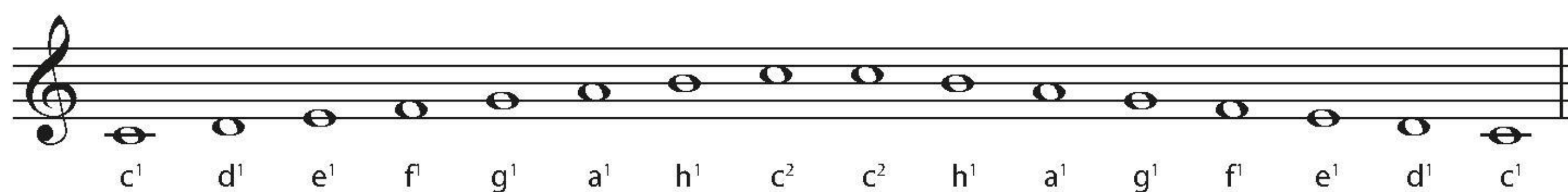
Przyjrzyj się zdjęciom instrumentów i wykonaj polecenia.

1. Opisz, co widzisz na zdjęciach.
2. Powiedz, jakie masz skojarzenia z przedstawionymi instrumentami.
3. Zadać pytanie, na które chcesz poznać odpowiedź.



## Nazwy literowe dźwięków

Dźwięki możemy nazywać na różne sposoby. Podczas śpiewania często używamy nazw solmizacyjnych (do, re, mi...), ale w zapisie nutowym spotykamy także **nazwy literowe**: c, d, e, f, g, a, h. Aby rozróżnić wysokość dźwięków, do liter dodaje się cyfry, np. c<sup>1</sup> [czytaj: ce razkreślnie] i c<sup>2</sup> [czytaj: ce dwukreślnie]. Dźwięki od c<sup>1</sup> do c<sup>2</sup> tworzą **gamę C-dur**. Jej nazwa pochodzi od pierwszego dźwięku – c.



Gama C-dur



## Flet prosty

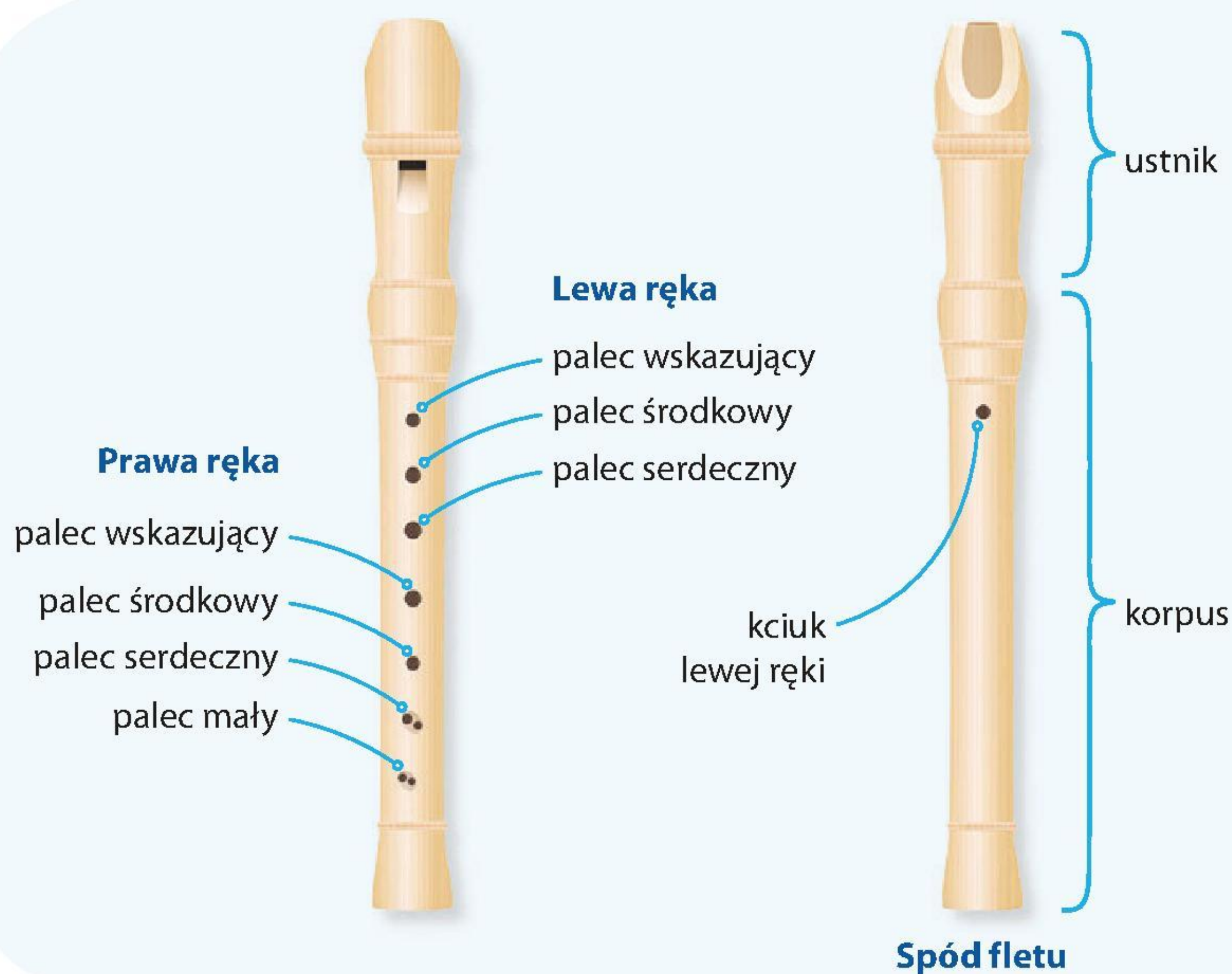
Na lekcjach muzyki nie tylko śpiewamy, lecz także gramy na instrumentach. Jednym z najstarszych instrumentów, na których grali ludzie, jest flet prosty. To instrument drewniany z kilkoma otworami, które zakrywamy palcami, aby zmieniać wysokość dźwięków. Dźwięk powstaje wtedy, gdy dmuchamy w ustnik i jednocześnie odpowiednio układamy palce.

## Jak grać na flecie?

Trzymaj flet obiema rękami. Lewą rękę połóż na górnej części instrumentu, bliżej ustnika, a prawą – na dolnej części. Kciuki podtrzymują flet od spodu, a palce spoczywają na otworach.

### Ciekawostka

Dawno temu ludzie odkryli, że jeśli dmuchną w pustą kość z małym otworem, zabrzmie dźwięk. Zaczęli więc sami robić otwory w drewnie lub trzcinie i tak powstały pierwsze, bardzo proste flety.



- Dokładnie zakrywaj palcami otwory w korpusie fletu. Jeśli otwory nie są dobrze zakryte, dźwięk będzie słaby albo piszczący. Gdy zakryjesz je prawidłowo, flet zabrzmie czysto.
- Ustnik przyłóż do ust i delikatnie obejmij wargami. Dmuchaaj spokojnie, kierując powietrze do wnętrza instrumentu. Nie dmuchaj mocno – zamiast tego bezgłośnie wypowiadaj sylaby: „ta”, „ti”, „tu”. Pamiętaj o spokojnym oddechu podczas gry.





## Ćwiczenie 1

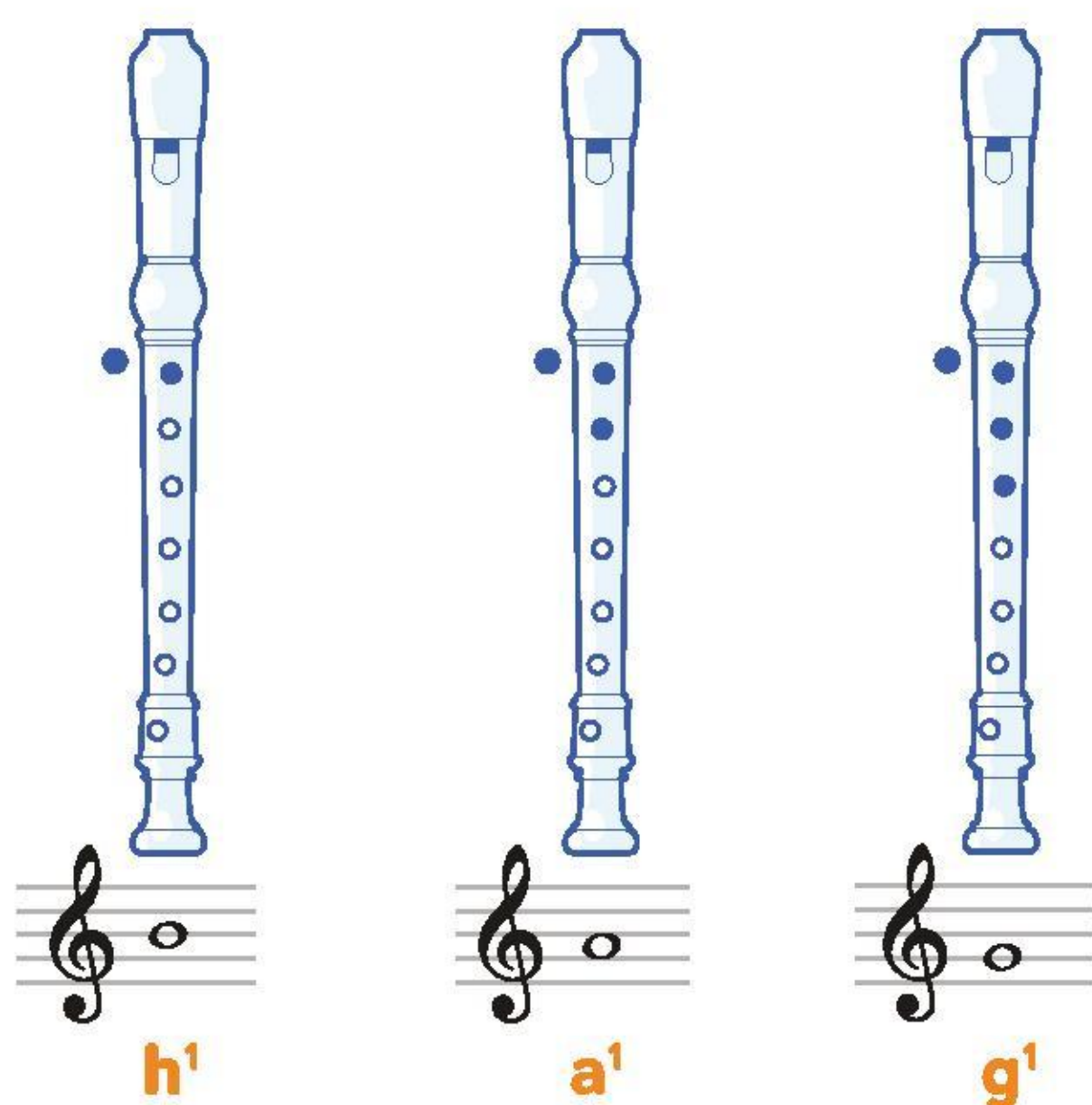
Wybierz jedną z sylab – „ta”, „ti” lub „tu” – i powtarzaj ją bezgłośnie, kierując powietrze do fletu. Taka ilość powietrza jest potrzebna do gry.

## Chwyty fletowe – h<sup>1</sup>, a<sup>1</sup> i g<sup>1</sup>

Gdy gramy na flecie, dźwięki zmieniamy, układając na nim palce w różny sposób. Każdy taki układ palców nazywamy **chwytem**. Dzięki chwytom możesz zagrać konkretne dźwięki i melodie. Dziś poznasz trzy chwyt fletowe: h<sup>1</sup>, a<sup>1</sup> i g<sup>1</sup>.

**Chwyt** – układ palców służący do zagrania określonego dźwięku (np. na flecie).

### Chwyty fletowe



## Ćwiczenie 2

Zagraj na flecie poznane dźwięki.

- Zagraj po kolei każdy dźwięk: h<sup>1</sup>, a<sup>1</sup> i g<sup>1</sup>. Zagraj te dźwięki długo i krótko.
- Następnie zagraj „Jesienną melodię” złożoną z wymienionych dźwięków.

### Jesienna melodia

muzyka: Grażyna Kilbach

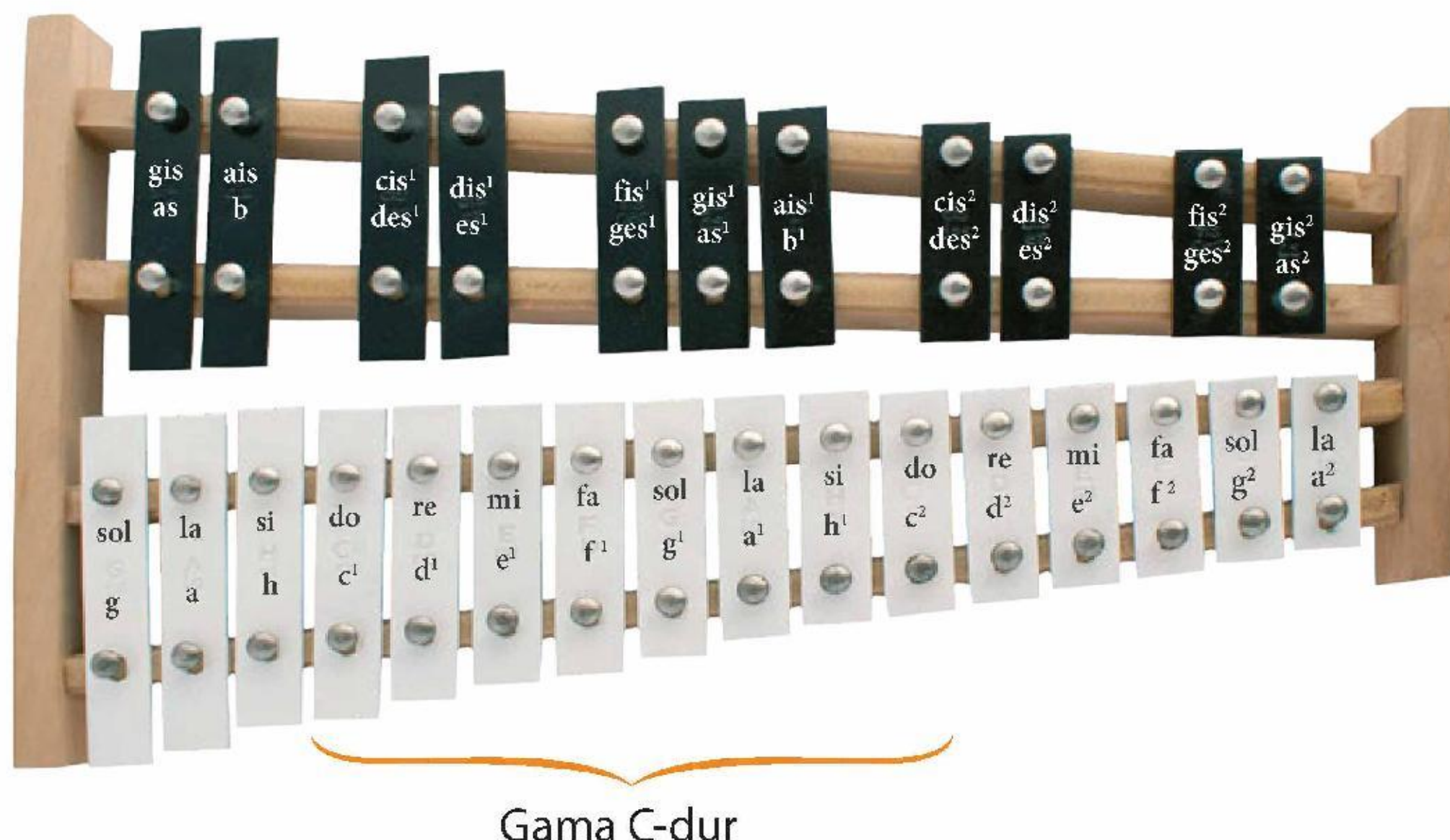




## Dzwonki

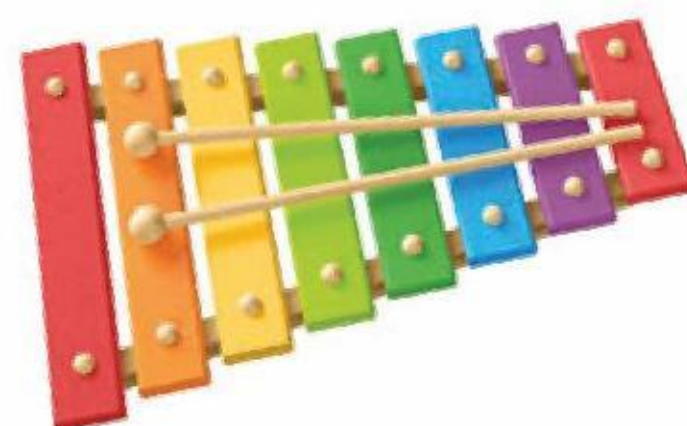
Dzwonki to instrument zbudowany z metalowych płytek, na których gra się pałeczkami z twardymi główkami. Każda płytka wydaje dźwięk o określonej wysokości.

W szkołach można spotkać różne rodzaje dzwonków. Niektóre mają jeden rząd płytek (dzwonki diatoniczne), a inne dwa rzędy, z dodatkowymi dźwiękami pomiędzy płytkami dolnego rzędu (dzwonki chromatyczne).



### Ciekawostka

Czy dźwięki mają kolory? Na niektórych instrumentach – tak! Na przykład dzwonki mogą mieć kolorowe płytki, dzięki czemu łatwiej jest znaleźć właściwy dźwięk podczas gry. Istnieje kilka sposobów oznaczania dźwięków kolorami. Zdjęcie poniżej przedstawia jeden z nich.



Czy układ płytek na dzwonkach przedstawionych na zdjęciu powyżej kojarzy Ci się z jakimś innym instrumentem?

## Jak grać na dzwonkach?

Na dzwonkach graj dwiema pałeczkami.

Trzymaj je kciukiem i palcem wskazującym.

Pozostałe palce powinny luźno obejmować trzonek.

- Uderzając pałeczkami, poruszaj nadgarstkiem, a nie palcami. Ręce i ramiona trzymaj rozluźnione.
- Uderzaj w środek płytki. Pamiętaj: główka pałeczki jest jak piłeczka – po uderzeniu od razu powinna odbić się od płytki.



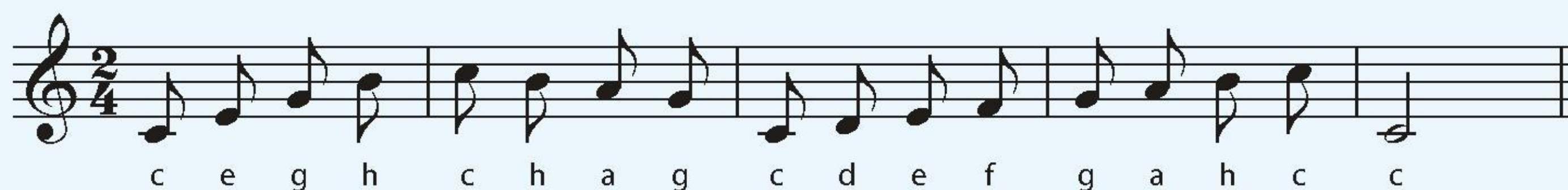
## Ćwiczenie 3

Zagraj na dzwonkach gamę C-dur. Uderzaj w płytki odpowiadające dźwiękom od  $c^1$  do  $c^2$ .



## Ćwiczenie 4

- Zagraj na dzwonkach poniższą melodię.
- Następnie zaśpiewaj melodię, zamieniając nazwy literowe dźwięków na nazwy solmizacyjne.



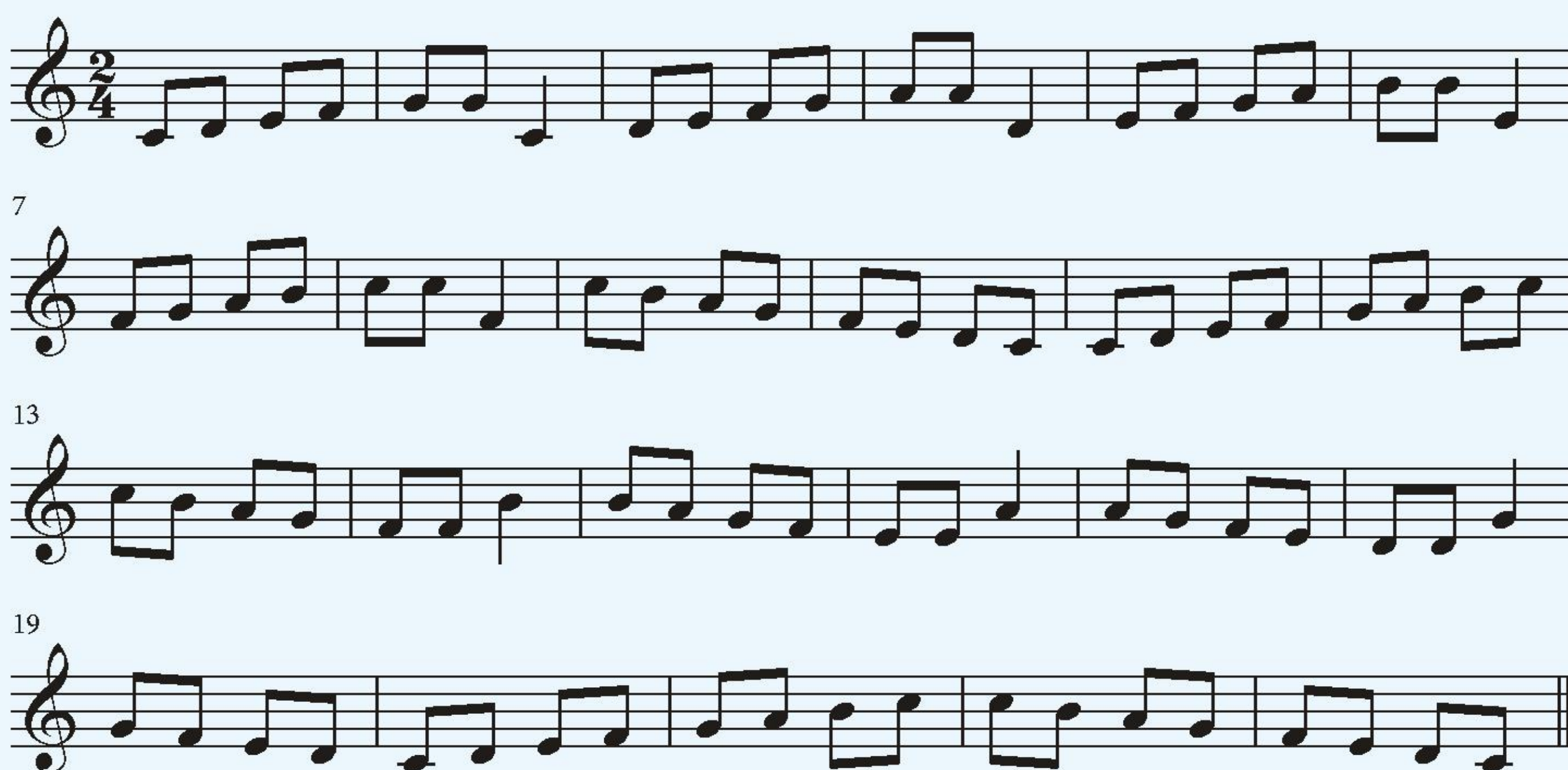
## 👤 Ćwiczenie 5

Podzielcie się na cztery grupy i zagrajcie na dzwonkach „Melodię na białych płytkach”.

- Każda grupa uczy się tylko jednej linijki melodii.
- Kiedy wszystkie grupy będą gotowe, połączcie fragmenty i zagrajcie całą melodię jak muzyczną układankę.

### Melodia na białych płytkach

muzyka: Aldona Danielewicz-Malinowska



### Na koniec lekcji .....

Spośród instrumentów omawianych na dzisiejszej lekcji wybierz ten, który najbardziej Ci się spodobał. Uzasadnij swój wybór.

Możesz kierować się na przykład:

- brzmieniem instrumentu,
- jego wyglądem,
- sposobem gry na nim,
- skojarzeniem, które pojawiło się podczas lekcji.





# 6

# Dzień Edukacji Narodowej

Na  
lekcji:

- dowiem się, czym jest Dzień Edukacji Narodowej,
- zaśpiewam piosenkę dla nauczycieli,
- nauczę się, jak przygotować głos do szkolnego występu.

## Na dobry początek

Powtórz słowa „Dzień Edukacji Narodowej” w rytmie prezentowanym przez nauczyciela. Za każdym razem mów i klaszcz zgodnie z podaną wskazówką: ciszej, głośniej, wolniej, szybciej.

## Święto Edukacji Narodowej

Co roku 14 października obchodzimy Dzień Edukacji Narodowej – święto nauczycieli i wszystkich pracowników szkoły. W tym dniu odbywają się uroczystości, a uczniowie przygotowują występy artystyczne, aby podziękować nauczycielom za ich pracę – recytują wiersze, śpiewają piosenki, grają i tańczą.

Zaśpiewajmy!

## Święto nauczycieli

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Żwawo, energicznie ♩ = 130

1. Czte - rna - ste-go pa-ździe - ni-ka prze-dzko - la - ki i u - cznio-wie, ma-ją

wa-żne, wspó-lne Świę-to - E - du - ka - cji Na-ro - do-wej! Te-go

dnia się e-chem nie-sie mą-dra pra - wda wzdłuż i wszecz: trze-ba

u - czyć się od i - nnych, że - by mi-strzem zo - stać też!



17 F G/f F e<sup>7</sup> a<sup>7</sup> d<sup>7</sup> G<sup>7</sup> C g<sup>7</sup> C<sup>7</sup>

Ref. Kto jest z książką za pan brat? Na - u - czy - ciel!\_\_  
 Kto tu w szko - le o nas dba? Na - u - czy - ciel!\_\_

21 F G/f F e<sup>7</sup> a<sup>7</sup> d<sup>7</sup> G<sup>7</sup> C g<sup>7</sup> Ges<sup>9(b5)</sup>

Kto o - bja - śnia tru - dny świat? Na - u - czy - ciel!\_\_  
 Cie - rpli - wo - ści mo - rze ma... na - u - czy - ciel!\_\_

25 F e<sup>7</sup> a<sup>7</sup> d<sup>7</sup> G<sup>7</sup> C

Na wy - cie - czkę nas za - bie - rze, błąd wy - tro - pi na pa - pie - rze,  
 Od wa - ka - cji do wa - ka - cji to - wa - rzy - szy w e - du - ka - cji -

29 F e<sup>7</sup> a<sup>7</sup> d<sup>7</sup> G<sup>7</sup> C

i po - dpo - wie, jak się sku pić na - le - ży - cie...  
 i w przy - szło - ści je - szcze o nas u - sły - szy - cie!

**1.** Czternastego października  
 przedszkolaki i uczniowie  
 mają ważne wspólne Święto –  
 Edukacji Narodowej!  
 Tego dnia się echem niesie  
 mądra prawda wzdłuż i wszerz:  
 trzeba uczyć się od innych,  
 żeby mistrzem zostać też!

**2.** Uroczystość to wesola  
 i słoneczna jak niedziela,  
 kiedy szkolny dzwonek woła:  
 „Dziś jest Dzień Nauczyciela!”  
 Tym, co wiedzę przekazują,  
 podziękujmy więc co tchu,  
 bo nauka to jest sztuka  
 – a sztukmistrzów mamy tu!

**Ref.** Kto jest z książką za pan brat?  
 Nauczyciel!  
 Kto objaśnia trudny świat?  
 Nauczyciel!  
 Na wycieczkę nas zabierze,  
 błąd wytropi na papierze,  
 i podpowie, jak się skupić należyście...  
 Kto tu w szkole o nas dba?  
 Nauczyciel!  
 Cierpliwości morze ma...  
 nauczyciel!  
 Od wakacji do wakacji  
 towarzyszy w edukacji  
 – i w przyszłości jeszcze o nas usłyszycie!





## Zabawa muzyczna

### Serce szkoły

Stańcie razem w kole. Nauczyciel włączy fragment wesołej muzyki. Gdy muzyka gra – przekazujcie sobie kolorowe serce wycięte z kartonu. Kiedy muzyka się zatrzyma – osoba, która trzyma serce, mówi jedno słowo lub krótkie zdanie, które dobrze, pozytywnie kojarzy jej się ze szkołą. Powtórzcie zabawę wielokrotnie.



## Jak sprawić, by występ brzmiał dobrze?

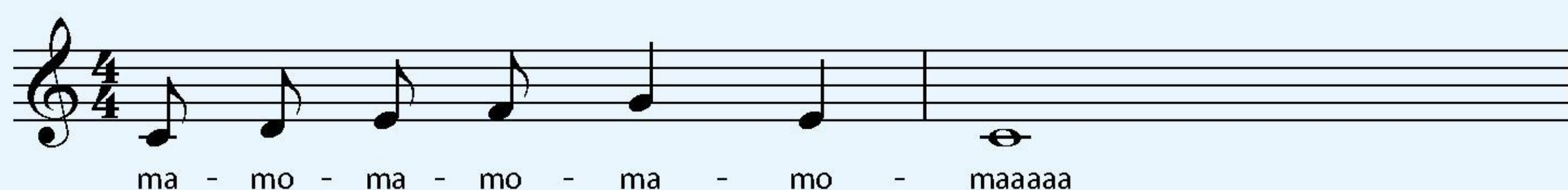
Aby występ muzyczny był udany, ważne jest nie tylko to, co śpiewamy, ale także jak używamy głosu. Podczas śpiewania warto zwracać uwagę na **dykcję**, czyli sposób wymawiania słów. Gdy wymawiamy je wyraźnie i dokładnie, słuchacze dobrze rozumieją treść piosenki. Równie ważna jest **emisja głosu**, czyli to, jak używamy swojego głosu podczas mówienia i śpiewania. Dobra emisja głosu sprawia, że śpiew brzmi czysto, lekko i nie męczy gardła.

**Dykcja** – sposób, w jaki wymawiamy słowa.

**Emisja głosu** – sposób wydobywania głosu podczas mówienia lub śpiewu.

### Ćwiczenie 1

Zaśpiewaj ćwiczenie kilkakrotnie, za każdym razem od coraz wyższego dźwięku. Śpiewaj lekko i bez wysiłku, dbając o ładne brzmienie głosu.



### Ćwiczenie 2

Powiedz powoli, a potem coraz szybciej podane zdania. Zwróć uwagę na to, aby wyraźnie wymawiać wszystkie słowa.

- Czarna krowa w kropki bordo.
- Sasza szedł suchą szosą.
- Jola lojalna, Jola nielojalna.
- Kolorowy koralik Karoliny.

### Ciekawostka

W wielu szkołach uczniowie śpiewają razem w chórze lub zespole i występują podczas szkolnych uroczystości. Wspólny śpiew pomaga się lepiej poznać, zaprzyjaźnić i tworzy radosną atmosferę w szkole.



# Jak przygotować głos do szkolnego występu?

Dobry śpiew to nie tylko ładny głos, lecz także sposób, w jaki go używamy.

- ① Wyprostuj plecy i rozluźnij ramiona. Dobra postawa pomaga swobodnie oddychać i prawidłowo śpiewać.



- ④ Zwracaj uwagę na melodię i pamiętaj, aby słuchać się nawzajem.



- ② Wdychaj powietrze nosem. Podczas wdechu ramiona nie powinny się unosić.



- ⑤ Pomyśl, o czym jest piosenka, i pokaż to głosem oraz mimiką.



- ③ Przed śpiewaniem wykonaj kilka ćwiczeń głosowych, np. zaśpiewaj „la-la-la” lub „ma-me-mi-mo-mu”.



- ⑥ Ćwicz głos regularnie. To pomoże mu brzmieć coraz lepiej.



## 👥 Ćwiczenie 3

Podzielcie się na dwie grupy. Pierwsza grupa śpiewa refren piosenki „Święto nauczycieli”, a druga słucha.

- Gdy pierwsza grupa skończy śpiewać, druga przekazuje informację zwrotną: czy słowa były wyraźne i zrozumiałe oraz czy głos był melodyjny i spokojny.
- Następnie zamieńcie się rolami.

## Na koniec lekcji

Pomyśl o dzisiejszym śpiewaniu i oceń je według trzech punktów.

1. Czy podczas śpiewania słowa były wypowiedane wyraźnie?
2. Czy głos był używany bez nadmiernego wysiłku?
3. Czy udało Wam się śpiewać równo, w tym samym tempie?



# Warsztat muzyczny – podsumowanie

## Ćwiczenia



1. Wykonaj podane ćwiczenia oddechowe i głosowe.

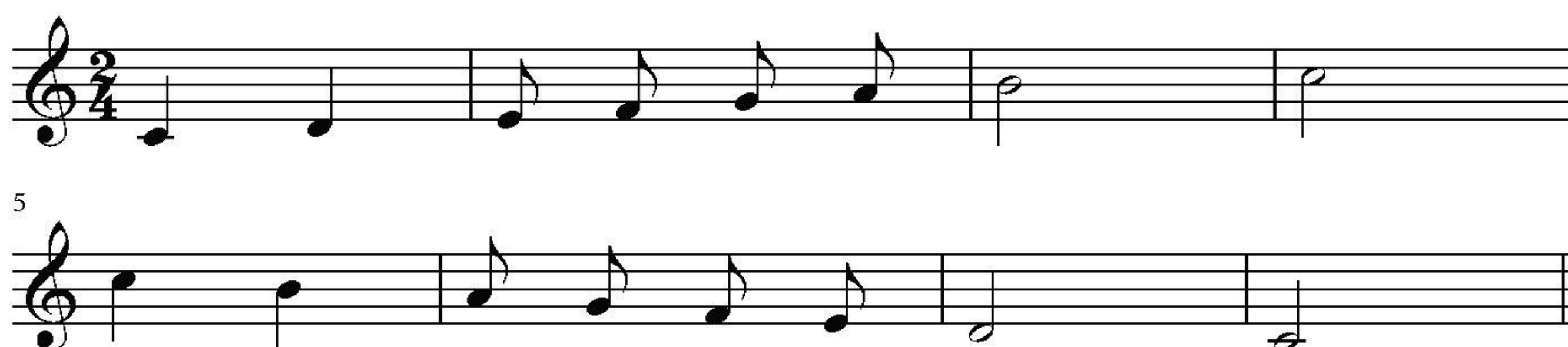
- Weź głęboki wdech, a następnie na wydechu jak najdłużej sycz jak wąż.
- Zaśpiewaj na dźwiękach gamy zdanie: „Słońce wschodzi coraz wyżej, a zachodzi coraz niżej”. Podczas śpiewania słów „Słońce wschodzi coraz wyżej” powoli wstawaj, a przy słowach „a zachodzi coraz niżej” – powoli siadaj.

 2. Wymyślcie w parach jedno ćwiczenie na dykcję. Następnie zaprezentujcie je klasie.

3. Podaj nazwy solmizacyjne i literowe poniższych nut.



4. Wykonaj ćwiczenia do podanej melodii.



- Wyrecytuj rytm tataizacją.
- Zaśpiewaj melodię solmizacją. Czy rozpoznajesz, jaka to melodia?

5. Wykonaj podane ćwiczenia do utworu „Jesienna melodia”.

- Zaśpiewaj melodię solmizacją.
- Zaśpiewaj melodię nazwami literowymi dźwięków.
- Zagraj „Jesienną melodię” na flecie lub na innym wybranym instrumencie.







## Zabawy muzyczne



### Wyspy instrumentów

W klasie znajdują się stacje z różnymi instrumentami perkusyjnymi i melodycznymi (np. dzwonki, tamburyn, trójkąt, bębenek, kastaniety).

- Dobierzcie się w kilkusobowe grupy i odwiedzajcie kolejne stacje.
- Przy każdej stacji zagrajcie fragment znanej melodii lub wymyślcie akompaniament do wybranej piosenki spośród poznanych na poprzednich lekcjach.



### Pięciolinia na żywo

Przyklejcie na podłodze taśmę malarską tak, aby powstała duża pięciolinia.

- Ochotnicy stają na liniach lub polach w miejscach wybranych nut.
- Pozostali uczniowie dostają karteczki z nazwami dźwięków (solmizacyjnymi i literowymi). Podchodzą do odpowiedniej „nuty” i kładą przy niej karteczkę z pasującą nazwą.



### Rytmiczne domino

Na małych kartkach narysujcie różne nuty i pauzy.

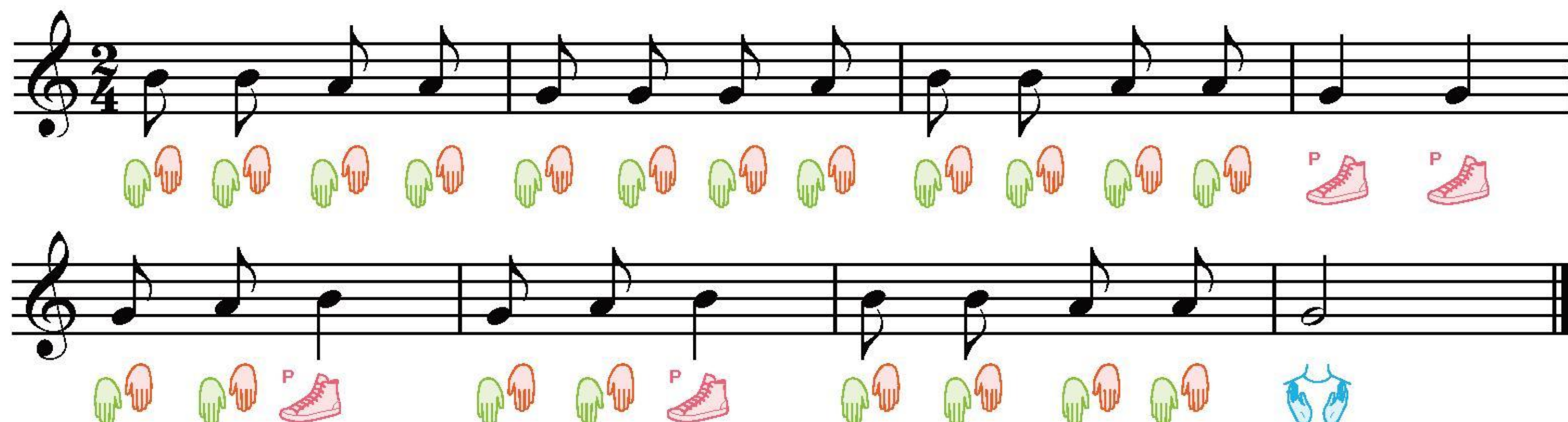
- Każdy z Was losuje jedną kartkę z narysowanym znakiem muzycznym.
- Połączcie się w pary: osoba z nutą szuka osoby z pauzą o tej samej wartości rytmicznej, a osoba z pauzą – odpowiedniej nuty.



### Klasowa orkiestra

Wspólnie wykonajcie utwór „Jesienna melodia”.

- Wyrecytujcie rytm utworu tataizacją.
- Podzielcie się na dwa zespoły: jedna grupa gra na instrumentach melodię, druga akompaniuje jej gestodźwiękami.





## Quiz muzyczny

### 1. Co to jest gama?

- ☐ A To rodzaj tańca.
- ☐ B To szereg dźwięków ułożonych od najniższego do najwyższego lub odwrotnie.
- ☐ C To instrument muzyczny.

### 2. Wskaż nazwy solmizacyjne dźwięków.

- ☐ A do, re, mi, fa, sol, la, si
- ☐ B C, D, E, F, G, A, H
- ☐ C Wszystkie powyższe odpowiedzi są poprawne.

### 3. Która z poniższych nazw to nazwa literowa dźwięku?

- ☐ A sol
- ☐ B G
- ☐ C re

### 4. Co to znaczy, że nuty mają wartości rytmiczne?

- ☐ A To znaczy, że nuty określają, jak długo trwają dźwięki.
- ☐ B To znaczy, że nuty mają różne kolory.
- ☐ C To znaczy, że nuty mają różną wielkość.

### 5. Pauza w muzyce to

- ☐ A rodzaj instrumentu.
- ☐ B moment, kiedy śpiewamy najgłośniej.
- ☐ C cisza.

### W skrócie

- Dykcja to sposób wymawiania słów, a emisja głosu to sposób wydobywania głosu.
- Dźwięki zapisujemy za pomocą nut na pięciolinii.
- Gama C-dur to osiem kolejnych dźwięków od  $c^1$  do  $c^2$ .
- Każda nuta ma dwie nazwy – solmizacyjną i literową.
- Rytm to czas trwania dźwięków i przerw między nimi.







# Wolno i szybko – tempo w muzyce

Na  
lekcji:

- dowiem się, czym jest tempo w muzyce i jak się je określa,
- zaśpiewam i zagram utwory z zastosowaniem zmian tempa,
- określę tempo w słuchanych utworach,
- zagram nowe dźwięki i melodię na flecie.

## Na dobry początek

Posłuchaj, jak nauczyciel wystukuje dwa krótkie rytmy: jeden wolno, drugi szybko. Następnie spróbuj wyklaskać oba rytmy i zaprezentuj je gestami.

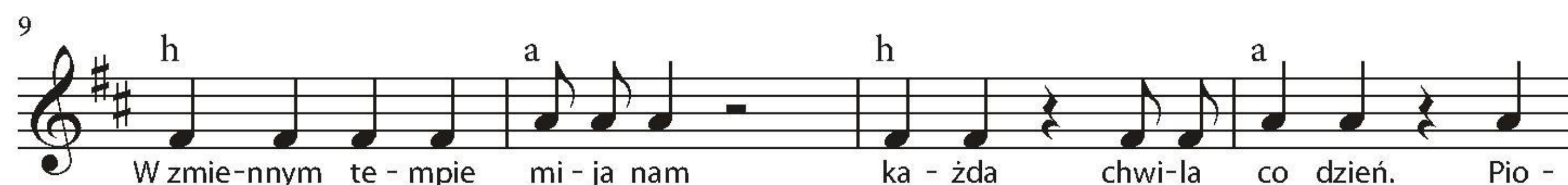
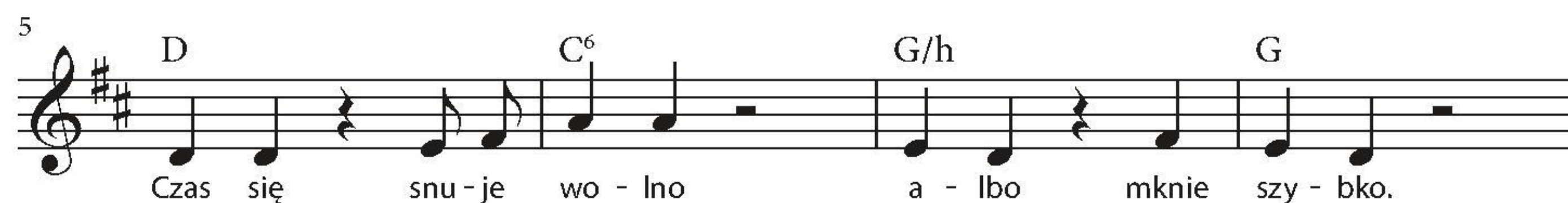
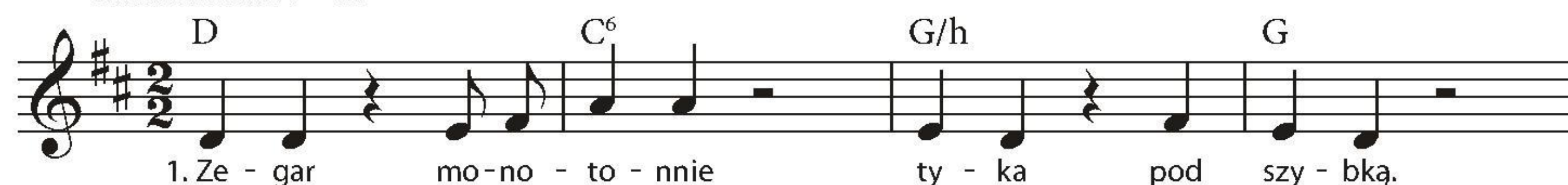
Zaśpiewajmy!

## Wolno i szybko

muzyka i słowa: Wojciech Karpiński



Umiarkowanie ♩ = 80



Umiarkowanie szybko ♩ = 120





24 *A* *A/g* *A/fis* *A/e* Powoli ♩ = 60

i a - lle - gro na pe - rku - sji chciał grać wszy - stko.

27 *D* *A(#5)* *D* *A(#5)* *D*

A ro - ba - le są nie - mra - we, się nie spie - szą wca - le.

31 *e* *B(sus4-3)* *e* *e°* *A* *D*

Mru - żą o - ko le - we, pra - we, la - rgo nie - by - wa - le.

**1.** Zegar monotonnie tyka pod szybką.  
Czas się snuje wolno albo mknie szybko.  
W zmiennym tempie mija nam każda  
chwila co dzień.  
Piosenka to wyjaśni na przykładzie  
w przyrodzie.

**Ref.** Dzięcioł w drzewo dziobem stuka  
w szybkim tempie.  
Pewnie znów robali szuka w starym dębie.  
Tak się śpieszy, jakby wielkim był artystą  
i *allegro*<sup>1</sup> na perkusji chciał grać wszystko.  
A robale są niemrawe,  
się nie spieszą wcale.  
Mrużą oko lewe, prawe,  
*largo*<sup>2</sup> niebywale.

**2.** Teraz zaśpiewajmy arię<sup>3</sup> lub szantę<sup>4</sup>,  
idąc na spacer w tempie *andante*<sup>5</sup>.  
Przecież często zdarza się w parku albo w lesie,  
że słysząc, jak dzięcioła pracę echo poniesie.

**Ref.** Dzięcioł w drzewo dziobem stuka  
w szybkim tempie.  
Pewnie znów robali szuka w starym dębie.  
Tak się śpieszy, jakby wielkim był artystą  
i *allegro*<sup>1</sup> na perkusji chciał grać wszystko. } *bis*

<sup>1</sup> *Allegro* – tempo szybkie.

<sup>2</sup> *Largo* – tempo bardzo wolne.

<sup>3</sup> Aria – pieśń w operze, w której bohater wyraża swoje uczucia.

<sup>4</sup> Szanta – pieśń marynarzy.

<sup>5</sup> *Andante* – tempo spokojne.

## Czym jest tempo w muzyce?

Muzyka może być wolna jak leniwy poranek albo szybka jak pędzący pociąg. To, jak szybko lub wolno płynie muzyka, nazywamy **tempem**. Tempo mówi nam, z jaką prędkością wykonuje się utwór – czy dźwięki następują po sobie powoli, czy bardzo szybko.

**Tempo** – szybkość wykonywania muzyki.

### Ćwiczenie 1

Wskaż w refrenie piosenki „Wolno i szybko” fragment, w którym tempo jest szybkie, a następnie taki, w którym jest wolniejsze. Jak zmieniają się Twoje odczucia, gdy tempo się zmienia?

?

Które określenie najlepiej pasuje do tempa zwrotki piosenki „Wolno i szybko”?

- ☐ **A** bardzo wolne
- ☐ **B** umiarkowane
- ☐ **C** szybkie
- ☐ **D** bardzo szybkie



## Jak mówimy o tempie?

W muzyce tempo opisujemy słowami: wolno, umiarkowanie i szybko. Często używa się też określeń włoskich:

- *largo* – bardzo wolno, dostojnie,
- *andante* – spokojnie, w tempie kroku,
- *allegro* – szybko, wesoło.

Tempo można zmieniać w trakcie utworu. Muzyka może zwalniać lub przyspieszać, dzięki czemu staje się ciekawsza.



### Ćwiczenie 2

Dobierzcie się w pary. Jedna osoba wyklaskuje krótki rytm w wybranym tempie. Druga osoba określa tempo słowami: wolno, umiarkowanie, szybko albo bardzo szybko – i próbuje powtórzyć rytm w takim samym tempie. Po chwili zamieńcie się rolami.

### Zabawa muzyczna

#### Dyrygent

Zaśpiewajcie piosenkę „Wlazł kotek”. Wybrany dyrygent pokazuje tempo: wolno, umiarkowanie, szybko – najpierw kartkami, potem gestami rąk. Waszym zadaniem jest dostosowanie śpiewu do pokazywanego tempa.



### Ciekawostka

Serce potrafi zmieniać tempo szybciej niż większość instrumentów! Gdy biegniesz, może bić nawet dwa razy szybciej niż wtedy, gdy odpoczywasz. Dlatego muzyka często ma tempo podobne do rytmu naszego serca – spokojne, gdy ma wyciszać, i szybkie, gdy ma dodać energii.



## Czym mierzymy tempo w muzyce?

Do dokładnego odmierzania tempa podczas gry na instrumencie służy metronom. Wydaje on regularny dźwięk tykania, które pokazuje, jak szybko lub wolno należy grać. Oprócz tradycyjnego urządzenia obecnie można używać także metronomu w telefonie lub na komputerze.

### Ćwiczenie 3

Uruchomcie metronom – mechaniczny lub elektroniczny. Ustawcie wybrane tempo i zgodnie z nim wyrecytujcie zdanie z refrenu piosenki: „Dzięcioł w drzewo dziobem stuka w szybkim tempie”. Zmieńcie kilkakrotnie tempo na metronomie i powtórzcie ćwiczenie.

### Ciekawostka

Wynalazcą metronomu był niemiecki budowniczy instrumentów Jan Nepomuk Mälzl [czytaj: melcl]. Nazwał go maszyną do ulepszania wszelkich wykonanych muzycznych.

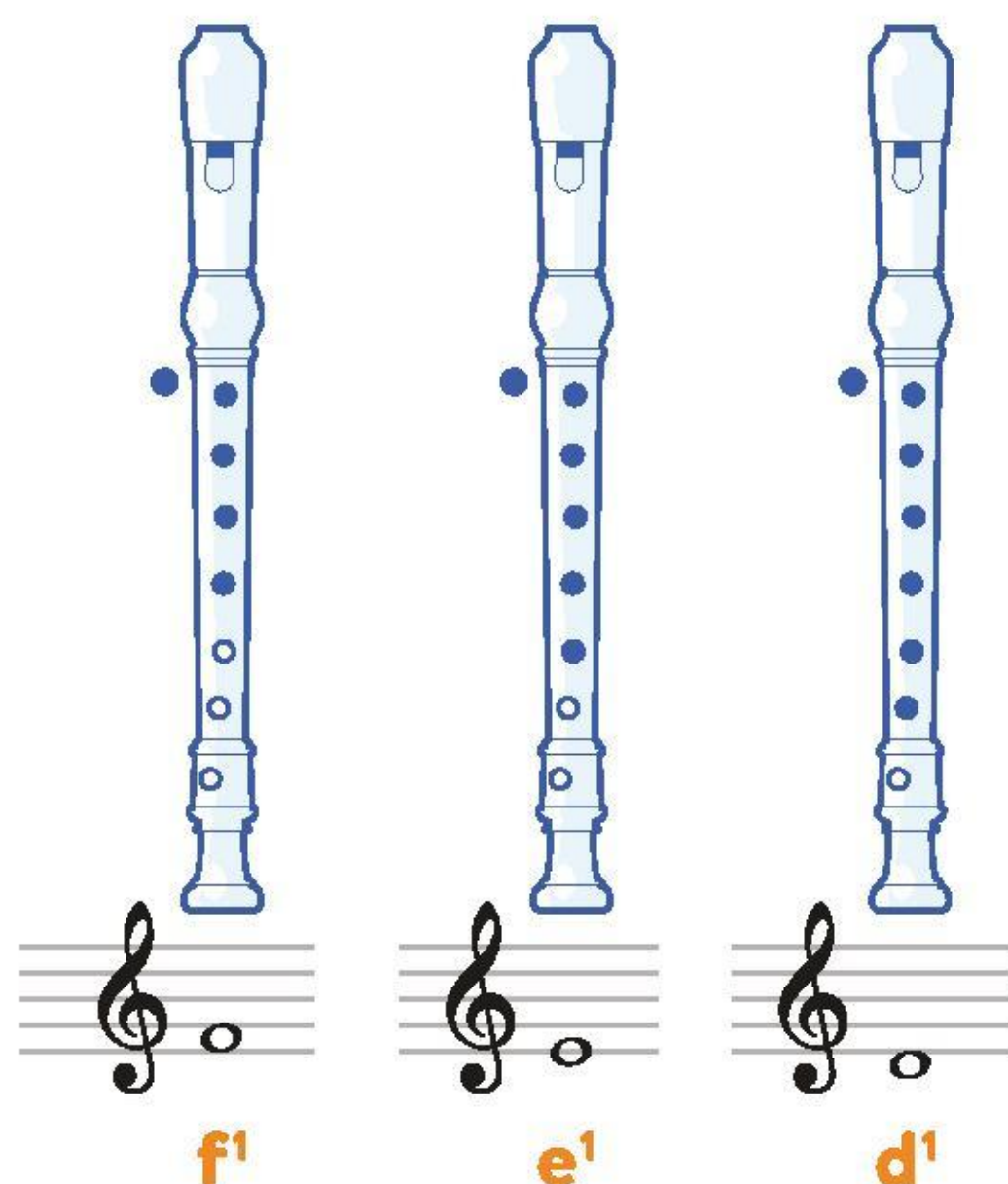




## Chwyty fletowe – f<sup>1</sup>, e<sup>1</sup> i d<sup>1</sup>

Kolejne dźwięki, których nauczycie się grać na flecie, to: f<sup>1</sup>, e<sup>1</sup> i d<sup>1</sup>. Są to dźwięki niższe od g<sup>1</sup>, a ich opanowanie umożliwi Wam zagranie nowych melodii.

### Chwyty fletowe



### Posłuchajmy!

▶ **Antonio Vivaldi**  
[czytaj: wiwaldi], „Lato”  
z cyklu „Cztery pory roku”

▶ **Claude Debussy**  
[czytaj: kłod debis-i],  
„Światło księżycy”



Jakie jest tempo tych utworów i w jaki sposób wpływa ono na ich nastrój?

## Ćwiczenie 4

- Zagraj dźwięki f<sup>1</sup>, e<sup>1</sup> i d<sup>1</sup> kilkakrotnie, zmieniając tempo: wolno, umiarkowanie i szybko.
- Następnie wykonaj krótką melodię złożoną z tych dźwięków.

### Nasza melodia

muzyka: Grażyna Kilbach



## Na koniec lekcji

1. Jakiej muzyki wolisz słuchać: w wolnym tempie czy szybkim? Dlaczego?
2. Jak na Twój nastrój wpływa wolna muzyka, a jak szybka?
3. W jakim tempie – szybkim, umiarkowanym czy wolnym – najłatwiej Ci się dziś śpiewało lub grało na flecie?





# Głośno i cicho, czyli dynamika

## Na lekcji:

- dowiem się, czym jest dynamika w muzyce,
- nauczę się rozpoznawać i stosować określenia dotyczące głośności,
- posłucham muzyki, w której zmienia się głośność,
- poznam i zagram nowe dźwięki na flecie.

## Na dobry początek.....

Zamknij oczy i przez chwilę wsłuchaj się w dźwięki wokół Ciebie. Spróbuj rozpoznać, który dźwięk jest najcichszy, który brzmi głośniej, a który jest najgłośniejszy. Otwórz oczy i opowiedz, co udało Ci się usłyszeć.

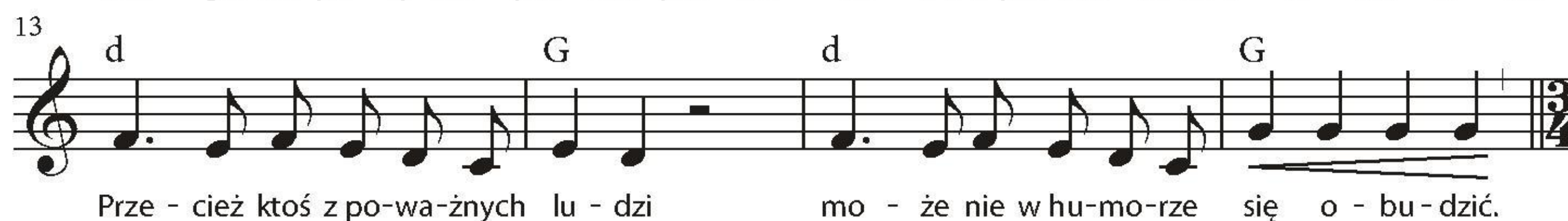
## Zaśpiewajmy!

## Piano – forte

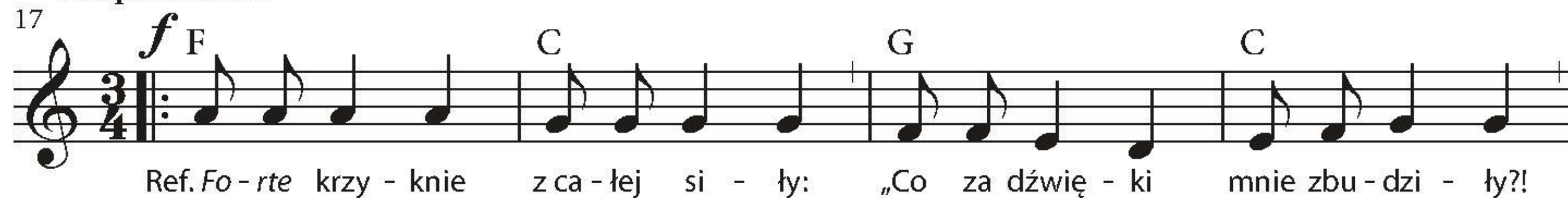
muzyka i słowa: Wojciech Karpiński



Umiarkowanie ♩ = 90



Tempo mazurka





25 *mf* C G/h a a C  
 2. Ję - zyk wło - ski zna te słó - wa - fo - rte, pia - no. Fo - rte - pia - nem

30 G/h a a F  
 ten i - nstru - ment więc na - zwa - no. Da - wniej mu - zyk grał na

34 G d e d  
 kla - we - sy - nie, co ze śre - dniej si - ły gło - su sły - nie. A fo - rte - pian ma kla -

38 G d G  
 wi - sze, któ - re mo - gą za - grać gło - śniej, ci - szej.

41 *p* F C G<sup>7</sup> C  
 Ref.: Na po - czą - tku za - gra pia - no, tak jak w nu - tach za - pi - sa - no.  
 I pan Cho - pin, gdy wstał ra - no, wte - dy czę - sto gry - wał pia - no.

45 *f* F C G<sup>7</sup> C  
 Po - tem fo - rte z ca - łej si - ły, że - by dzie - ci się zdzi - wi - ły.  
 A gdy się u - ra - czył to - rtem, si - ły miał, by za - grać fo - rte.

**1.** Cichuteńko, raniuteńko drepczą dźwięki.  
 Muszą wszystkie razem dotrzeć do piosenki.  
 Drogie moje, tylko *piano, piano*!  
 Jeszcze jest tak bardzo rano, rano.  
 Przecież ktoś z poważnych ludzi  
 może nie w humorze się obudzić.

**Ref.** *Forte* krzyknie z całej siły:  
 „Co za dźwięki mnie zbudziły!?  
 Ja nie życzę sobie tego.  
 To coś niesamowitego”.  
*Forte* krzyknie z całej siły:  
 „Co za dźwięki mnie zbudziły!?  
 Ja nie życzę sobie tego.  
 Śniło mi się coś ładnego”.

**2.** Język włoski zna te słowa – *forte, piano*.  
 Fortepianem ten instrument więc nazwano.  
 Dawniej muzyk grał na klawesynie,  
 co ze średniej siły głosu słynie.  
 A fortepian ma klawisze,  
 które mogą zagrać głośniejsze, ciszej.

**Ref.** Na początku zagra *piano*,  
 tak jak w nutach zapisano.  
 Potem *forte* z całej siły,  
 żeby dzieci się zdziwiły.  
 I pan Chopin, gdy wstał rano,  
 wtedy często grywał *piano*.  
 A gdy się uraczył tortem,  
 siły miał, by zagrać *forte*.

(refren powtarzany dwa razy)



## Ćwiczenie 1

- Posłuchaj piosenki „Piano – forte”. Podczas słuchania wskaż momenty, w których muzyka staje się cichsza lub głośniejsza.
- Zaśpiewaj piosenkę raz cicho, raz głośno, zgodnie z poleceniem nauczyciela.

## Czym jest dynamika?

Czasem muzyka brzmi cicho, a innym razem robi się głośna i pełna mocy. Głośność dźwięków i jej zmiany nazywamy **dynamiką**. Dzięki dynamice muzyka nie jest monotonna, tylko różnorodna i ciekawa.

**Dynamika** – głośność dźwięków w muzyce.

## Określenia głośności w muzyce

Na całym świecie do określenia głośności w muzyce są używane włoskie słowa. Dzięki nim wiemy, z jaką głośnością mamy grać lub śpiewać. Zwróć uwagę na ich skróty – często występują w nutach.



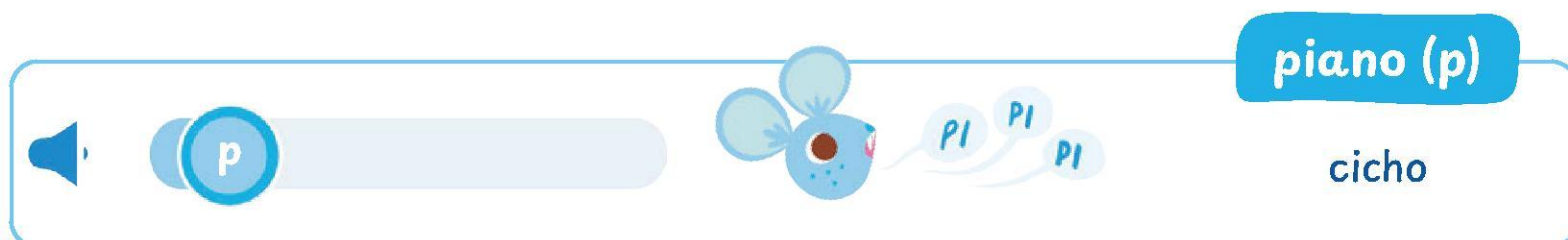
The diagram shows a speaker icon on the left, followed by a horizontal bar with a red segment on the left and a light blue segment on the right. A red circle with the letter 'f' is positioned on the red segment. To the right of the bar is a cartoon lion roaring, with a speech bubble containing 'ROOARRR'. Further right is a pink rounded rectangle containing the text 'forte (f)' and 'głośno' below it.



The diagram shows a speaker icon on the left, followed by a horizontal bar with an orange segment on the left and a light blue segment on the right. An orange circle with the letters 'mf' is positioned on the orange segment. To the right of the bar is a cartoon dog barking, with two speech bubbles containing 'HAU'. Further right is an orange rounded rectangle containing the text 'mezzo forte (mf)' and 'średnio głośno, ciszej niż forte' below it.



The diagram shows a speaker icon on the left, followed by a horizontal bar with a green segment on the left and a light blue segment on the right. A green circle with the letters 'mp' is positioned on the green segment. To the right of the bar is a cartoon cat meowing, with a speech bubble containing 'miauu'. Further right is a green rounded rectangle containing the text 'mezzo piano (mp)' and 'średnio cicho, głośniejsze niż piano' below it.



The diagram shows a speaker icon on the left, followed by a horizontal bar with a light blue segment on the left and a light blue segment on the right. A light blue circle with the letter 'p' is positioned on the light blue segment. To the right of the bar is a cartoon frog croaking, with two speech bubbles containing 'PI'. Further right is a blue rounded rectangle containing the text 'piano (p)' and 'cicho' below it.



## Ćwiczenie 2

Wymień określenia dotyczące głośności znajdujące się w piosence „Piano – forte”.

## Ćwiczenie 3

Zaśpiewaj piosenkę „Piano – forte” zgodnie z jej oznaczeniami dynamicznymi.

### Zabawa muzyczna

#### Teatr szeptów i krzyków

Przygotujcie w grupach krótką scenkę, w której emocje wyrazicie tylko dźwiękami o różnej głośności. Przykład:

- dwa koty rozmawiają cicho (*piano*),
- następnie robią się coraz głośniejsze (*mezzo piano* i *mezzo forte*),
- aż do głośnego „MIAU!” (*forte*).



?

Posłuchaj fragmentu utworu wybranego przez nauczyciela i wskaż, która reakcja najlepiej do Ciebie pasuje.

- A** Gdy muzyka jest cicha, mam ochotę zamknąć oczy i odpocząć.
- B** Gdy muzyka robi się głośna, czuję energię i mam ochotę tańczyć.
- C** Zmieniam swoją reakcję w zależności od dynamiki – czasem się uspokajam, czasem się ożywiam.
- D** Nie zwracam uwagi na głośność, liczy się dla mnie melodia.

## Chwyty fletowe – $c^1$ i $c^2$

Na flecie prostym potrafisz zagrać już kilka dźwięków. Teraz poznasz kolejne:  $c^1$  i  $c^2$ . Jeden jest najniższym, a drugi – najwyższym dźwiękiem gamy C-dur.

## Ćwiczenie 4

Zagrajcie wspólnie gamę C-dur na flecie – w górę i w dół. Następnie podzielcie się na dwie grupy:

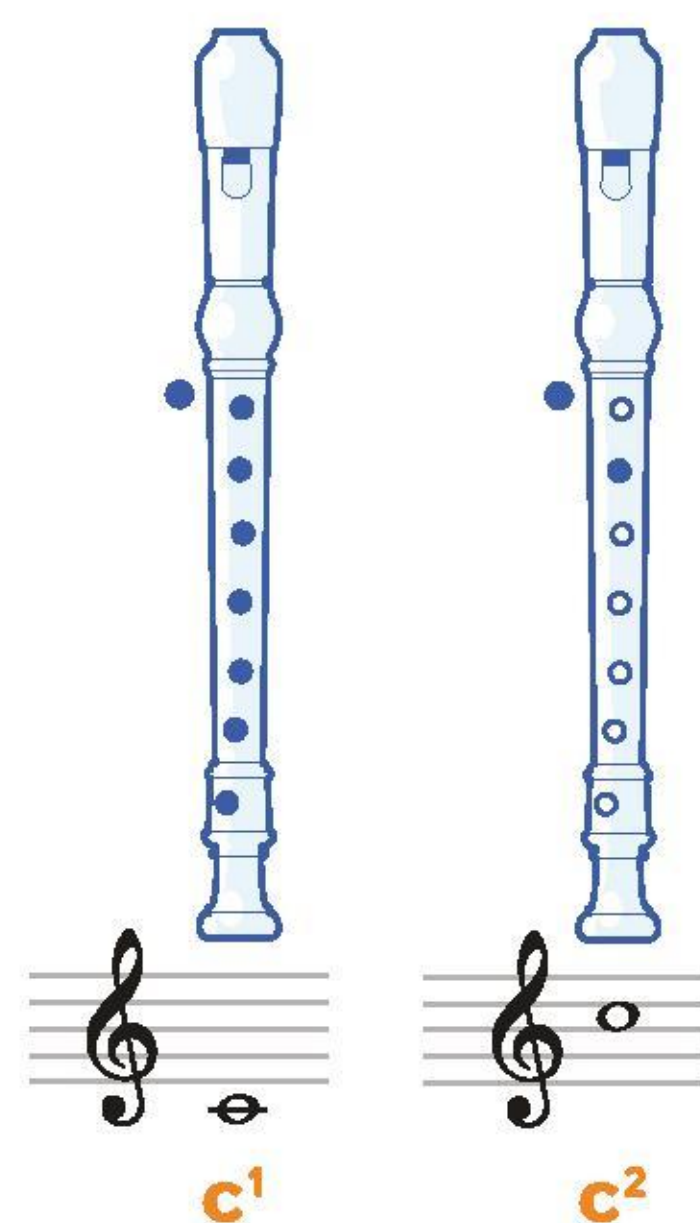
- grupa prowadząca – gra gamę na fletach,
- grupa akompaniująca – gra na tamburynach, grzechotkach lub kołatkach.

Zagrajcie razem:

- gdy gama idzie w górę – akompaniament gra *piano*,
- gdy gama idzie w dół – akompaniament gra *forte*.

Na koniec zamieńcie się instrumentami i wykonajcie ćwiczenie jeszcze raz.

### Chwyty fletowe





## Zagrajmy!



Półnuta z trzema kreskami oznacza, że potrząśnemy tamburynem tak długo, jak trwa półnuta.

### Ciekawostka

Zastanawiasz się, co oznacza nuta z kilkoma kreskami? Taki zapis nazywa się *tremolo* i oznacza, że zamiast jednego dźwięku gramy wiele bardzo szybkich dźwięków. Na tamburynie *tremolo* wykonujemy, potrząsając instrumentem przez cały czas trwania nuty, jakby dźwięk drżał.

## Ćwiczenie 5

Posłuchaj fragmentu utworu i spróbuj określić, jak zmienia się w nim dynamika. Podnieś rękę, gdy usłyszysz zmianę głośności.



## Posłuchajmy!

▶ **Józef Haydn** [czytaj: hajdn], Symfonia G-dur „Z uderzeniem w kocioł”, cz. II.

### Ciekawostka

W dawnych czasach muzycy grali na klawesynie – instrumencie, na którym nie dało się zmieniać głośności dźwięku. Dopiero gdy wynaleziono fortepian, można było grać raz ciszej, raz głośniejsz. Stąd pochodzi jego nazwa: od określeń dynamicznych *forte* i *piano*, czyli „głośno–cicho”.

## Na koniec lekcji

Zastanów się i odpowiedz na pytania.

1. Jak sądzisz, w jaki sposób dynamika może wpływać na muzykę?
2. Czy według Ciebie zmiany dynamiczne sprawiają, że utwór jest ciekawszy?
3. Jakiej muzyki wolisz słuchać: głośnej czy cichej? Dlaczego?





# Gdy piosenka z wojskiem szła

**Na  
lekcji:**

- zaśpiewam piosenkę „Przybyli ułani”,
- zagram na instrumentach perkusyjnych,
- posłucham muzyki wojskowej,
- wykonam musztrę paradną.

## Na dobry początek

Wyobraź sobie żołnierzy maszerujących w równym rytmie, śpiewających z dumą o swojej ojczyźnie. Jak myślisz, dlaczego wspólne śpiewanie może dodawać odwagi?

**Zaśpiewajmy!**

## Przybyli ułani

melodia tradycyjna, słowa: Feliks Gwiżdż

Tempo marsza ♩ = 120

1. Przy - by - li u - ła - ni pod o - kie - nko,  
5 przy - by - li u - ła - ni pod o - kie - nko,  
9 pu - ka - ją, wo - ła - ją: „Puść, pa - nie - nko!”. Pu - ka - ją,  
13 wo - ła - ją: „Puść, pa - nie - nko!”.

1. [wszyscy:] Przybyli ułani<sup>1</sup> pod okienko, } bis  
pukają, wołają: [chłopcy:] „Puść<sup>2</sup>, panienko!”. } bis
2. [dziewczęta:] O, Jezu, a cóż to za wojacy? } bis  
[chłopcy:] Otwieraj, nie bój się, to czwartacy<sup>3</sup>! } bis
3. [chłopcy:] Przyszliśmy tu poić nasze konie. } bis  
Za nami piechoty całe błonie<sup>4</sup>. } bis
4. [dziewczęta:] O, Jezu, a dokąd Bóg prowadzi? } bis  
[chłopcy:] Warszawę odwiedzić byśmy radzi<sup>5</sup>. } bis

<sup>1</sup> Ułani – dawne wojsko konne.

<sup>2</sup> Puść – dawniej: „wpuść”.

<sup>3</sup> Czwartacy – żołnierze czwartego pułku polskiej piechoty z XIX wieku.

<sup>4</sup> Błonie – rozległa równina pokryta trawą.

<sup>5</sup> Byśmy radzi – dawniej: „chcielibyśmy”.



## Ćwiczenie 1

Zaśpiewajcie piosenkę wszyscy razem, a następnie z podziałem na role – zgodnie z zapisem w tekście.

## Ćwiczenie 2

Wysłuchaj fragmentu piosenki „Przybyli ułani”.

- Klaszcz równo w rytm muzyki na 1 i 2.
- Maszeruj w miejscu, zaczynając od lewej nogi. Na każde „raz” mocniej tupnij lewą nogą. Zwróć uwagę, jak taki rytm pomaga utrzymać równe tempo marszu.



**Posłuchajmy!**

▶ „Przybyli ułani”

## Po co żołnierzom piosenki?

W poprzednich wiekach muzyka towarzyszyła żołnierzom w czasie wojen i pokoju. Wojskowi chętnie razem śpiewali – i poważne pieśni o miłości do ojczyzny, i wesołe piosenki o ich życiu. Jaką rolę miało wspólne śpiewanie takich utworów?

- Pomagało żołnierzom w marszu i dawało im energię.
- Dodawało odwagi i wzmacniało wiarę w zwycięstwo.
- Pozwalało wyrazić tęsknotę za domem, rodziną i spokojem.
- Jednoczyło żołnierzy i budowało poczucie wspólnoty.
- Przypominało o wspólnym celu: wolności.

### Pieśni żołnierskie:

- opowiadają o życiu żołnierzy, wojnie, miłości do ojczyzny i poświęceniu dla niej
- mają marszowy rytm i prostą melodię
- mogą być wesołe lub poważne

### Przykłady:

- „Przybyli ułani”
- „Marsz Pierwszej Kadrowej”
- „Wojenko, wojenko”
- „My, Pierwsza Brygada”
- „Piechota”



Jakie słowa – Twoim zdaniem – mogą dodawać ludziom otuchy?

### Ciekawostka

Żołnierze często śpiewali pieśni, które sami układali. Dzięki temu łatwiej znosili trudy marszu i czuli, że łączy ich wspólna sprawa. Utwory napisane przez żołnierzy to m.in. „Przybyli ułani” i „My, Pierwsza Brygada”.

## Ćwiczenie 3

Posłuchaj pieśni „Piechota” i odpowiedz na pytania.

- O czym opowiada ta pieśń?
- Czym charakteryzuje się jej rytm?
- Do czego rytm pieśni może zachęcać osoby, które ją śpiewają?



**Posłuchajmy!**

▶ „Piechota”, wykonanie: Orkiestra Wojska Polskiego



## Ćwiczenie 4

Zagrajcie w zespole akompaniament do pieśni „Przybyli ułani”. Nuty, pod którymi znajduje się znak > (akcent), należy zagrać mocniej, głośniej.

  $\frac{2}{4}$   |  |  |  | grać do końca utworu

1 2      1 2      1 2      1 2

  $\frac{2}{4}$   |  |  |  | grać do końca utworu

1 2      1 2      1 2      1 2

  $\frac{2}{4}$   |  |  |  | grać do końca utworu

1 2      1 2      1 2      1 2

  $\frac{2}{4}$   |  |  |  | grać do końca utworu

1 2      1 2      1 2      1 2

## Na musztrę marsz!

Żołnierze często wykonują musztrę. To wojskowy trening, który uczy poruszania się w szyku, wykonywania poleceń i współpracy. Musztra paradna to natomiast uroczysty pokaz maszerowania. Żołnierze idą w rzędach idealnie równo, tak że z boku wyglądają jak jedna osoba. Takie pokazy wykonują na przykład żołnierze Kompanii Reprezentacyjnej Wojska Polskiego przy muzyce orkiestry.



## Zabawa muzyczna

### Nasza musztra paradna

Do utworu „Marsz w dzień podchorążego” maszerujcie czwórkami jak żołnierze podczas musztry paradnej. Na sygnał nauczyciela jednocześnie zmieniajcie kierunek marszu.



**Posłuchajmy!**

 **Bolesław Szulia,**  
„Marsz w dzień podchorążego”

## Na koniec lekcji

Jakie emocje towarzyszą Ci podczas słuchania pieśni żołnierskich? Zapisz w zeszycie, co czujesz i o czym myślisz, gdy ich słuchasz.





# „Mazurek Dąbrowskiego”

Na  
lekcji:

- poznam historię „Mazurka Dąbrowskiego”,
- dowiem się, czym jest hymn państwowy i kiedy go śpiewamy,
- zaśpiewam hymn Polski, dbając o właściwą postawę,
- wymienię polskie symbole narodowe.

## Na dobry początek

Pomyśl o trzech słowach, które kojarzą Ci się z Polską. Zapisz je w zeszycie, zaczynając od zdania: „Polska kojarzy mi się z...”

## Polski hymn państwowy

Każdy naród ma jedną wyjątkową pieśń, którą śpiewa się w ważnych dla niego chwilach. Jest to **hymn państwowy** – uroczysty utwór o szczególnym znaczeniu. Naszym hymnem jest „Mazurek Dąbrowskiego”. Ten utwór odegrał ważną rolę w historii Polski, a dziś przypomina nam o jej drodze do wolności i o tym, jak ważna jest dla nas ojczyzna.



## Posłuchajmy!

- ▶ „Mazurek Dąbrowskiego”,  
wykonanie: Chór  
Reprezentacyjny Wojska  
Polskiego

## Zaśpiewajmy!

## Mazurek Dąbrowskiego

muzyka: kompozytor nieznany, słowa: Józef Wybicki



Co czujesz, gdy słyszysz hymn Polski?

- ☐ A dumę i wzruszenie
- ☐ B spokój i skupienie
- ☐ C radość i energię
- ☐ D chęć do działania

Uroczyście ♩ = 92

1. Je - szcze Po - lska nie zgi - nę - ła, kie - dy my ży - je - my.

5 Co nam o - bca prze - moc wzię - ła, sza - bla o - dbie - rze - my.

9 Ref. Marsz, marsz, Dą - bro - wski z zie - mi wło - skiej do Po - lski!

13 Za two - im prze - wo - dem złą - czym się z na - ro - dem.



1. Jeszcze Polska nie zginęła,  
kiedy my żyjemy.  
Co nam obca przemoc wzięła,  
szablą odbierzemy.

**Ref.** Marsz, marsz, Dąbrowski,  
z ziemi włoskiej do Polski!  
Za twoim przewodem<sup>1</sup>  
złączym się z narodem.

2. Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,  
będziem Polakami.  
Dał nam przykład Bonaparte,  
jak zwyciężać mamy.

**Ref.** Marsz, marsz...

3. Jak Czarniecki do Poznania  
po szwedzkim zaborze,  
dla ojczyzny ratowania  
wrócim się przez morze.

**Ref.** Marsz, marsz...

4. Już tam ojciec do swej Basi  
mówi zapłakany:  
„Słuchaj jeno<sup>2</sup>, pono<sup>3</sup> nasi  
biją w tarabany<sup>4</sup>”.

**Ref.** Marsz, marsz...

<sup>1</sup> Za twoim przewodem – pod twoim przywództwem.

<sup>2</sup> Jeno – dawniej: tylko.

<sup>3</sup> Pono – dawniej: podobno, chyba.

<sup>4</sup> Tarabany – bębny używane w dawnym wojsku.

## Ćwiczenie 1

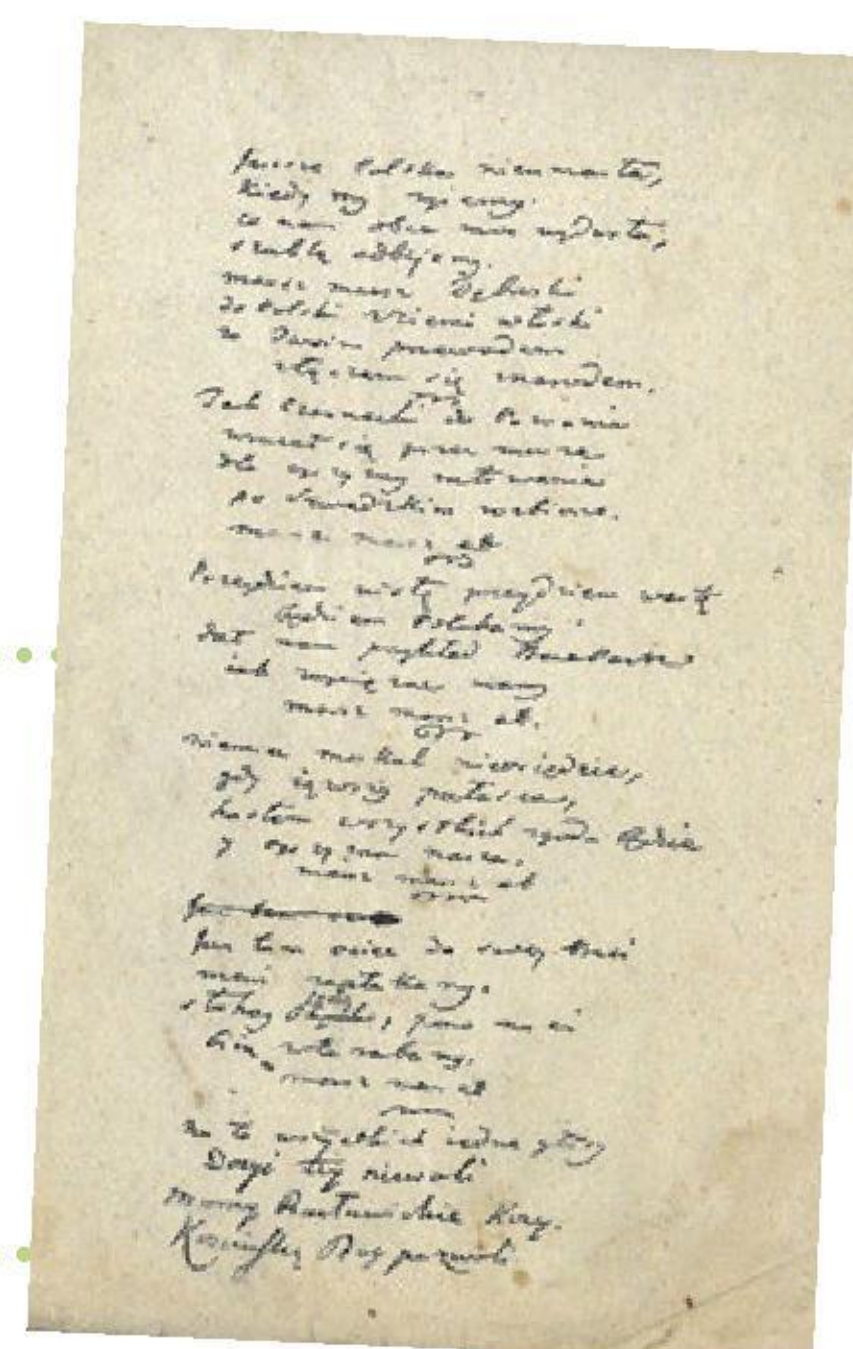
Stańcie razem i zaśpiewajcie pierwszą zwrotkę i refren  
„Mazurka Dąbrowskiego”. Śpiewajcie równo, głośno i wyraźnie.

## Jak powstał nasz hymn?

Hymn Polski powstał w 1797 roku we Włoszech. Polscy żołnierze przygotowywali się tam do walki o wolność ojczyzny, która była wtedy pod władzą obcych państw. Bardzo tęsknili za domem i chcieli, aby Polska znów była wolna. Józef Wybicki napisał dla nich pełną nadziei „Pieśń Legionów Polskich we Włoszech”. Śpiewały ją oddziały generała Jana Henryka Dąbrowskiego, dlatego z czasem przyjęła nazwę „Mazurka Dąbrowskiego”. Pieśń szybko stała się popularna i bardzo ważna dla Polaków. W 1927 roku ogłoszono ją polskim hymnem państwowym.

### Ciekawostka

Józef Wybicki napisał sześć zwrotek „Pieśni Legionów Polskich we Włoszech”. Później Polacy dopisywali do niej następne zwrotki i zmieniali ich kolejność. Przez 200 lat zmieniał się nie tylko tytuł utworu, lecz także jego słowa. Oficjalny tekst polskiego hymnu ma cztery zwrotki i w takim brzmieniu obowiązuje od 1980 roku.





## Kiedy śpiewamy hymn?

„Mazurek Dąbrowskiego” towarzyszy nam w ważnych chwilach. Polacy w kraju i za granicą śpiewają go między innymi podczas:

- uroczystości szkolnych (np. z okazji Święta Niepodległości),
- świąt narodowych (np. w Święto Narodowe Trzeciego Maja),
- ważnych wydarzeń państwowych (np. ślubowania prezydenta),
- międzynarodowych zawodów sportowych (np. na igrzyskach olimpijskich, gdy polscy sportowcy zdobywają złoty medal).

## Jak zachować się podczas hymnu?

„Mazurek Dąbrowskiego” to jeden z polskich symboli narodowych, dlatego należy go szanować. Gdy wykonujesz hymn, zachowaj powagę i okaż szacunek właściwą postawą.

- Stań prosto z rękami wzdłuż ciała.
- Zdejmij nakrycie głowy.
- Zachowaj ciszę, stój spokojnie i nie rozglądaj się dookoła.
- Śpiewaj wyraźnie.

Pamiętaj: właściwa postawa podczas hymnu jest wyrazem szacunku dla historii i tradycji.

?

W jakich jeszcze sytuacjach można usłyszeć „Mazurka Dąbrowskiego”?

### Ciekawostka

Dlaczego w tytule naszego hymnu pojawia się słowo „mazurek”? To dlatego, że pieśń została napisana w rytmie mazurka – polskiego tańca ludowego o żywym i energicznym charakterze. W dawnych czasach był on bardzo popularny.

## Ćwiczenie 2

Stańcie przy ławkach i zaśpiewajcie cały polski hymn narodowy. Pamiętajcie o odpowiedniej postawie.

## Ćwiczenie 3

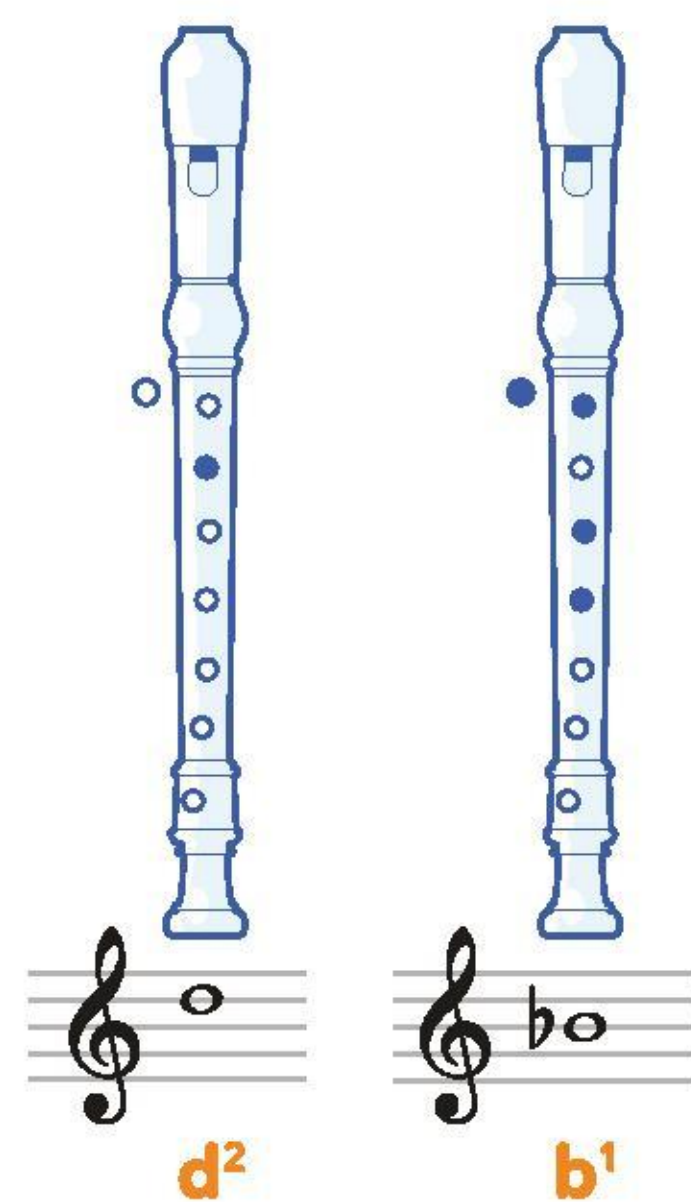
Zagraj melodię zwrotki „Mazurka Dąbrowskiego” na flecie. Zwróć uwagę na dźwięk dźwięk b, czyli h z dodanym bemolem.

### Zagrajmy!

Uroczyście ♩ = 92



### Chwyty fletowe





## Polskie symbole narodowe

Symbole narodowe to znaki, które są bardzo ważne dla danego kraju. Przypominają mieszkańcom, że tworzą jedną wspólnotę – naród. Pokazują historię, tradycję i wartości ojczyzny. Dlatego okazujemy im szacunek, na przykład podczas świąt państwowych i ważnych uroczystości.

### GODŁO

Na czerwonym tle widnieje biały orzeł w złotej koronie – to godło Polski. Orzeł symbolizuje wolność, odwagę i siłę. Według legendy pierwszy władca Polski Lech, zobaczył orła na tle zachodzącego słońca i uznał to za znak, by założyć państwo. Tak narodziła się legenda o powstaniu polskiego godła.



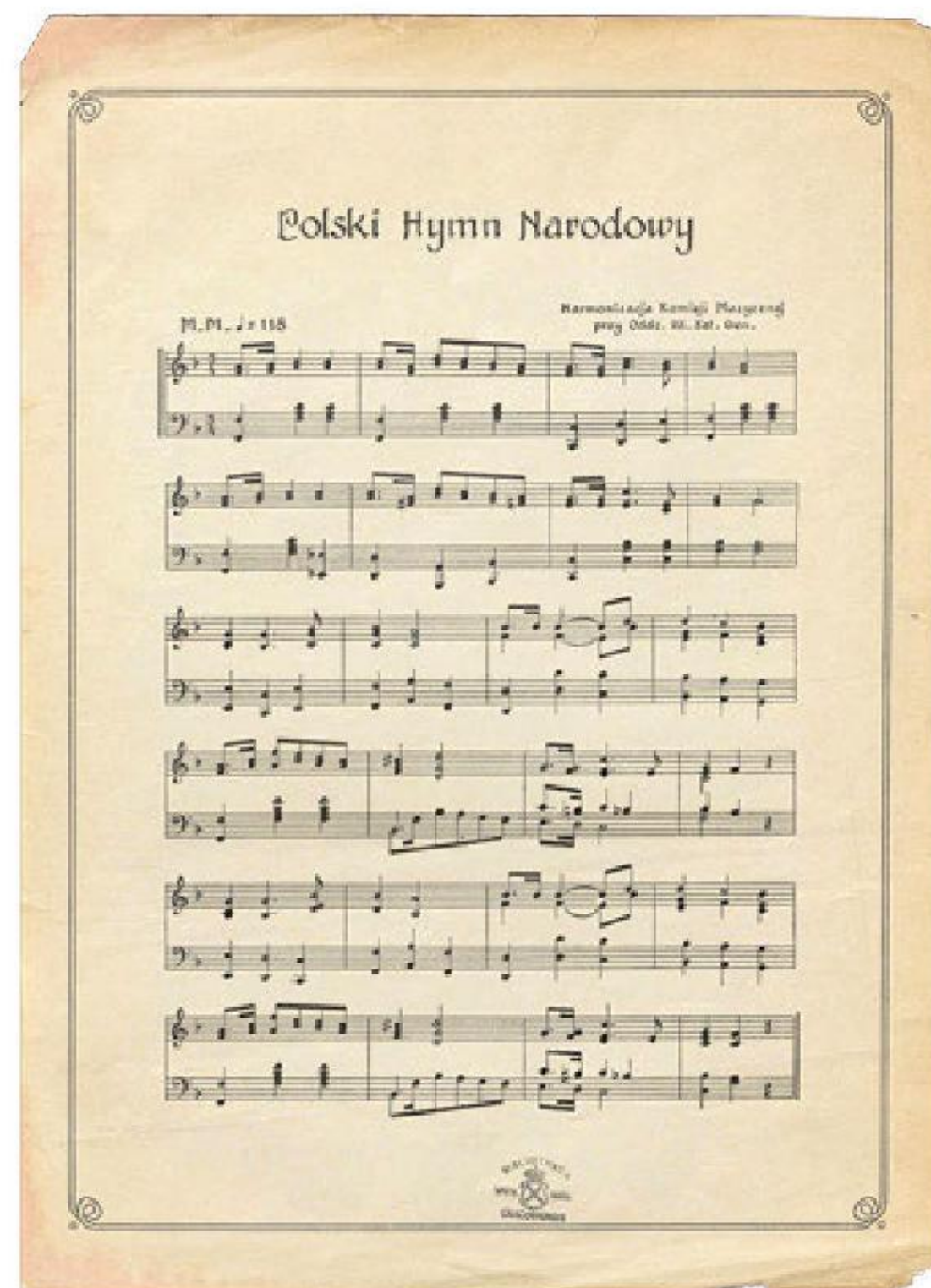
### FLAGA

Flaga Polski ma dwa kolory: biały i czerwony. Biały oznacza pokój i dobro, a czerwony – odwagę i siłę. Flaga pojawia się w chwilach ważnych dla kraju, na świętach i uroczystościach państwowych. Wywieszamy ją, aby okazać szacunek naszej ojczyźnie.



### HYMN

Hymn państwowy to uroczysta, oficjalna pieśń kraju. W dziejach Polski rolę hymnu pełniło kilka różnych utworów. Do najważniejszych należą „Bogurodzica”, „Gaude Mater Polonia” oraz „Rota”.



?

Czym są symbole narodowe?

- ☒ A To ważne znaki, które reprezentują nasz kraj.
- ☐ B To tylko obrazki i znaki graficzne.
- ☐ C To wszystkie biało-czerwone przedmioty.
- ☐ D To znaki używane podczas wydarzeń sportowych.

### Na koniec lekcji

Odpowiedz na pytania:

- Co najbardziej podobało Ci się podczas dzisiejszej lekcji?
- Co nowego udało Ci się zapamiętać?
- Jakie emocje towarzyszyły Ci podczas śpiewania hymnu?

?

Dlaczego „Mazurek Dąbrowskiego” jest ważny dla Polaków?



# Warsztat muzyczny – podsumowanie

## Ćwiczenia



**1.** Stań prosto i rozluźnij ramiona.

- Weź spokojny wdech nosem i na jednym wydechu wypowiedz wyraźnie zdanie: „Jesienny wiatr w gałęziach gra”.
- Powtórz je jeszcze raz, zwracając uwagę na dokładne wymawianie każdej sylaby.
- Następnie powiedz zdanie półgłosem, a potem donośnym, ale niekrzykliwym głosem.

Na koniec powiedz, co Ci pomagało, aby głos brzmiał czysto i swobodnie.



**2.** Wybierzcie wspólnie z nauczycielem piosenkę, którą wszyscy znacie, i zaśpiewajcie ją w trzech tempach: wolnym, umiarkowanym i szybkim. Zastanówcie się i powiedzcie, czy śpiewanie w różnych tempach zmienia jej charakter i nastrój.

**3.** Nauczyciel zaśpiewa lub odtworzy fragment piosenki „Przybyli ułani”. Powtórzcie go kolejno w dynamice: *forte*, *mezzo piano* i *piano*. Starajcie się zachować ten sam rytm i dokładnie powtórzyć melodię.

**4.** Wybierzcie jedną osobę, która będzie grać na dowolnym instrumencie dźwięki z różną głośnością. Zadaniem pozostałych uczniów jest przygotowanie karteczek z czterema określeniami dynamicznymi: *piano*, *forte*, *mezzo piano*, *mezzo forte* i pokazywanie za ich pomocą, w jakiej dynamice gra kolega lub koleżanka.

**5.** Znajdź w podręczniku utwór, który najbardziej Ci się spodobał. Zagraj na dowolnym instrumencie jego fragment zgodnie ze wszystkimi określeniami dynamicznymi zapisanymi z nutach. Zrób to bardzo dokładnie i wyraźnie – tak, aby dzięki zmianom dynamiki Twoje wykonanie było żywe i różnorodne.

**6.** Posłuchaj kilku krótkich fragmentów utworów wybranych i odtworzonych przez nauczyciela. Ułóż je zgodnie z tempem – od najwolniejszego do najszybszego.



**7.** Wybierzcie wspólnie jedną piosenkę z poprzednich lekcji, którą, Waszym zdaniem, łatwo zaśpiewać razem i dobrze nadaje się do występu szkolnego.

- Zaśpiewajcie wspólnie wybraną piosenkę.
- Przygotujcie do niej prosty akompaniament na instrumentach perkusyjnych lub złożony z wybranych gestodźwięków.





## Zabawy muzyczne



### Muzyczna sztafeta

Ustawcie się w kole i przekazujcie sobie dowolnie wybrany przedmiot w rytm muzyki.

- Gdy muzyka jest wolna, podawajcie sobie przedmiot powoli i spokojnie.
- Gdy tempo staje się szybkie, przekazujcie go dynamicznie i energicznie.
- Po każdej rundzie porozmawiajcie, jak zmieniła się atmosfera zabawy wraz ze zmianą tempa.



### Raz wolno, raz szybko

Poruszajcie się swobodnie po klasie, reagując na rytm grany przez nauczyciela na instrumencie perkusyjnym. Gdy muzyka jest wolna – poruszajcie się spokojnie i płynnie. Kiedy tempo przyspiesza – ruszajcie się szybciej i z większą energią. Starajcie się, aby Wasz ruch zawsze pasował do tempa muzyki.



### Głośno i cicho

Usiądźcie w półkolu. Każdy wybiera instrument perkusyjny lub wykonuje gestodźwięki. Nauczyciel odgrywa rolę dyrygenta i pokazuje kartoniki z symbolami *p*, *mp*, *mf*, *f*. Orkiestra improwizuje krótkie rytmy, grając je z odpowiednią głośnością. Po kilku rundach dyrygentem zostaje wybrany uczeń.



### Mistrz łamańców językowych

Wybierz jedną rymowankę i przeczytaj ją na jednym oddechu.

Następnie powiedz ją wolno i cicho, a potem coraz szybciej i głośniej.

Staraj się wymawiać słowa wyraźnie, nawet gdy zmieniasz tempo i głośność.

*Cesarz cesał cesarzową*

*szczotką dużą i różową.*

*Cesarzowa uczesana*

*przeszcześnie jest od rana.*

*Cieszy się Czesio tak szczerze*

*z przejażdżki na swym rowerze.*

*Mknie ścieżynką przez jeżyny,*

*aż rozdarł spodnie z dzianiny.*



## Quiz muzyczny

### 1. Co oznacza „tempo” w muzyce?

- ☐ A głośność utworu
- ☐ B szybkość wykonywania utworu
- ☐ C rodzaj instrumentu

### 2. Co oznacza słowo *forte* w muzyce?

- ☐ A głośno
- ☐ B szybko
- ☐ C cicho

### 3. Jaki tytuł nosi polski hymn narodowy?

- ☐ A „Przybyli ułani”
- ☐ B „Mazurek Dąbrowskiego”
- ☐ C „My, Pierwsza Brygada”

### 4. Jak należy zachowywać się podczas śpiewania hymnu?

- ☐ A Siedzieć i rozmawiać.
- ☐ B Stać w postawie wyprostowanej i zachować powagę.
- ☐ C Tańczyć i klaskać.

### 5. Jaką funkcję pełnią piosenki żołnierskie?

- ☐ A Ułatwiają odpoczynek i zasypianie.
- ☐ B Służą do przekazywania informacji.
- ☐ C Dodają odwagi i wiary w zwycięstwo.

## W skrócie

- Tempo mówi nam, jak szybko lub wolno wykonujemy muzykę. Zmiana tempa wpływa na charakter i nastrój utworu.
- Dynamika określa, jak głośno lub cicho brzmi muzyka. Do jej zapisu używamy włoskich określeń, między innymi: *piano*, *mezzo piano*, *mezzo forte* i *forte*.
- Polski hymn narodowy to „Mazurek Dąbrowskiego”.
- Pieśni śpiewane przez żołnierzy dodawały im otuchy i pomagały w marszu.



## II. Zimowy czas



### **W tym rozdziale dowiesz się:**

- że muzyka potrafi malować obrazy dźwiękami,
- że Twój głos to instrument, który zawsze masz przy sobie,
- że choć głosu nie da się pomalować farbą, ma on swoją barwę.





# Świąteczne tradycje

Na  
lekcji:

- dowiem się, czym są kolędy i jasełka,
- poznam polskie tradycje bożonarodzeniowe,
- zaśpiewam i zagram kolędy.

## Na dobry początek

Pomyśl, jakie odczucia towarzyszą Ci, gdy słyszysz świąteczną muzykę. Wybierz jedno z poniższych określeń.

- A** energia    **B** spokój    **C** radość    **D** zaduma

Zaśpiewajmy!

## Wśród nocnej ciszy

kolęda tradycyjna



Umiarkowanie ♩ = 100

1. Wśród no - cnej ci - szy głos się ro - zcho - dzi:  
Wsta - ńcie, pa - ste - rze, Bóg się wam ro - dzi!

5 Czym prę - dziej się wy - bie - ra - jcie, do Be - tle - jem

8 po - śpie - sza - jcie przy - wi - tać Pa - na.

1. Wśród nocnej ciszy głos się rozchodzi:  
Wstańcie, pasterze, Bóg się wam rodzi.  
Czym prędzej się wybierajcie,  
do Betlejem pośpieszajcie  
przywitać Pana.
2. Poszli, znaleźli Dzieciątko w żłobie  
z wszystkimi znaki danymi sobie.  
Jako Bogu cześć Mu dali,  
a witając zawołali  
z wielkiej radości:
3. Ach, witaj, Zbawco, z dawna żądany,  
cztery tysiące lat wyglądany.  
Na Ciebie króle, prorocy  
czekali, a Tyś tej nocy  
nam się objawił.
4. I my czekamy na Ciebie, Pana,  
a skoro przyjdiesz na głos kapłana,  
padniemy na twarz przed Tobą,  
wierząc, żeś jest pod osłoną  
chleba i wina.

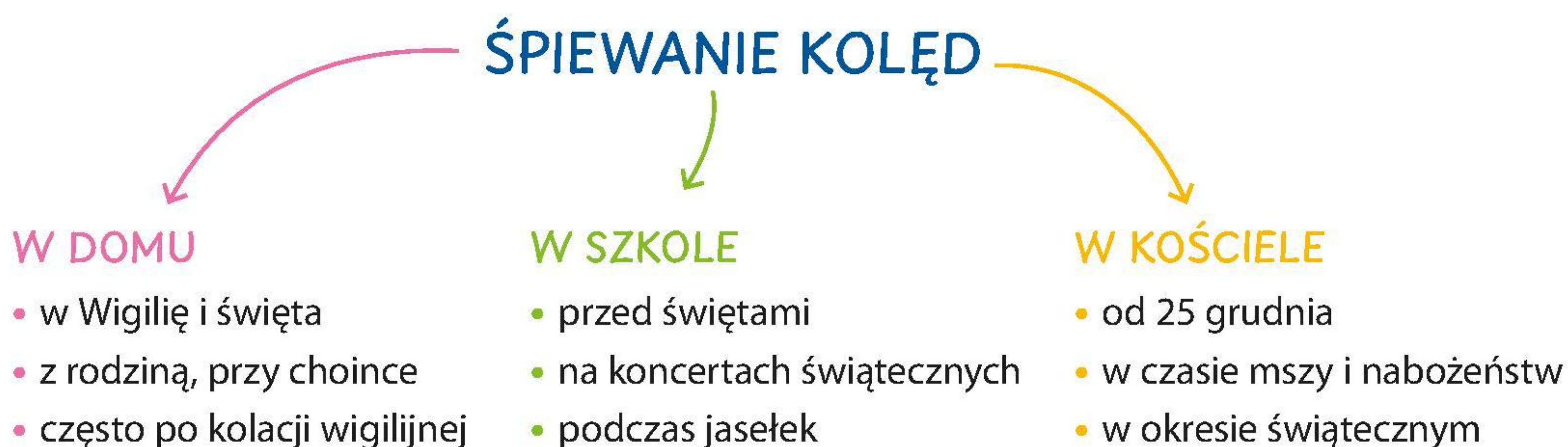


## Czym są kolędy i kiedy je śpiewamy?

**Kolędy** to pieśni religijne śpiewane w czasie świąt Bożego Narodzenia. Opowiadają o narodzinach Jezusa i radości związanej z tym wydarzeniem. Ich śpiewanie jest ważną bożonarodzeniową tradycją. Kolędy wykonujemy w domu, szkole i kościele. W domu najczęściej śpiewa się je w Wigilię i święta, na przykład przy choince. W szkole kolędy są częścią koncertów i **jasełek**, czyli przedstawień bożonarodzeniowych, w których uczniowie odgrywają sceny związane z narodzeniem Jezusa. W kościele rozbrzmiewają w czasie mszy i nabożeństw. W każdym z tych miejsc wspólny śpiew tworzy wyjątkową atmosferę i zbliża ludzi.

**Kolęda** – pieśń religijna o narodzeniu Jezusa, śpiewana w czasie Bożego Narodzenia.

**Jasełka** – przedstawienie opowiadające o narodzinach Jezusa Chrystusa.



### Ćwiczenie 1

Wyobraź sobie, że przygotowujesz krótką scenkę lub plakat pt. „Kolędy łączą ludzi”. Wybierz jedno miejsce (dom, szkołę lub kościół) i opisz, kto śpiewa, kiedy to się dzieje i jaka panuje tam atmosfera.

### Ciekawostka

Słowo „wigilia” pochodzi z języka łacińskiego i dawniej oznaczało nocne czuwanie. Obecnie nazywamy tak wieczór poprzedzający ważne święto, na przykład Boże Narodzenie.

## Kto napisał kolędy?

Autorów wielu kolęd nie znamy. Dawniej utwory przekazywano ustnie i nie zawsze zapisywano nazwiska twórców. Dlatego przy kolędach podajemy informację: „kolęda tradycyjna”.

Są też kolędy, w których możemy wskazać autorów. Na przykład słowa pieśni „Bóg się rodzi” napisał poeta Franciszek Karpiński, a autorstwo melodii przypisuje się Karolowi Kurpińskiemu.



## Tradycje bożonarodzeniowe w Polsce

Boże Narodzenie to jedno z najważniejszych świąt w Polsce. Wigilia, czyli 24 grudnia, jest dla wielu rodzin wyjątkowym wieczorem. Zasiadamy wtedy do wspólnej kolacji, dzielimy się opłatkiem i składamy sobie życzenia. W wielu domach śpiewa się też kolędy. Z Bożym Narodzeniem wiąże się wiele innych tradycji, które przekazywane są z pokolenia na pokolenie.



### Wigilia

uroczysty wieczór  
i kolacja 24 grudnia

### Pierwsza gwiazdka

znak do rozpoczęcia wieczery  
(czyli kolacji) wigilijnej

### Choinka

święteczne drzewko,  
symbol życia i nadziei



### Puste miejsce przy stole

znak pamięci o nieobecnych  
i gotowości przyjęcia gościa

### Dwanaście potraw

symbol obfitości  
na świątecznym stole;  
zgodnie z tradycją są  
to potrawy postne



### Opłatek

dzielenie się  
nim to symbol  
zgody, życzliwości  
i przebaczenia



### Sianko pod obrusem

pamiątka narodzin  
Jezusa w stajence



### Szopka

scenka przedstawiająca  
miejsce narodzin Jezusa

### Kolędowanie

wspólne śpiewanie pieśni  
o narodzeniu Jezusa



### Pasterka

uroczysta msza  
odprawiana w nocy  
z 24 na 25 grudnia,  
upamiętniająca  
przybycie pasterzy  
do Betlejem.

### Prezenty

zgodnie z tradycją  
są układane pod choinką



?

Które z przedstawionych tradycji najbardziej Ci się podobają? Wyjaśnij dlaczego.



## Ćwiczenie 2

- Zaśpiewajcie wspólnie kolędę „Lulajże, Jezuniu”. Ta kolęda to kołysanka – śpiewajcie ją niezbyt szybko, delikatnie i cicho (*mezzo piano*).
- Zagrajcie na fletach lub dzwonkach melodię kolędy „Lulajże, Jezuniu”.



**Posłuchajmy!**

**Fryderyk Chopin** [czytaj: szopen], „Scherzo h-moll” op. 20, część II



Jaką kolędę można rozpoznać we fragmencie utworu Fryderyka Chopina?

**Zaśpiewajmy!**

**Zagrajmy!**

## Lulajże, Jezuniu

kolęda tradycyjna

Wolno, śpiewnie ♩ = 75

1. Lu - la - jże, Je - zu - niu, mo - ja pe - re - łko,  
 5 lu - laj u - lu - bio - ne me pie - ści - de - łko.  
 9 Ref. Lu - la - jże Je - zu - niu, lu - la - jże, lu - laj,  
 13 a Ty Go, Ma - tu - lu, w płą - czu u - tu - laj.

**1.** Lulajże, Jezuniu, moja peretko,  
lulaj, ulubione me pieścidełko.

**2.** Zamknijże znużone płaczem powieczki,  
utulże zemdlone łkaniem usteczki.

**Ref.** Lulajże, Jezuniu, lulajże, lulaj,  
a ty Go, Matulu, w płaczu utulaj. } *bis*

**Ref.** Lulajże, Jezuniu...

### Na koniec lekcji

1. Które z wymienionych tradycji bożonarodzeniowych są obecne w Twoim otoczeniu? Opowiedz o nich.
2. Przypomnij sobie znane Ci kolędy i powiedz, jaki nastrój i jakie emocje mogą wywoływać.





## Kolędujemy!

Na  
lekcji:

- zaśpiewam i zagram polskie kolędy,
- zrozumieć, jak muzyka wpływa na nastrój kolędy,
- dowiem się, czym są aranżacja i akompaniament.

### Na dobry początek

Przypomnijcie sobie kilka znanych Wam kolęd. Następnie wyklaszczcie lub wystukajcie początkowy rytm wybranej kolędy i sprawdźcie, kto w klasie zgadnie jej tytuł.

Zaśpiewajmy!

## Przybieżeli do Betlejem

kolęda tradycyjna

Umiarkowanie szybko ♩ = 95

1. Przy - bie - że - li do Be - tle - jem pa - ste - rze,  
 5 gra - jąc sko - cznie Dzie - cią - te - czku na li - rze.  
 9 Ref. Chwa - ła na wy - so - ko - ści, chwa - ła na wy - so - ko - ści,  
 13 a po - kój na zie - mi.

1. Przybieżeli do Betlejem pasterze,  
 grając skocznie Dzieciąteczku na lirze.

3. Anioł Pański sam ogłosił te dziwy,  
 których oni nie słyszeli, jak żywi.

Ref. Chwała na wysokości,  
 chwała na wysokości,  
 a pokój na ziemi. } *bis*

Ref. Chwała na wysokości... } *bis*

2. Oddawali swe ukłony w pokorze  
 Tobie z serca ohotnego, o Boże!

4. Dziwili się napowietrznej muzyce  
 i myśleli, co to będzie za Dziecię?

Ref. Chwała na wysokości... } *bis*

Ref. Chwała na wysokości... } *bis*



## Ćwiczenie 1

- Zaśpiewaj kolędę „Przybieżeli do Betlejem”. Pierwszą zwrotkę śpiewaj powoli, a każdą kolejną nieco szybciej.
- Następnie zagraj melodię kolędy na dzwonkach lub instrumencie klawiszowym – najpierw cicho (*piano*), potem głośno (*forte*).

Jak zmiana tempa i dynamiki wpływa na nastrój utworu?

## Jak muzyka zmienia nastrój kolędy?

Gdy śpiewamy lub gramy kolędę, możemy sprawić, że zabrzmiała ona na różne sposoby. Ta sama melodia może być radosna, spokojna albo uroczysta – wszystko zależy od tego, jak ją wykonamy.

- Kiedy śpiewamy lub gramy wolniej, kolęda często brzmi spokojniej i bardziej nastrojowo. Gdy wykonujemy ją szybciej, może stać się żywsza i bardziej radosna.
- Dźwięki grane cicho mogą tworzyć nastrój skupienia i wyciszenia, a grane głośno – dodawać energii i podkreślać ważne fragmenty utworu.

Dzięki zmianom tempa i dynamiki muzyka potrafi wyrażać różne emocje i wpływać na nasze samopoczucie – nie tylko w kolędach, ale w każdym utworze muzycznym.

**Zaśpiewajmy!**

**Zagrajmy!**

## Jezus malusieńki

kolęda tradycyjna

Umiarkowanie ♩ = 80

Je - zus ma - lu - sie - Ńki le - ży wśród sta - je - nki

5 pł - cze z zi - mna, nie da - ła Mu, Ma - tu - sia su - kie - nki,

9 pł - cze z zi - mna, nie da - ła Mu Ma - tu - sia su - kie - nki.

Chords: a, E, a, E, d, G, C, F, G, C, d, G, C, A7, G, C





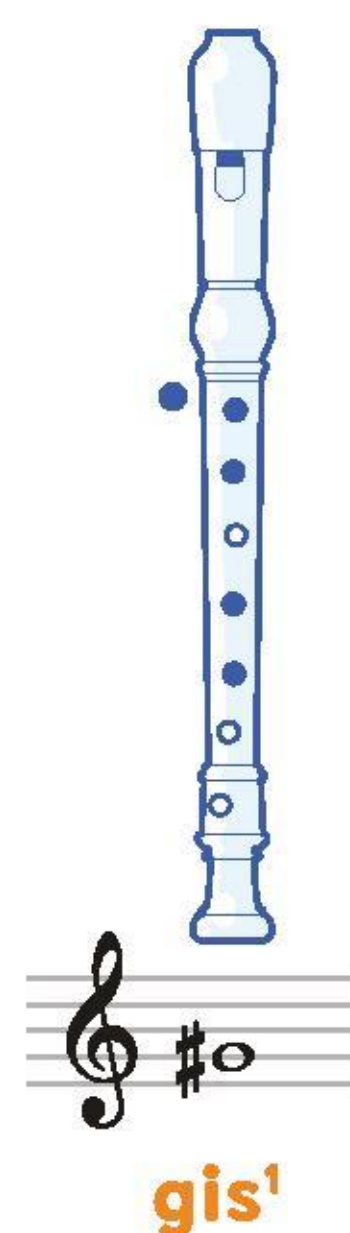
1. Jezus malusieńki  
leży wśród stajenki,  
płacze z zimna, nie dała Mu  
Matusia sukienki.

2. Bo uboga była.  
rąbek z głowy zdjęła,  
w który Dziecię owinąwszy,  
siankiem Je okryła.

## Ćwiczenie 2

Zagraj melodię kolędy „Jezus malusieńki” na flecie. Pojawia się w niej nowy dźwięk: gis. Aby go wykonać, poćwicz najpierw chwyt przedstawiony obok.

### Chwyty fletowe

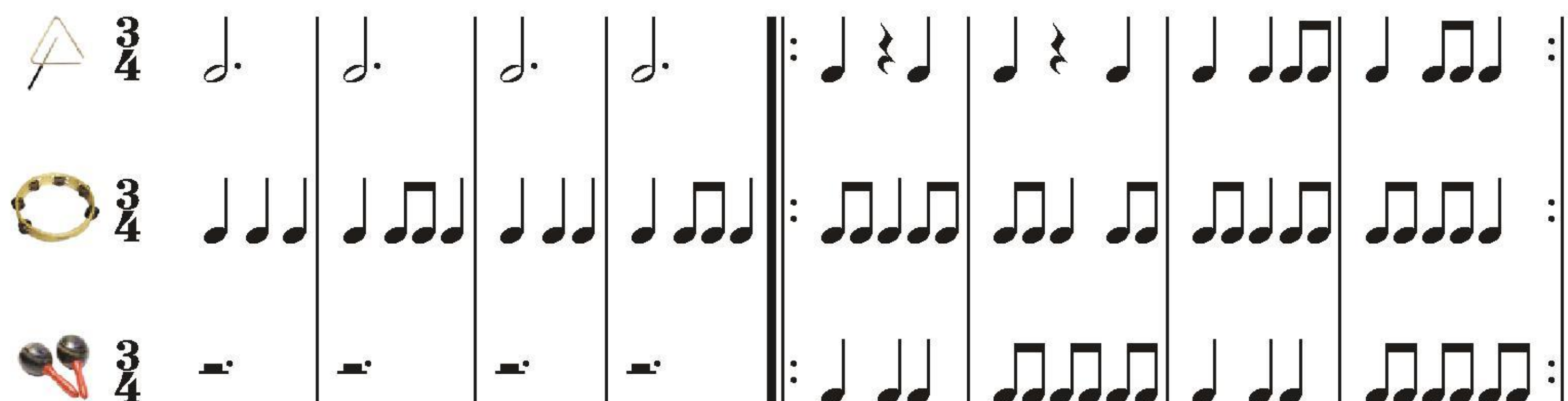


## Ćwiczenie 3

Podzielcie się na dwie grupy i wykonajcie kolędę „Jezus malusieńki” z towarzyszeniem instrumentów perkusyjnych.

- Jedna grupa śpiewa melodię kolędy, a druga gra na trójkącie, marakasach i tamburynie.
- Na koniec zastanówcie się, jak zmienia się charakter kolędy, gdy towarzyszą jej instrumenty.

## Akompaniament do kolędy „Jezus malusieńki”



### Ciekawostka

W kolędzie „Jezus malusieńki” występuje wiele wersji melodii i tekstu. Wynika to z tego, że dawniej kolędy przekazywano ustnie z pokolenia na pokolenie. W różnych regionach Polski śpiewano je trochę inaczej, dlatego powstawały lokalne odmiany tej samej kolędy, które dziś możemy uznać za jej różne wersje.



## Gdy melodia brzmi inaczej

Kolęda może brzmieć różnie nie tylko dzięki zmianie tempa czy głośności, lecz także w zależności od użytych instrumentów. Gitara, fortepian czy orkiestra nadają tej samej melodii inne brzmienie. Gdy zmienia się instrumenty, rytm lub charakter muzyki, powstaje inne opracowanie tego samego utworu, czyli jego **aranżacja**.

Melodii często towarzyszy też dodatkowa muzyka grana w tle, która ją wspiera, podkreśla lub ułatwia śpiewanie. Takie muzyczne „towarzyszenie” nazywamy **akompaniamentem**.

**Aranżacja** – sposób opracowania utworu, polegający m.in. na doborze instrumentów, zmianie rytmu lub charakteru muzyki.

**Akompaniament** – muzyka, która towarzyszy melodii i ją wspiera.

### Ćwiczenie 4

Wyszukajcie razem z nauczycielem trzy różne aranżacje kolędy „Dzisiaj w Betlejem”. Możecie skorzystać z dostępnych źródeł, takich jak internet, aplikacje muzyczne lub płyty CD. Posłuchajcie wybranych nagrań i zastanówcie się:

- które wykonanie jest najciekawsze i dlaczego,
- jak zmienia się nastrój kolędy w zależności od tempa, dynamiki, instrumentów i sposobu śpiewania.



### Posłuchajmy!

Kolęda „Dzisiaj w Betlejem” w trzech różnych aranżacjach

## Zabawa muzyczna

### Zmieniająca się kolęda



Wybierzcie jedną z kolęd poznanych na dzisiejszej lekcji. Jedna osoba staje przed klasą i kieruje śpiewem. Podczas wykonywania kolędy pokazuje gestami, jak ma ona zabrzmieć:

- ręce w górze – śpiewamy głośno,
- ręce nisko – śpiewamy cicho,
- szybkie ruchy ręką – śpiewamy szybciej,
- powolne ruchy – śpiewamy wolniej,
- klaśnięcie – dołączamy rytmiczne klaskanie.

Na koniec zastanówcie się, czy ta sama kolęda za każdym razem brzmiała tak samo. Co wpływało na jej nastrój?

## Na koniec lekcji

Dokończ zdania:

1. Na dzisiejszej lekcji najbardziej podobało mi się...
2. Z tej lekcji szczególnie zapamiętam to, że...
3. Po dzisiejszej lekcji wiem, że nastrój kolędy może się zmieniać w zależności od...





# 3

## Wysoko i nisko – rodzaje głosów

Na  
lekcji:

- poznam podstawowe rodzaje głosów,
- zaśpiewam piosenkę „Twój głos”,
- dowiem się, czym jest barwa głosu,
- nauczę się dbać o swój głos.

### Na dobry początek

Nauczyciel mówi lub śpiewa różne dźwięki: raz wysokim głosem, raz niskim. Powtórzcie je za nauczycielem jak echo i po każdym dźwięku spróbujcie określić, czy był wyższy, czy niższy od poprzedniego.

### Rodzaje głosów

W muzyce wyróżniamy rodzaje głosów w zależności od ich wysokości. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni mogą śpiewać dwoma podstawowymi głosami.

Głosy żeńskie:

- **sopran** – najwyższy głos kobiecy, brzmiący lekko,
- **alt** – niski głos kobiecy, brzmiący ciepło i głęboko.

Głosy męskie:

- **tenor** – wysoki głos męski o jasnym brzmieniu,
- **bas** – najniższy głos męski, bardzo głęboki i potężny.

### Ciekawostka

Do najrzadszych rodzajów głosów należą kontratenor i kontralt. Kontratenor to bardzo wysoki głos męski. Może brzmieć podobnie do wysokiego głosu kobiecego. Dawniej takie głosy były szczególnie cenione w operze. Kontralt to najniższy głos kobiecy o ciemnym, głębokim brzmieniu – w operze często śpiewa nim postać o tajemniczym charakterze.





## Ćwiczenie 1

Posłuchaj przykładów głosów kobiecych i męskich.

Podczas słuchania oceń:

- czy słyszysz głos kobiecy czy męski,
- czy głos brzmi wysoko czy nisko.



Posłuchajmy!

- ▶ sopran
- ▶ alt
- ▶ tenor
- ▶ bas

Zaśpiewajmy!

## Twój głos

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Szybko, energicznie ♩ = 142

1. Gdy się w krta-ni bu - dzi głos, na gło - so - wych stru - nach gra...

Re - zo - nu - je, mo - du - lu - je - u - ni - ka - lną ba - rwę ma!

Bo to ba - rdzo wa - żna mi - sja, by o - dby - ła się e - mi - sja i by

głos po - pły - nął w świat i ro - zwi - nął się jak kwiat! Ref. Śpie - waj pe - łnym

gło - sem a - lbo nuć pod no - sem... Ci - chy, gło - śny, cie - mny ja - sny

wa - żne, że Twój wła - sny! Pe - łnym gło - sem śpie - waj a - lbo gło - śno zie - waj,

krzy - knij: „Ha - lo!”, sze - pnij: „Ciii...” - te - raz głos

masz i Ty!



**1.** Gdy się w krtani budzi głos,  
na głosowych strunach gra...  
Rezonuje<sup>1</sup>, moduluje<sup>2</sup>  
– unikalną barwę ma!  
Bo to bardzo ważna misja,  
by odbyła się emisja  
i by głos popłynął w świat...  
– i rozwinął się jak kwiat!

**2.** Tu wysoko sopran brzmi,  
tutaj nisko mruczy bas...  
A pomiędzy alt z tenorem  
chór dopełnia raz po raz!  
Bo to bardzo ważna sprawa,  
by się w głosach rozeznawać,  
a o własny zadbać tak,  
jakby to był piękny kwiat!

**Ref.** Śpiewaj pełnym głosem  
albo nuć pod nosem...  
Cichy, głośny, ciemny, jasny  
– ważne, że Twój własny!  
Pełnym głosem śpiewaj  
albo głośno ziewaj,  
krzyknij: „Halo!”, szepnij: „Ciii...”  
– teraz głos masz Ty!

**Ref.** Śpiewaj pełnym głosem...

<sup>1</sup> Rezonuje – wzmacnia się.

<sup>2</sup> Moduluje – zmienia się.

## Ćwiczenie 2

Przeczytaj uważnie tekst piosenki „Twój głos”, a następnie opowiedz, jakie możliwości ludzkiego głosu zostały w niej opisane.

## Barwa głosu

Głosy ludzi różnią się nie tylko wysokością, lecz także barwą dźwięku. Każdy z nas ma inną barwę głosu – to dlatego dwie osoby, które mają ten sam rodzaj głosu, na przykład alt, mogą brzmieć zupełnie inaczej. Barwa głosu czyni go wyjątkowym i rozpoznawalnym.

## Zabawa muzyczna

### Czyj to głos?

Wybierzcie jedną osobę, która będzie odgadywać głosy. Staje ona tyłem do klasy. Nauczyciel wskazuje osobę z klasy, która mówi głośno „dzień dobry” lub „zgadnij, kto to”. Osoba stojąca tyłem rozpoznaje, kto to powiedział, po brzmieniu głosu. Zabawę możecie powtarzać wielokrotnie.



## Ciekawostka

Czy wiesz, że gdy mówisz z uśmiechem, Twój głos zmienia się tak wyraźnie, że inni potrafią „usłyszeć uśmiech”, nawet jeśli Cię nie widzą? Badania pokazały, że uśmiech zmienia brzmienie głosu. W czasie doświadczeń osoby słuchające potrafiły rozpoznać, czy ktoś mówił z uśmiechem, tylko na podstawie dźwięku, bez patrzenia na twarz.



## Jak dbać o głos?

Bez względu na to, jak brzmi Twój głos, musi Ci dobrze służyć przez całe życie. Dlatego dbaj o niego każdego dnia. Pomogą Ci w tym proste nawyki oraz ćwiczenia usprawniające głos i mowę.

### W SZKOLE I NA PRZERWIE

- Podejdź bliżej, zamiast do kogoś krzyczeć. Krzyk szybko męczy głos.
- Gdy masz chrypkę – mów jak najmniej. Głos potrzebuje odpoczynku.



### PODCZAS MÓWIENIA I CZYTANIA

- Mów wyraźnie i spokojnie. Spokojny głos lepiej słyhać.
- Siedź lub stój prosto. W tych pozycjach mówi się swobodniej.



### W SZKOLE I NA PRZERWIE

- Podejdź bliżej, zamiast do kogoś krzyczeć. Krzyk szybko męczy głos.
- Gdy masz chrypkę – mów jak najmniej. Głos potrzebuje odpoczynku.



### Ćwiczenie 3

Wykonaj poniższe ćwiczenia dokładnie i bez pośpiechu.

- Prawidłowy oddech

Zrób spokojny, głęboki wdech nosem. Następnie powoli wypuść powietrze ustami, mówiąc „ssss”.

- Rozluźnianie mięśni twarzy

Wypuszczaj luźno powietrze przez usta, robiąc dźwięk „prrr” – tak aby Twoje wargi szybko drgały.

- Gimnastyka buzi

Mów lub śpiewaj, szeroko otwierając usta i wyraźnie poruszając wargami.

### Na koniec lekcji

Zastanów się i odpowiedz:

- Jakie głosy brzmią dla Ciebie przyjemniej: wysokie czy niskie?
- Co możesz zrobić, aby Twój głos mniej się męczył?
- Która z poznanych zasad dbania o głos wydaje Ci się najważniejsza?





# Zima malowana dźwiękami

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Zima dźwiękiem malowana”,
- posłucham muzyki o zimowej tematyce,
- dowiem się, jak muzyka tworzy obrazy za pomocą dźwięków,
- zagram prosty utwór na flecie lub dzwonkach.

## Na dobry początek

Wyobraź sobie zimowy dzień i dźwięki, które mogłyby mu towarzyszyć – skrzypienie śniegu pod butami, świst wiatru, trzask mrozu, ciche opadanie śniegu lub dzwoneczki sań. Wybierz dźwięk, który najbardziej kojarzy Ci się z zimą, i zaprezentuj go klasie w dowolny sposób.

Zaśpiewajmy!

## Zima dźwiękiem malowana

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Umiarkowanie ♩ = 96

1. U - stał już sze - lest li - ści, pła - tek za pła - tkiem pa - da...

Czy to już o - na? Czy to już zi - ma jak bia - ły kot się skra - da?

Śnieg chru - pie pod sto - pa - mi, śmiech dzie - ci dźwię - czy w ci - szy,

mróz skro - bie w szy - by - czy to na ni - by? Czy też już zi - mę sły - szysz?

sły - szysz? Ref. Zi - ma dźwię - kiem ma - lo - wa - na so - lo na so - plach

gra! Zi - ma dźwię - kiem ma - lo - wa - na pię - kne o - bli - cze ma!



**1.** Ustał już szelest liści,  
 płatek za płatkiem pada...  
 Czy to już ona?... Czy to już zima  
 jak biały kot się skrada?...  
 Śnieg chrupie pod stopami,  
 śmiech dzieci dźwięczy w ciszy,  
 mróz skrobie w szyby – czy to na niby?...  
 Czy też już zimę słyszysz?

**2.** Gwiazdki się sypią z góry,  
 gasną na czarnych drzewach...  
 A w białej ciszy – czy też to słyszysz?...  
 – wiatr jej piosenkę śpiewa...  
 Kiedy ma chęć na figle,  
 przemoczy rękawice,  
 a gdy rozkaże, w białe pasaże  
 zamienią się ulice...

**Ref.** Zima dźwiękiem malowana  
 solo na soplach gra!  
 Zima dźwiękiem malowana  
 piękne oblicze ma!

**Ref.** Zima dźwiękiem malowana...

## Czy muzyką można tworzyć obrazy?

Dzięki różnym dźwiękom, rytmom i brzmieniom tworzącym muzykę możemy wyobrazić sobie to, co chciał pokazać kompozytor – na przykład wiatr, padający śnieg, jazdę saniami czy taniec śnieżynek. Gdy słuchamy muzyki, możemy zobaczyć w wyobraźni różne obrazy. Dlatego mówimy, że muzyka potrafi malować – nie farbami, lecz dźwiękami.

|                       |                                                                                                                                                                            |
|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Tempo</b>          | Tempo może pokazać ruch, na przykład szybkie tempo – bieganie, a wolne – spokojny spacer.                                                                                  |
| <b>Dynamika</b>       | Dynamika buduje nastrój, na przykład głośne dźwięki mogą wzbudzać strach, a ciche – brzmieć tajemniczo.                                                                    |
| <b>Barwa dźwięku</b>  | Barwa dźwięku, czyli brzmienie instrumentów, pomaga wyobrazić sobie różne zjawiska, na przykład dzwonki mogą kojarzyć się ze śniegiem, a bębny z burzą.                    |
| <b>Melodia i rytm</b> | Melodia i rytm mogą wyrażać emocje. Szybkie i skoczne fragmenty często dodają energii, narastające mogą budować napięcie, a wolne i płynne – wprowadzać spokój lub zadumę. |

### Ciekawostka

Antonio Vivaldi do każdego koncertu z „Czterech pór roku” napisał krótki wiersz. Opisał w nim dokładnie, co ma opowiadać muzyka – na przykład drżenie z zimna, szczekającego psa, burzę czy śpiew ptaków. Dzięki tym opisom muzyka Vivaldiego działa jak film, który możemy sobie wyobrazić.



### Posłuchajmy!

**Antonio Vivaldi,**  
 „Zima” (fragment), z cyklu  
 „Cztery pory roku”



Jakie emocje  
 wywołuje  
 w Tobie utwór?

- A** Czuję niepokój – jakby wiał mocny, mroźny wiatr.
- B** Czuję napięcie – muzyka jest szybka i trochę ostra.
- C** Czuję zdziwienie – bo dźwięki czasem nagle się zmieniają.
- D** Czuję spokój w wolniejszych miejscach – jak podczas patrzenia na padający śnieg.



## Zabawa muzyczna

### Zimowa przejażdżka

Dobierzcie się w pary. Jedna osoba wciela się w pełnego energii renifera, a druga będzie pasażerem ciągniętych przez niego sań.



- Wyruszcicie na muzyczną przejażdżkę i poruszajcie się po klasie w rytmie utworu „Sanna”.
- Kiedy nauczyciel da znak „stop!”, renifery i pasażerowie szybko szukają nowej pary – i zaczyna się kolejna runda zimowej przejażdżki.



**Posłuchajmy!**

▶ **Leopold Mozart** [czytaj: mocart], „Sanna” (fragment)

## Ćwiczenie 1

- Zagraj na flecie lub dzwonkach „Zimową opowieść”.
- Opowiedz, jaki obraz zimy tworzy, Twoim zdaniem, ta melodia. Z jakimi zimowymi zjawiskami czy sytuacjami Ci się ona kojarzy?

### Zimowa opowieść

muzyka: Aldona Danielewicz-Malinowska



## Ćwiczenie 2

Wyklaszcz zapisane rytmy.





### Ćwiczenie 3

Poruszaj się po sali do rytmu wystukiwanego przez nauczyciela. Gdy w rytmie pojawi się pauza, zatrzymaj się i zastygnij jak lodowa figura.

### Ćwiczenie 4

Podzielcie się na cztery grupy i stwórzcie akompaniament do zimowej ilustracji. Za pomocą instrumentów i głosu możecie:

- udawać skrzypienie śniegu pod butami,
- tworzyć muzyczną ilustrację wirującego wiatru,
- naśladować dźwięki wydawane przez łyżwy na lodzie,
- ukazać wymyślone przez Was zimowe efekty dźwiękowe.



### Na koniec lekcji

Pomyśl o swoich doświadczeniach z dzisiejszej lekcji i dokończ zdanie:

Nastrój i dźwięki zimy najlepiej można pokazać za pomocą..., ponieważ...





# Muzyczny prezent dla babci i dziadka

Na lekcji:

- zaśpiewam i zagram „Sambę dla babci i dziadka”,
- poznam budowę piosenki,
- dowiem się, co wyróżnia sambę,
- stworzę muzyczny prezent dla babci i dziadka.

## Na dobry początek

Pomyślcie przez chwilę o swoich babciach i dziadkach. Jaką muzykę moglibyście im zadedykować: radosną i taneczną czy raczej spokojną i nastrojową? Podzielcie się swoimi pomysłami z całą klasą i spróbujcie uzasadnić swoje wybory.

Zaśpiewajmy!

## Samba dla babci i dziadka

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Szybko, energicznie ♩ = 156

1. Ba - bcia! To jest ta - kie sło - dkie sło - wo...

Pa - chnie be - zą ma - li - no - wą

i po - cie - sza, gdy jest źle, i po -

cie - sza, gdy jest źle!

Ba - bcia! Gdy do se - rca mnie przy - tu - la,

to wi - ru - je ziem - ska ku - la,



24 B<sup>7</sup>(sus4) B<sup>7</sup> Es F/es d<sup>7</sup> G<sup>7</sup> G<sup>7</sup>(#5)  
aż się ra - zem ta - ńczyć chce! Aż się

29 c<sup>7</sup> F<sup>7</sup> B f<sup>7</sup> B<sup>7</sup>  
ra - zem ta - ńczyć chce! Ref. To jest

33 Es F/es d<sup>7</sup> G<sup>7</sup>  
sa - mba! (sa - mba!) dla ba - bci i dzie - dka! (dzie - dka!) To pra - wdzi - wa

37 c<sup>7</sup> Es/f Bmaj<sup>7</sup> f<sup>7</sup> B<sup>7</sup>  
gra - tka ta - kie fa - jne ba - bcie mieć! To jest

41 Es F/es d<sup>7</sup> G<sup>7</sup>  
sa - mba! (sa - mba!) dla ba - bci i dzie - dka! (dzie - dka!) w te - ni - só - wkach lub

45 c<sup>7</sup> Es/f Bmaj<sup>7</sup> As<sup>7</sup>(b5) G<sup>7</sup>  
kla - pkach z ba - bcią fa - jnie ta - ńczy się! Z ba - bcią

49 c<sup>7</sup> Es/f F<sup>7</sup> Bmaj<sup>7</sup> G<sup>7</sup> c<sup>7</sup> F<sup>7</sup>  
fa - jnie ta - ńczy się!

### 1. Babcia!

To jest takie słodkie słowo...  
Pachnie bezą malinową  
i pociesza, gdy jest źle!  
Babcia!  
Gdy do serca mnie przytula,  
to wiruje ziemską kulą,  
aż się razem tańczyć chce!

**Ref.** To jest samba! (samba!)  
Dla babci i dziadka! (dziadka!)  
To prawdziwa gratka  
takie fajne babcie mieć!  
To jest samba! (samba!)  
Dla babci i dziadka! (dziadka!)  
W tenisówkach albo klapkach  
z babcią fajnie tańczy się!

### 2. Dziadek!

To jest takie miłe słowo...  
Czasem połaskocze brodą  
i pochwali: ale zuch!  
Dziadek!  
Gdy o świecie opowiada,  
to nie żadna maskarada,  
bo historię zna za dwóch!

**Ref.** To jest samba! (samba!)  
Dla babci i dziadka! (dziadka!)  
To prawdziwa gratka  
takich fajnych dziadków mieć!  
To jest samba! (samba!)  
Dla babci i dziadka! (dziadka!)  
W tenisówkach albo klapkach  
z dziadkiem fajnie tańczy się!



## Ćwiczenie 1

Posłuchaj „Samby dla babci i dziadka” jeszcze raz. Zwróć uwagę, czy wszystkie jej fragmenty brzmią tak samo. Czy któryś z nich się powtarza? Spróbuj wskazać fragment, który powraca kilka razy. Opisz, czym różni się od pozostałych części.

## Jak zbudowana jest piosenka?

W piosenkach często możemy usłyszeć dwie różne części. **Zwrotka** ma zwykle tę samą melodię, ale zmienia się w niej tekst. **Refren** natomiast powtarza się kilka razy i za każdym razem ma tę samą melodię i te same słowa. Taki sposób budowy piosenki nazywamy **formą AB**. W piosence „Samba dla babci i dziadka” **A** to **zwrotka**, **B** to **refren**. Dzięki formie AB piosenka jest łatwa do zapamiętania i wykonania.

### Ciekawostka

Forma AB jest jedną z najstarszych i najczęściej spotykanych form w muzyce. Dzięki kontrastowi między częścią A i B piosenka staje się ciekawsza – słuchacz ma wrażenie, jakby dwie melodie ze sobą rozmawiały.

## Samba – taniec i rytm

Piosenka „Samba dla babci i dziadka” nawiązuje do **samby** – tradycyjnego tańca brazylijskiego i związanego z nim stylu muzycznego. Samba ma wyraźny, regularny rytm, który łatwo wyklaskać lub zagrać na instrumentach perkusyjnych. W piosenkach w stylu samby ważną rolę odgrywa akompaniament rytmiczny. Pomaga on utrzymać tempo i podkreśla taneczny charakter utworu, szczególnie w refrenie.

**Zwrotka** – część piosenki, w której zmienia się tekst.

**Refren** – powtarzająca się część piosenki z tą samą melodią i takim samym tekstem.

**Forma AB** – budowa utworu złożonego z dwóch części: A i B.

**Samba** – tradycyjny taniec brazylijski o wyraźnym, tanecznym rytmie.



**Posłuchajmy!**

**Bellini**, „Samba de Janeiro”  
[czytaj: samba de żanejro]

## Ćwiczenie 2

Wyklaszczcie rytm refrenu piosenki „Samba dla babci i dziadka”. Klaszczcie równo i w stałym tempie.



Co sprawia, że przy tej muzyce chcesz się poruszać?



## Ćwiczenie 2

Posłuchajcie piosenki kolejny raz i wykonajcie do niej akompaniament na instrumentach perkusyjnych. Podczas ćwiczenia starajcie się odtworzyć charakterystyczny rytm samby.



The exercise is written in 4/4 time and consists of four measures. The first staff (maracas) plays a continuous eighth-note pattern. The second staff (claves) plays a pattern of quarter and eighth notes. The third staff (snare drum) plays a simple pattern of quarter notes. The fourth staff (tambourine) plays a pattern of quarter and eighth notes, mirroring the first staff.

## Muzyka dla babci i dziadka

W święta babci i dziadka (21 i 22 stycznia) często spotykamy się w gronie rodzinnym, składamy życzenia i spędzamy wspólnie czas. W takich chwilach ważną rolę może odgrywać muzyka – śpiewana, grana lub słuchana razem. Muzyka pomaga stworzyć miłą atmosferę i podkreśla wyjątkowy charakter uroczystości. Może być także oryginalnym prezentem dla babci i dziadka.

## Ćwiczenie 3

Zastanów się, jakiej muzyki chcieliby posłuchać Twoja babcia i Twój dziadek. Pomyśl, czy wolą utwory spokojne czy żywe, instrumentalne czy śpiewane. Następnie ułóż krótką listę utworów, które mogłyby im się spodobać, i uzasadnij swój wybór.

### Na koniec lekcji

Dokończ zdania:

- Gdy słucham piosenek, najłatwiej zapamiętuję część zwaną..., ponieważ...
- Podczas śpiewania i grania piosenki „Samba dla babci i dziadka” moją uwagę zwróciło...
- Moim zdaniem muzyka może być dobrym prezentem, ponieważ...





# Cudowne dzieci muzyki

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Muzyczne echo Warszawy”,
- posłucham młodzieńczej muzyki sławnych kompozytorów,
- dowiem się, dlaczego Fryderyk Chopin, Wolfgang Amadeusz Mozart i Niccolò Paganini byli nazywani cudownymi dziećmi.

## Na dobry początek

Pomyśl o tym, co lubisz robić najbardziej. Wyobraź sobie, że osiągasz w tym mistrzostwo. Jak wyglądałby Twój dzień?

Zaśpiewajmy!

## Muzyczne echo Warszawy

muzyka: Bolesław Szulia, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Polka mazurka ♩ = 90

1. Po u - li - cach te - go mia - sta spa - ce - ro - wał, bę - dąc smy - kiem,  
tu za - pi - sał pie - rwsze nu - ty, z „Fry - cka” stał się „Fry - de - ry - kiem”. Ref. To Wa -

Polka francuska

rsza - wa mia - sto ma - rzeń! Tu - taj mło - dy Cho - pin żył, ko - mpo -  
no - wał a - rcy - dzie - ła i o wie - lkim świe - cie  
śnił! To Wa - wie - lkim świe - cieśnił!

1. Po ulicach tego miasta  
spacerował, będąc smykiem,  
tu zapisał pierwsze nuty,  
z „Frycka” stał się „Fryderykiem”.

Ref. To Warszawa – miasto marzeń!  
Tutaj młody Chopin żył,  
komponował arcydzieła  
i o wielkim świecie śnił!



**2.** Zachwycala się Warszawa:  
„Oto talent, który błyszczy!”  
„Poloneza dziecięcego”  
tu usłyszeć chcieli wszyscy.

**Ref.** To Warszawa – miasto marzeń...

**3.** Wena zawsze była przy nim  
i nie stronił od humoru,  
czym bez przerwy zaskakiwał  
swych poważnych profesorów!

**Ref.** To Warszawa – miasto marzeń...

## Ćwiczenie 1

Porozmawiajcie w klasie o tym, czego dowiedzieliście się o małym Fryderyku Chopinie z tekstu piosenki „Muzyczne echo Warszawy”. Czy Waszym zdaniem dzieciństwo Fryderyka było podobne do dzieciństwa jego rówieśników oraz dzieci żyjących współcześnie?

## Fryderyk Chopin

Fryderyk Chopin to najwybitniejszy polski kompozytor i pianista. Urodził się w miejscowości Żelazowa Wola, a dzieciństwo spędził w Warszawie. Jego mama, Justyna Krzyżanowska, była Polką, a tata, Mikołaj Chopin, pochodził z Francji. Utwory dorosłego Fryderyka wzbudzały zachwyt w Polsce i w innych krajach Europy. Dziś muzyka Chopina jest znana i podziwiana na całym świecie.

## Mały Frycek – wielki talent

Już jako kilkuletnie dziecko Fryderyk, przez rodzinę zwany Fryckiem, zachwycił talentem muzycznym. Potrafił naśladować dźwięki z otoczenia, a w wieku 6 lat wymyślał własne melodie i improwizował przy fortepianie. Pierwsze utwory – w tym „Poloneza g-moll” – skomponował, gdy miał 7 lat. Występował przed publicznością w Warszawie, a jego gra wzruszała dorosłych. Opisywano go jako prawdziwego muzycznego geniusza i cudowne dziecko.

### Ciekawostka

Fryderyk Chopin jako chłopiec tworzył własną gazetę. W czasie wakacji w Szafarni prowadził „Kurier Szafarski”, w którym opisywał zabawne wydarzenia i wymyślał żartobliwe wiadomości. Lubił też rysować karykatury i pisać sztuki teatralne, które wystawiał razem z siostrami.

### Ciekawostka

Do dziś nie ma pewności, kiedy dokładnie urodził się Fryderyk Chopin. Wątpliwości dotyczą nie tylko dnia (22 lutego lub 1 marca), ale nawet roku jego narodzin (1809 albo 1810).



Nastoletni Fryderyk Chopin



### Posłuchajmy!

 **Fryderyk Chopin**  
„Polonez g-moll”



Jakie emocje, Twoim zdaniem, słysząc w tym utworze?

- ☐ **A** dumę i odwagę
- ☐ **B** smutek i zadumę
- ☐ **C** radość i beztroskę
- ☐ **D** strach i niepokój



## Wolfgang Amadeusz Mozart

Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart] urodził się w Austrii. Był wybitnym kompozytorem i wirtuozem instrumentów klawiszowych. Uznaje się go za najzdolniejsze dziecko w dziejach muzyki. Już jako trzylatek mały Wolfi siadał przy klawesynie, a w wieku 5 lat komponował pierwsze utwory. Gdy miał 8 lat, pisał utwory przeznaczone dla całej orkiestry, w tym słynną „Symfonię Es-dur” nr 1. Jego ojciec, Leopold, zabierał syna w podróże po Europie, gdzie chłopiec występował przed królami i książętami. Zachwycali ich grą na klawesynie i skrzypcach oraz umiejętnością komponowania na poczekaniu.



Wolfgang Amadeusz Mozart (1756–1791) jako dziecko

### Ćwiczenie 2

Podczas słuchania fragmentu „Symfonii Es-dur” nr 1 postaraj się:

- policzyć, ile razy zmienia się tempo i nastrój utworu,
- nazwać instrumenty, jakie słyszysz w orkiestrze.

#### Ciekawostka

Wolfgang Amadeusz Mozart miał starszą siostrę Nannerl, która też była utalentowana muzycznie. Rodzeństwo w dzieciństwie występowało razem na koncertach. Tata, Leopold Mozart, był ich pierwszym nauczycielem muzyki. Sam również grał – na skrzypcach.

### Zabawa muzyczna

#### Muzyczne echo orkiestry

Podzielcie się na 3–4 grupy. Podczas słuchania fragmentu „Symfonii Es-dur” nr 1 wybierzcie krótki motyw (kilka pierwszych dźwięków).

Po zatrzymaniu nagrania każda grupa próbuje:

- zanucić usłyszany fragment,
- wystukać jego rytm,
- pokazać ruchem, czy był szybki, czy spokojny.

W drugiej próbie możecie zmienić tempo lub głośność motywu.

Która grupa najwierniej „odtworzy” muzyczne echo?



#### Posłuchajmy!

▶ **Wolfgang Amadeusz Mozart,** „Symfonia Es-dur” nr 1 KV 16 (fragment)



Czy, Twoim zdaniem, ta muzyka brzmi tak, jakby napisało ją dziecko, czy raczej dorosły kompozytor?



## Niccolò Paganini

Niccolò Paganini [czytaj: nikolo paganini] był Włochem. Już jako dziecko miał niezwykły talent do gry na skrzypcach. Ćwiczył bardzo dużo pod okiem taty, który też organizował występy syna przed publicznością. Niccolò potrafił grać tak szybko i tak trudne melodie, że nawet dorośli skrzypkowie nie umieli mu dorównać. Mówiono o nim, że ma magiczne palce, i nazywano cudownym dzieckiem skrzypiec. Paganini grał także na gitarze i komponował muzykę, jeszcze zanim ukończył 8 lat. Jako dorosły artysta stał się jednym z najsłynniejszych skrzypków na świecie.



Niccolò Paganini (1782–1840)  
w wieku dziecięcym

### Ćwiczenie 3

„Kaprys a-moll” to utwór, który Paganini skomponował jako dorosły artysta. Po wysłuchaniu tego utworu zastanówcie się wspólnie:

- jakie cechy utworu świadczą o tym, że jest to dzieło wymagające wybitnych umiejętności,
- czy takie mistrzostwo gry można osiągnąć dzięki wrodzonemu talentowi, wytrwałym ćwiczeniom od dzieciństwa czy może dzięki obu tym rzeczom.

### Ćwiczenie 4

Dobierzcie się w pary. Wyobraźcie sobie, że po niezwykłym koncercie spotykacie młodego kompozytora. Jedna osoba wciela się w jego rolę, druga zadaje pytania jak dziennikarz. Przygotujcie krótką rozmowę. Zapytajcie na przykład, co już potrafi w muzyce, jak ćwiczy i o czym marzy jako muzyk. Kompozytor odpowiada tak, jakby naprawdę nim był. Na końcu odegrajcie rozmowę przed klasą. Mówcie wyraźnie i z wyobraźnią.

### Na koniec lekcji

Dokończ podane zdania:

- Na dzisiejszej lekcji zaskoczyło mnie to, że...
- Muzyka tych trzech kompozytorów moim zdaniem jest...
- W wysłuchanej muzyce największe wrażenie zrobiło na mnie...



### Posłuchajmy!

 **Niccolò Paganini,**  
„Kaprys a-moll” op. 1, nr 24  
(fragment)



Co w tym utworze najbardziej zwróciło Twoją uwagę?

- ☐ **A** szybkie tempo na początku
- ☐ **B** zaskakujące zmiany tempa
- ☐ **C** Nagłe zmiany wysokości dźwięków
- ☐ **D** brzmienie niektórych dźwięków



# Warsztat muzyczny – podsumowanie

## Ćwiczenia



1. Wykonaj podane ćwiczenia oddechowe i głosowe.

- Weź spokojny, głęboki wdech nosem, a następnie na długim wydechu delikatnie dmuchaj, jakby Twoim zadaniem było utrzymanie piórka w powietrzu jak najdłużej.
- Zaśpiewaj gamę C-dur solmizacją w górę i w dół. Najpierw na jednym oddechu zaśpiewaj gamę w górę, a na kolejnym – w dół. Następnie zaśpiewaj gamę w górę i w dół na jednym oddechu.
- Zastanów się, jakie zwierzęta można usłyszeć zimą, a następnie naśladować głosy wydawane przez nie dźwięki.

2. Zagraj melodię „Zimowa opowieść” na flecie, dzwonkach lub innym instrumencie melodycznym. Grając utwór, zwróć uwagę, aby prawidłowo wykonać rytm i płynnie prowadzić melodię.



3. Rozpoznaj kolędy na podstawie ich rytmu.

- Wyklaszcz lub wystukaj podane rytmy.
- Następnie spróbuj przyporządkować tytuły kolęd do ich rytmów.



1 „Wśród nocnej ciszy”

2 „Jezus malusieńki”

3 „Lulajże, Jezuniu”

4 „Przybieżeli do Betlejem”





## Zabawy muzyczne



### Zimowe echo

Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwsza grupa śpiewa fragment piosenki „Zima dźwiękiem malowana” (s. 70).
- Druga grupa powtarza ten sam fragment jak echo, zmieniając jeden element wykonania: tempo (szybciej lub wolniej) albo dynamikę (głośniej lub ciszej).
- Zadaniem pierwszej grupy jest rozpoznanie, jaki element został zmieniony.
- Następnie zamieńcie się rolami.



### Głosowy detektyw

Posłuchajcie fragmentów śpiewu różnych głosów.

- Nauczyciel odtworzy krótkie nagrania głosów: sopranu, altu, tenoru lub basu.
- Rozpoznajcie rodzaj głosu i zapiszcie odpowiedzi w zeszyte.
- Po zakończeniu ćwiczenia sprawdźcie Wasze odpowiedzi wspólnie z nauczycielem.



### Zimowa orkiestra dźwięków

Podzielcie się na kilkusobowe grupy i przygotujcie krótką kompozycję dźwiękową.

- Wymyślcie zimowy temat, na przykład: kulig, zabawa śnieżkami, karmnik pełen głodnych ptaków, zamieć śnieżna.
- Zastanówcie się, jak oddać wybrany nastrój za pomocą dźwięków, ale do dyspozycji macie tylko przedmioty codziennego użytku, które znajdziecie wokół Was (np. zawartość plecaka czy przybory z piórnika).
- Zaprezentujcie Wasze kompozycje przed klasą.
- Zadaniem pozostałych uczniów jest odgadnąć temat kompozycji i opowiedzieć o swoich skojarzeniach.



### Muzyczne portrety kompozytorów

Przedstawcie klasie wybranego kompozytora.

- Dobierzcie się w kilkusobowe grupy.
- Każda grupa losuje jednego kompozytora: Fryderyka Chopina, Wolfganga Amadeusza Mozarta lub Niccolò Paganiniego.
- Przygotujcie krótką scenkę lub opowieść o jego dzieciństwie.
- Możecie wykorzystać ruch, rekwizyty lub prostą improwizację muzyczną.
- Zadaniem klasy jest odgadnięcie, o którym kompozytorze opowiadacie.



## Quiz muzyczny

**1. Tradycyjną polską pieśń bożonarodzeniową nazywamy:**

- ☐ A piosenką,
- ☐ B kolędą,
- ☐ C hymnem.

**2. Który z podanych głosów to najwyższy głos żeński?**

- ☐ A alt
- ☐ B sopran
- ☐ C bas

**3. Który kompozytor był znany z gry na skrzypcach już w dzieciństwie?**

- ☐ A Fryderyk Chopin
- ☐ B Wolfgang Amadeusz Mozart
- ☐ C Niccolò Paganini

**4. Które zachowanie pomaga dbać o głos podczas śpiewu?**

- ☐ A picie zimnych napojów
- ☐ B krzyczenie
- ☐ C utrzymywanie wyprostowanej postawy

**5. W jakim miesiącu obchodzimy Dzień Babci i Dzień Dziadka?**

- ☐ A w grudniu
- ☐ B w styczniu
- ☐ C w lutym

### W skrócie

- Kolęda to tradycyjna pieśń religijna związana z Bożym Narodzeniem.
- Głosy ludzkie dzielimy na żeńskie: sopran i alt oraz męskie: tenor i bas.
- Aby dbać o swój głos, warto między innymi: unikać krzyku, pić regularnie wodę, utrzymywać prostą postawę oraz wykonywać ćwiczenia oddechowe i głosowe.
- Dzień Babci i Dzień Dziadka obchodzimy w styczniu.
- Fryderyk Chopin, Wolfgang Amadeusz Mozart i Niccolò Paganini byli kompozytorami uznawanymi za cudowne dzieci.



# III. Rytm wiosny



## W tym rozdziale dowiesz się:

- że święta mają swoje własne brzmienie,
- że cwałem mogą poruszać się nie tylko konie,
- że zwykły przedmiot może stać się instrumentem.





# 1

# Instrumenty perkusyjne

Na  
lekcji:

- poznam różne instrumenty perkusyjne,
- nauczę się rozróżniać melodyczne i niemelodyczne instrumenty perkusyjne,
- zagram proste rytmy na instrumentach perkusyjnych.

## Na dobry początek

Wybierz jeden przedmiot, który masz na swojej ławce, na przykład piórnik, książkę lub linijkę. Nauczyciel wyklaszcze krótki rytm, a Ty spróbuj go powtórzyć, stukając wybranym przedmiotem. Zaobserwuj, w jaki sposób powstaje dźwięk.

## Czym są instrumenty perkusyjne?

**Instrumenty perkusyjne** wydają dźwięk, gdy w nie uderzamy, potrząsamy nimi albo je pocieramy. Nadają muzyce rytm i tempo oraz wzbogacają brzmienie utworu.

Instrumenty perkusyjne towarzyszą człowiekowi od bardzo dawna. Już tysiące lat temu ludzie wykorzystywali proste bębny i grzechotki z drewna, skóry lub kamieni – do zabawy, podczas obrzędów i do porozumiewania się na odległość.

## Ćwiczenie 1

Rozejrzyj się po klasie i wskaż kilka przedmiotów, z których można wydobyć dźwięk poprzez uderzanie lub potrząsanie. Spróbuj określić, w jaki sposób powstaje dźwięk i czy taki przedmiot może pełnić funkcję instrumentu perkusyjnego.

## Ciekawostka

Największy bęben świata ma około 10 metrów średnicy i waży tyle, co mały samochód. Został zbudowany w Polsce. Może na nim grać jednocześnie ponad 100 osób! Ten niezwykle instrument podróżuje po świecie i zachęca ludzi do wspólnego muzykowania.

## Podział instrumentów perkusyjnych

Instrumenty perkusyjne dzielimy na dwie główne grupy:

- **instrumenty perkusyjne melodyczne** – umożliwiają wydobywanie dźwięków o określonej wysokości, czyli granie melodii;
- **instrumenty perkusyjne niemelodyczne** (rytmiczne) – wydają dźwięki o nieokreślonej wysokości, dlatego nie wykorzystuje się ich do grania melodii, lecz do nadawania rytmu.



# Instrumenty perkusyjne melodyczne

## Ksylofon

Jest używany w orkiestrze i muzyce ilustracyjnej do wykonywania szybkich, wyrazistych melodii oraz do naśladowania lekkich, „stukających” dźwięków. Gra się na nim, uderzając pałeczkami w drewniane płytki.

**Posłuchajmy!**

▶ **Camille Saint-Saëns**, „Skamieliny”



## Dzwony rurowe

Są wykorzystywane w orkiestrze do naśladowania brzmienia prawdziwych dzwonów (np. kościelnych) i podkreślania uroczystego charakteru muzyki. Gra się na nich, uderzając drewnianym młotkiem w metalowe rury.

**Posłuchajmy!**

▶ **Modest Musorgski**, „Wielka Brama Kijowska” z cyklu „Obrazki z wystawy” (w opracowaniu Maurice’a Ravela)



## Kotły

To jedyne bębny, na których można wykonywać dźwięki o określonej wysokości. Gra się na nich pałkami, a wysokość dźwięku zmienia się za pomocą pedałów. W orkiestrze symfonicznej kotły podkreślają rytm i wzmacniają dynamikę muzyki.

**Posłuchajmy!**

▶ **Józef Haydn**, Symfonia G-dur „Z uderzeniem w kocioł” (część II)



## Wibrafon

To instrument z dużymi metalowymi płytkami, w które uderza się pałeczkami. Ma także metalowe rury wzmacniające brzmienie oraz pedały, który wydłuża dźwięki. Jest często używany w muzyce jazzowej i rozrywkowej.

**Posłuchajmy!**

▶ np. **Bernard Maseli**, „The Way You Make Me Feel-Outro” lub **Ruud Wiener**, „Amsterdam Avenue”





## Instrumenty perkusyjne niemelodyczne

### Werbel

Jest instrumentem perkusyjnym używanym w orkiestrze, zespołach marszowych (czyli w grupach muzyków grających podczas parad i uroczystości) i muzyce popularnej. Gra się na nim, uderzając pałkami w naciąg (membranę), co daje wyraźny, ostry, rytmiczny dźwięk.

**Posłuchajmy!**

▶ **Maurice Ravel**, „Bolero” (początek)



### Tamburyn

To instrument perkusyjny często wykorzystywany w piosenkach i muzyce tanecznej. Gra się na nim przez potrząsanie instrumentem lub uderzanie dłonią w membranę.

**Posłuchajmy!**

▶ **Georges Bizet**, „Habanera” z opery „Carmen” [czytaj: karmen]



### Kastaniety

Są instrumentem perkusyjnym używanym głównie w tańcach pochodzących z Hiszpanii. Gra się na nich, zderzając dwie drewniane części trzymane w dłoniach.

**Posłuchajmy!**

▶ **Georges Bizet**, „Taniec hiszpański” z opery „Carmen”



### Marakasy

To grzechotki wypełnione drobnymi ziarenkami lub kuleczkami. Dźwięk powstaje podczas potrząsania instrumentem. Marakasy podtrzymują rytm, dlatego są często wykorzystywane w muzyce tanecznej.

**Posłuchajmy!**

▶ **Georges Bizet**, „Taniec hiszpański” z opery „Carmen”





## Ćwiczenie 2

Wyszukajcie w internecie utwór „We will rock you” zespołu Queen i go posłuchajcie. Podczas słuchania:

- wystukajcie rytm, używając gestodźwięków: dwa kłaśnięcia w ręce i tupnięcie nogą;
- powtórzcie ten sam rytm kilkakrotnie, razem z nagraniem;
- zamieńcie gestodźwięki na instrumenty perkusyjne i zagrajcie ten rytm do piosenki.



### Posłuchajmy!

-  **Queen** [czytaj: kłin],  
„We will rock you”  
[czytaj: łi łil rok ju]

## Zabawa muzyczna

### Rytmiczna opowieść

Podzielcie się na kilka zespołów. W grupach wymyślcie krótką historię złożoną z kilku wydarzeń (np. spacer z psem – spokojne kroki, szybki bieg, nagłe zatrzymanie).



- Do każdego wydarzenia:
  - dopasujcie odpowiedni rytm wykonywany na wybranych instrumentach perkusyjnych lub przedmiotach codziennego użytku,
  - dodajcie gestodźwięki,
  - wprowadźcie element ruchu,
  - uzupełnijcie całość dźwiękami wydawanymi głosem.
- Ustalcie, kto w zespole odpowiada za poszczególne elementy.

Na zakończenie zaprezentujcie klasie swoją ilustrację dźwiękową w formie krótkiej scenki z akompaniamentem.



Jakie codzienne przedmioty można wykorzystać jako instrumenty perkusyjne?

### Ciekawostka

Czy wiesz, że istnieją bębny wykonane ze szkła? Choć szkło kojarzy się z czymś kruchym, odpowiednio przygotowane jest bardzo wytrzymałe. Szklane bębny brzmią inaczej niż drewniane czy metalowe – ich dźwięk jest delikatniejszy i bardziej dzwoniący.

## Na koniec lekcji

Wybierz jeden instrument spośród poznanych na lekcji i opowiedz o nim koleżance lub koledze z ławki. Powiedz:

- w jaki sposób z tego instrumentu wydobywa się dźwięk;
- czy jest to instrument o określonej wysokości dźwięku czy nie;
- w jakiej muzyce lub sytuacji najlepiej by się sprawdził.

Na koniec odpowiedz, dlaczego właśnie ten instrument został przez Ciebie wybrany.





## Rytmiczne rozgrzewki

Na  
lekcji:

- dowiem się, jaka jest rola rytmu we wspólnym graniu,
- zagram na instrumentach perkusyjnych,
- zbuduję instrument perkusyjny z przedmiotów codziennego użytku.

### Na dobry początek

Wymyśl prosty rytm składający się z 4 uderzeń (np. klaskanie, tupanie, stukanie w stół). Poćwicz go chwilę. Następnie zaprezentuj rytm koleżance lub koledze z ławki i poproś, aby spróbowali go powtórzyć.

### Rola rytmu podczas wspólnego grania

Na lekcji dotyczącej rytmu z rozdziału 1. dowiedzieliście się, że rytm w utworze mówi nam, które dźwięki są dłuższe, a które krótsze. Możemy tworzyć go na wiele sposobów – klaszcząc, stukając, grając na instrumentach perkusyjnych albo improwizując. Podczas wspólnego grania uczymy się słuchać siebie nawzajem, utrzymywać równe tempo i reagować na sygnały muzyczne. Dzięki temu nawet różne partie łączą się w spójną całość, a muzyka brzmi równo i pewnie.

### Ćwiczenie 1

Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwsza grupa gra na dzwonkach powtarzający się motyw melodyczny.
- Drugi zespół wykonuje rytm na dowolnych instrumentach perkusyjnych.

Najpierw każda grupa ćwiczy osobno swoją partię. Następnie zagrajcie razem cały utwór, uważnie się słuchając. Na koniec zamieńcie się rolami i wykonajcie ćwiczenie jeszcze raz.



muzyka: Renata Barańska-Gumieniak

dowolny  
instrument  
perkusyjny



## Ćwiczenie 2

Podzielcie się na cztery grupy i zagrajcie „Rytmiczne rozgrywki” na różnych instrumentach perkusyjnych, zgodnie z zapisem nutowym.

- Przeczytajcie rytmicznie wspólnie słowa rymowanki zamieszczonej pod nutami.
- Najpierw niech każda grupa zaprezentuje swój rytm, a następnie zagrajcie cały utwór razem.
- Podczas gry możecie wspólnie wypowiadać tekst rymowanki lub pozostawić go tylko grupie grającej na klawesach.

Słuchajcie się nawzajem i dbajcie o to, aby wszystkie instrumenty zabrzmiały razem.



### Rytmiczne rozgrywki

muzyka: Renata Barańska-Gumieniak

The musical score is written in 4/4 time and consists of two systems, each with four staves. The staves are labeled with percussion instrument icons: Cymbals, Triangle, Drum, and Maracas. The lyrics are written below the cymbal staff.

**System 1:**

- Cymbals:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "To ry-tmi-czne są ro - zgry - wki, i-nstru-me-nty chcą już grać."
- Triangle:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "To ry-tmi-czne są ro - zgry - wki, i-nstru-me-nty chcą już grać."
- Drum:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "To ry-tmi-czne są ro - zgry - wki, i-nstru-me-nty chcą już grać."
- Maracas:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "To ry-tmi-czne są ro - zgry - wki, i-nstru-me-nty chcą już grać."

**System 2:**

- Cymbals:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "Je-den gło-śny, dru - gi ci - chy, wszy-stkie za-brzmiają pe - łnią barw."
- Triangle:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "Je-den gło-śny, dru - gi ci - chy, wszy-stkie za-brzmiają pe - łnią barw."
- Drum:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "Je-den gło-śny, dru - gi ci - chy, wszy-stkie za-brzmiają pe - łnią barw."
- Maracas:** Four measures of eighth notes. Lyrics: "Je-den gło-śny, dru - gi ci - chy, wszy-stkie za-brzmiają pe - łnią barw."

To rytmiczne są rozgrywki, instrumenty chcą już grać.  
Jeden głośny, drugi cichy, wszystkie zabrzmiają pełnią barw.





Zaprojektuj i wykonaj prosty instrument perkusyjny z przedmiotów codziennego użytku. Postępuj zgodnie z podanymi wskazówkami.

### Własny instrument perkusyjny

#### 1 Przygotuj potrzebne materiały

- puste opakowanie (np. plastikowa butelka, kartonowe pudełko)
- wypełnienie (np. ryż, groch, koraliki)
- taśma klejąca, klej lub gumki recepturki
- dekoracje (np. kolorowy papier, naklejki, wstążki)



2 Wsyp wypełnienie do pojemnika, ale nie napełniaj go całkowicie. Sprawdź, jaka ilość materiału da odpowiedni dźwięk.



3 Zabezpiecz instrument, aby nic się z niego nie wysypywało.



4 Udekoruj instrument w dowolny sposób. Zadbaj o estetykę i trwałość wykonania.



5 Sprawdź działanie instrumentu.

- Czy wydaje wyraźny dźwięk?
- Jak zmienia się brzmienie przy mocniejszym potrząsaniu lub stukaniu?

6 Użyj wykonanego instrumentu podczas zabaw rytmicznych lub przy akompaniamencie muzyki.

### Ćwiczenie 3

Posłuchaj utworu „Pizzicato”. Gdy usłyszysz wyraźny akcent w muzyce, zagraj go na wykonanym przez siebie instrumencie perkusyjnym. Staraj się grać w rytm muzyki.



**Posłuchajmy!**

▶ **Léo Delibes** [czytaj: leo delib],  
„Pizzicato” [czytaj: piccicato].



## Zabawa muzyczna

### Dyrygent i perkusyjna orkiestra

Zagrajcie na wykonanych instrumentach perkusyjnych. Jedna osoba zostaje dyrygentem i prowadzi muzykę za pomocą gestów. Pokazuje:



- kto gra – wskazuje osobę lub grupę,
- jak głośno grać – ręce wysoko oznaczają głośniej, nisko – ciszej,
- rytm i jego zmiany – wyznacza je ruchem dłoni,
- moment ciszy – unosi dłoń jak znak „stop”.

Zadaniem orkiestry jest uważnie patrzeć i reagować na znaki dyrygenta. W trakcie zabawy kolejne osoby mogą spróbować tej roli.

## Ciekawostka

Gra na perkusji to prawdziwy trening dla mózgu! Perkusista podczas gry używa jednocześnie rąk i nóg, więc obie półkule mózgu muszą ze sobą współpracować, by utrzymać rytm i koordynować ruchy. Dlatego perkusiści uczą się poruszać różnymi częściami ciała w tym samym czasie. Taka gra rozwija koncentrację, koordynację i refleks.

## Jak wyznaczyć rytm w zespole?

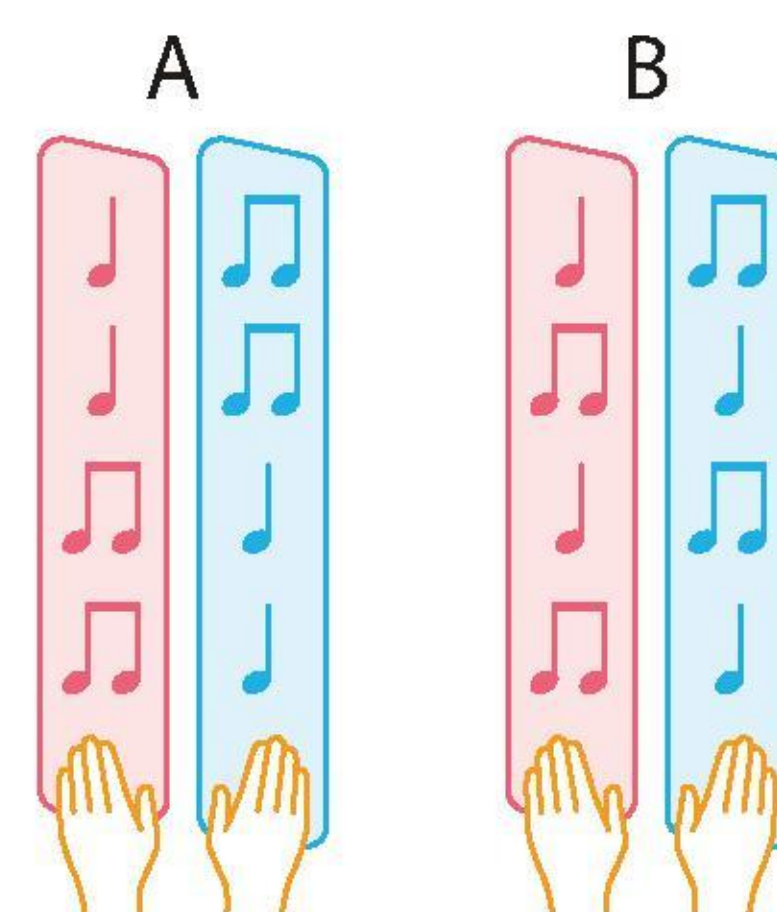
W wielu zespołach jest osoba, która pilnuje rytmu – to perkusista. Najczęściej gra on na zestawie perkusyjnym, czyli na bębnach i talerzach. Dzięki nim wyznacza rytm i tempo, które pomagają wszystkim muzykom grać równo. Perkusista rzadko gra melodię, ale to właśnie on dba o porządek w muzyce – jak kapitan drużyny.

### ★ Ćwiczenie 4

Spróbuj zagrać dwa rytmy jednocześnie, według zapisu nutowego zamieszczonego obok.

- Najpierw lewą ręką wystukuj równe ćwierćnuty, a prawą ręką w tym samym czasie graj ósemki. Wykonuj rytm od góry do dołu.
- Następnie zamień ręce – prawa ręka gra ćwierćnuty, a lewa ósemki.
- Powtórz kilka razy przykład A. Gdy poczujesz się pewniej, spróbuj wykonać przykład B.

Na koniec zastanów się, czy ćwiczenie było dla Ciebie łatwe czy trudne i co było w nim najtrudniejsze.



## Na koniec lekcji

Opowiedz krótko o swojej dzisiejszej grze na instrumentach perkusyjnych. Co sprawiło Ci największą radość i które ćwiczenie było dla Ciebie najciekawsze?





## W wiosennym nastroju

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „To właśnie wiosna”,
- dowiem się, jak muzyka może oddawać wiosenny nastrój,
- posłucham dwóch kompozycji ilustrujących wiosnę,
- nauczę się naśladować dźwięki natury i śpiew ptaków.

### Na dobry początek

Zamknij oczy i wyobraź sobie, że stoisz na łące w ciepły, wiosenny poranek. Jakie dźwięki słyszysz? Może śpiew ptaków, szum drzew albo cichy plusk strumyka? Spróbuj odtworzyć te dźwięki głosem, na przykład mówiąc „szszsz”, „plum-plum”. Puść wodze fantazji!

Zaśpiewajmy!

## To właśnie wiosna

muzyka: Jacek Kodarczuk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Umiarkowanie ♩ = 85

1. Po dy - wa - nie z prze - bi - śnie - gów le - kko stą - pa da - ma ta...

Śnieg się przed nią ro - zstę - pu - je, przy niej pę - ka na - wet kra!

Ref. To wio - sna, to wio - sna - kró - lo - wa przy - ro - dy, a

wio - sną na - jle - psze jest to, że sło - nce nie da - je spo - ko - ju i

wszy - stko zie - lo - ne ma tło, że sło - nce nie da - je spo -

ko - ju i wszy - stko zie - lo - ne ma tło!



**1.** Po dywanie z przebiśniegów  
lekko stąpa dama ta...  
Śnieg się przed nią rozstępuje,  
przy niej pęka nawet kra!

**2.** Szybko pojdziesz, co się święci,  
gdy usłyszysz ptaków śpiew,  
albo w nosie się zakręci  
zapach kwiatów, traw i drzew!

**Ref.** To wiosna, to wiosna – królowa przyrody,  
a wiosną najlepsze jest to,  
że słońce nie daje spokoju  
i wszystko zielone ma tło!

**Ref.** To wiosna, to wiosna – królowa przyrody...

## Ćwiczenie 1

Zaśpiewajcie piosenkę „To właśnie wiosna” i dodajcie do niej gestodźwięki.

- Gdy śpiewacie zwrotkę, uderzajcie na przemian dłońmi w uda, w rytm piosenki.
- Podczas refrenu kołyszcie się na boki (raz–dwa–trzy, cztery–pięć–sześć).  
Pstrykajcie palcami na „raz” i na „cztery”, na przemian z prawej i z lewej strony, zgodnie z kołysaniem.

## Jak muzyka oddaje wiosenny nastrój?

Kiedy słuchamy utworów o wiosnie, możemy wyobrazić sobie, jakie elementy przyrody przedstawia muzyka. Możemy też poczuć emocje, które często towarzyszą tej porze roku, takie jak radość czy lekkość. Pomagają w tym melodia, którą łatwo zapamiętać, oraz rytm, który porządkuje muzykę.

Posłuchamy dziś dwóch znanych utworów: „Wiosny” Antonio Vivaldiego i „Poranka” Edwarda Griega. Każdy z nich w inny sposób przedstawia budzącą się do życia przyrodę.

## Ćwiczenie 2

Podczas słuchania fragmentów obu utworów zastanów się, które elementy muzyki mogą kojarzyć się z dźwiękami wiosny. Następnie odpowiedz na pytania:

- Jakie dźwięki wiosny przypomina Ci ta muzyka?
- Który utwór wydaje Ci się bardziej spokojny, a który bardziej żywy? Dlaczego?
- Co w muzyce pomaga wywołać wiosenny nastrój: szybkie czy wolne tempo, wysokie czy niskie dźwięki, spokojny czy wyraźny rytm?



### Posłuchajmy!

- ▶ **Edward Grieg** [czytaj: grik], „Poranek” z suity „Peer Gynt” [czytaj: pir gint]
- ▶ **Antonio Vivaldi**, „Wiosna” z cyklu „Cztery pory roku”, cz. I (fragment)



Jak się czujesz, słuchając tych utworów?

- A** Czuję radość i mam ochotę śpiewać lub tańczyć.
- B** Uspokajam się i marzę o wiosnie.
- C** Chcę wyjść na spacer i podziwiać przyrodę.
- D** Nie zauważam zmiany nastroju.



## Zabawa muzyczna

### Przebudzenie po zimie

Podzielcie się na dwie grupy: zające i ptaki.



- Zające wraz z radosnym, rytmicznym tematem początkowym „Wiosny” Antonio Vivaldiego wychodzą na środek sali. Witają się, podają sobie ręce, poklepują się po ramieniu lub plecach, przybijają „piątkę” lub „żółwika”.
- Gdy zmienia się charakter muzyki, zające przykucają, a do sali „wlatują” ptaki, które starają się oddać muzykę ruchem i głosem – naśladują lot i radosny ptasi świergot.

## Ciekawostka

*Frullato* (z języka włoskiego: „brzęczeć”, „trzepotać”) to sposób wydobywania dźwięku często stosowany w grze na flecie. Polega na szybkim poruszaniu językiem podczas dmuchania, podobnie jak przy wymawianiu „trrrr”. Dzięki temu dźwięk drży i brzmi, jakby brzęczał.

## Ćwiczenie 3

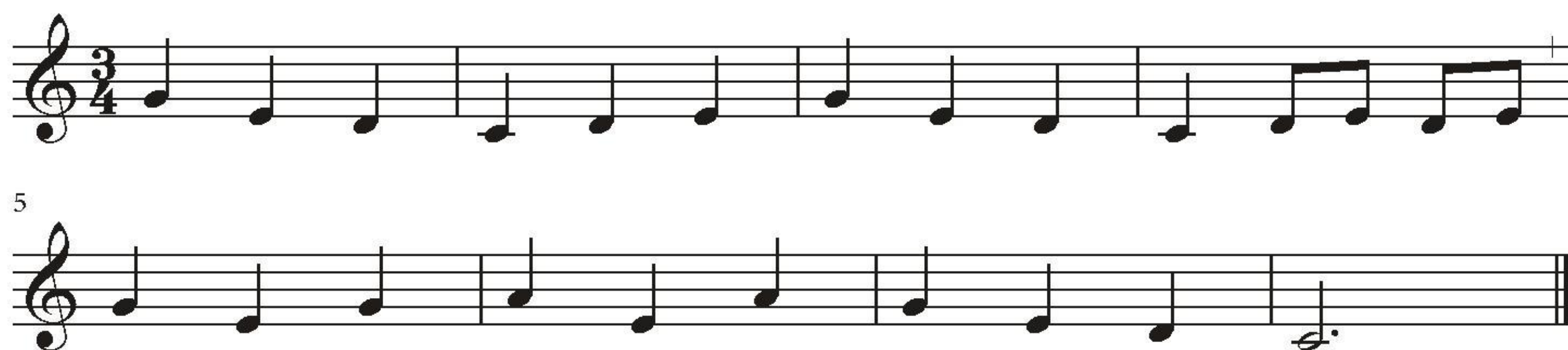
Spróbuj zagrać na flecie tak, jak śpiewają ptaki.

- Na dowolnym dźwięku dmuchaj w instrument i szybko poruszaj językiem, jak przy wymawianiu „trrrr”. Dzięki temu powstanie drżący, wibrujący dźwięk, nazywany *frullato*.

## Zagrajmy!

**Poranek** (fragment)

muzyka: Edward Grieg



?

Jakie dźwięki natury przypomina Ci ten utwór?

## Na koniec lekcji

Odpowiedz na pytania.

- Za pomocą czego muzyka potrafi opowiedzieć o wiosnie?
- Czy łatwo było naśladować dźwięki natury? Uzasadnij odpowiedź.
- Jak zmienia się Twój nastrój, gdy słuchasz wesołej wiosennej muzyki?





4

# Wielkanocne tradycje

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Mazurek wielkanocny”,
- poznam polskie tradycje wielkanocne,
- dowiem się, czym jest muzyka ludowa i jaką rolę odgrywa w kulturze,
- poznam wybrane instrumenty ludowe.

## Na dobry początek

Zamknij oczy i wyobraź sobie Wielkanoc. Jakie dźwięki kojarzą Ci się z tym świętem? Czy są to dźwięki dzwonów, śpiewy w kościele, a może wesołe piosenki? Opowiedz o swoich skojarzeniach.

Zaśpiewajmy!

## Mazurek wielkanocny

muzyka: Rafał Czarnacki, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Tempo kujawiaka ♩ = 100

h e/h A<sup>7</sup> D Fis<sup>7</sup>/ais

1. Wio - sna bu - dzi się ze snu, w po - lu bry - ka sza - rak za - jąc,

5 h e/h h/fis Fis<sup>7</sup>(#5) h

wie - tryk ba - zie zgi - na wpół, na ko - ła - tkach przy - gry - wa - jąc...

Tempo mazurka ♩ = 128

9 A<sup>7</sup> D G/h g<sup>6</sup>/b A<sup>7</sup> D

Ref. Raz, dwa, trzy – to już czas: wie - lka - no - cne i - dą świę - ta!

14 G/h G D/a h G<sup>6</sup> A<sup>7</sup> D

Dziś ma - zu - rka jedz... i tańcz! O tra - dy - cjach tych pa - mię - taj!

**1.** Wiosna budzi się ze snu,  
w polu bryka szarak zając,  
wietrzyk bazie zgina wpół,  
na kołatkach przygrywając...

**2.** Tu na stole pośród bab  
słodki pyszni się baranek,  
a w koszyku pełno barw  
od kraszanek i pisanek...

**3.** W ten świąteczny, dobry czas  
poniedziałek jest wesoły,  
bo dyngusem budzi nas  
i nie trzeba iść do szkoły!

**Ref.** Raz, dwa, trzy – to już czas:  
Wielkanocne idą święta!  
Dziś mazurka jedz... i tańcz!  
O tradycjach tych pamiętaj!

**Ref.** Raz, dwa, trzy –  
to już czas...

**Ref.** Raz, dwa, trzy –  
to już czas...



# Polska Wielkanoc

Wielkanoc w Polsce to nie tylko pisanki, babki i mazurki. To także wiele dawnych zwyczajów i obrzędów, przekazywanych z pokolenia na pokolenie. W wielu domach do dziś pielęgnuje się tradycje, które łączą radość z nadejścia wiosny z nadzieją związaną ze świętem Wielkiej Nocy. Najpopularniejsze z nich przedstawia poniższa ilustracja.



## Baranek wielkanocny

Symbol Zmartwychwstania i zwycięstwa życia nad śmiercią, często ustawiany na świątecznym stole.



## Pisanki i kraszanki

Jajka ozdabiane na przykład poprzez malowanie, drapanie, oklejanie lub barwienie naturalnymi barwnikami.

## Śniadanie wielkanocne

Uroczysty rodzinny posiłek, podczas którego dzielimy się jajkiem i składamy sobie życzenia.

## Śmigus-dyngus (lany poniedziałek)

Zwyczaj polewania się wodą w Poniedziałek Wielkanocny, na znak radości i nadejścia wiosny.

## Zajaczek wielkanocny

Według tradycji przynosi dzieciom drobne upominki i słodycze. Ukrywa je w domu lub ogrodzie.

## Palmy wielkanocne

Kolorowe palmy wykonane z gałązek, suszonych kwiatów, traw i wstążek. Są święcone w Niedzielę Palmową, tydzień przed Wielkanocą.

## Święcenie pokarmów (święconka)

W Wielką Sobotę ludzie niosą do kościoła koszyki z jedzeniem, m.in. z jajkami, chlebem, kielbasą, solą oraz barankiem z cukru lub masła.



Jak świętuje się Wielkanoc w Twoim domu? Jakie wielkanocne zwyczaje lubisz najbardziej?



## Ćwiczenie 1

Przeczytaj tekst piosenki „Mazurek wielkanocny” i powiedz, jakie wielkanocne zwyczaje zostały w niej opisane.

## Ćwiczenie 2

Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwsza grupa śpiewa piosenkę „Mazurek wielkanocny”.
- Druga grupa bierze kołatki, bębny i grzechotki lub inne niemelodyczne instrumenty perkusyjne i wykonuje akompaniament:
  - w zwrotkach gra na grzechotkach,
  - w refrenie gra na kołatkach i bębenkach.

Grajcie równe ćwierćnuty, licząc do trzech w każdym takcie. Zwróćcie uwagę, aby śpiew i akompaniament były zgodne z rytmem piosenki. Po zakończeniu utworu zamieńcie się rolami.

## Ciekawostka

Dlaczego w refrenie piosenki „Mazurek wielkanocny” słyszymy: „Dziś mazurka jedz... i tańcz!”? Dlatego że mazurek to nie tylko słodkie ciasto, które często pojawia się na wielkanocnym stole, lecz także wesoły, skoczny taniec tradycyjny. W jego szybkim tempie jest utrzymany refren piosenki. Zwrotki mają natomiast wolniejsze tempo innego tradycyjnego tańca – kujawiaka.

## Jak dawniej świętowano Wielkanoc?

Dawniej Wielkanoc świętowano nie tylko przy świątecznym stole, lecz także wspólnym śpiewem, tańcem i grą na instrumentach. Muzyka tworzona przez mieszkańców wsi nazywana jest **muzyką ludową**. Towarzyszyła świątom i spotkaniom oraz pomagała podtrzymywać zwyczaje. Podczas takich uroczystości wykorzystywano **instrumenty ludowe** – proste, ręcznie wykonane z drewna i innych naturalnych materiałów. Dziś są one częścią naszej kultury i tradycji.

**Muzyka ludowa** – tradycyjna muzyka wiejska przekazywana z pokolenia na pokolenie.

**Instrument ludowy** – instrument tradycyjny, często wykonywany ręcznie, używany do wspólnego muzykowania i obrzędów.

## MUZYKA LUDOWA

- proste melodie i łatwe do zapamiętania słowa
- wyraźny rytm – często taneczny, skoczny

- związana z życiem mieszkańców wsi
- przekazywana ustnie, bez zapisu nutowego

- w różnych częściach kraju brzmiała nieco inaczej
- tradycyjne instrumenty, w tym typowe dla regionu



W jakich sytuacjach muzyka towarzyszy dziś wspólnemu świętowaniu?



## Instrumenty ludowe w Polsce

**Dudy** (zwane także gajdami lub kozą) to instrumenty dęte z workiem powietrznym. Występują w różnych regionach Polski, m.in. na Podhalu, Śląsku i w Wielkopolsce.



**Basetla** to instrument o niskim brzmieniu. W kapelach, czyli zespołach ludowych, odgrywała rolę instrumentu basowego.



**Cymbały** to instrument perkusyjny. Gra się na nich, uderzając w struny specjalnymi pałeczkami.



**Kołatka** jest prostym drewnianym instrumentem perkusyjnym, używanym do wybijania rytmu lub dawania sygnałów.



**Ligawki** to długie drewniane rogi. Dawniej służyły do nawoływania ludzi i zwierząt oraz do przekazywania sygnałów na odległość.



**Burczybas** to instrument ludowy z Kaszub. Wydaje niski, burczący dźwięk, który powstaje podczas pocierania sznura przymocowanego do membrany.



**Diabelskie skrzypce** to ludowy instrument perkusyjny, wykorzystywany do akompaniamentu rytmicznego w muzyce tanecznej.



?

Który instrument najbardziej Cię zaintrygował i dlaczego?

### Na koniec lekcji

1. Jak sądzisz: czy muzyka jest ważna i potrzebna podczas różnych uroczystości i świętowania?
2. Czy na dzisiejszej lekcji zaintrygowała Cię muzyka ludowa? Co najbardziej Cię w niej zainteresowało?





# 5

## Krakowiak – taniec narodowy

Na  
lekcji:

- poznam polskie tańce narodowe,
- zaśpiewam, zagram i zatańczę krakowiaka,
- nauczę się rozpoznawać synkopę w muzyce,
- dowiem się, jak wygląda ludowy strój krakowski.

### Na dobry początek

Przyjrzyj się poniższemu zapisowi rytmicznemu i zwróć uwagę na zaznaczone akcenty. Następnie wypowiedz dwa razy rytmicznie słowo „krakowiak” sylabami. Najdłużej i najgłośniej powinna brzmieć sylaba środkowa „ko”.



### Polskie tańce narodowe

Poznaliśmy już muzykę ludową, która powstawała w różnych regionach Polski. Podobnie było z tańcami – dawniej mieszkańcy wsi wykonywali tańce typowe dla miejsca swojego zamieszkania. Z czasem niektóre z nich stały się szczególnie ważne dla całego kraju. Zaczęto je tańczyć podczas uroczystości, bali i ważnych wydarzeń. W ten sposób weszły do narodowej tradycji i dziś nazywamy je **polskimi tańcami narodowymi**.

W Polsce wyróżniamy pięć tańców narodowych. Są one rozpoznawalne także poza granicami naszego kraju. Każdy z nich ma inne tempo, charakter i sposób wykonywania.

|                  |                                                                                       |
|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Polonez</b>   | uroczysty i spokojny, tańczony wolnym krokiem, często na rozpoczęcie ważnych wydarzeń |
| <b>Mazur</b>     | żywy i sprężysty, z wyraźnymi akcentami, przytupami i zwrotami                        |
| <b>Kujawiak</b>  | wolniejszy i bardziej płynny, o kołyszącym, sennym rytmie i spokojnym nastroju        |
| <b>Oberek</b>    | bardzo szybki, pełen obrotów i podskoków                                              |
| <b>Krakowiak</b> | energiczny i żywy, z podskokami, okrzykami i charakterystycznym krokiem zwanym cwałem |

### Ciekawostka

Dawniej krakowiak był różnie nazywany. Niektóre nazwy pochodziły od zapraszania do tańca (np. „zapraszany”), inne od sposobu, w jaki poruszali się tancerze (np. „mijany”, „przebiegany”, „suwany”).



## Krakowiak

Krakowiak, jak wskazuje jego nazwa, wywodzi się z okolic Krakowa i od wieków jest związany z kulturą i tradycją Małopolski. To szybki, żywiołowy i radosny taniec, który przyciąga uwagę energicznym ruchem i wyrazistą muzyką.

### CECHY KRAKOWIAKA

- metrum  $\frac{2}{4}$
- charakterystyczny rytm z przesuniętym akcentem (synkopa)
- szybkie tempo
- wesoły i energiczny charakter muzyki
- podskoki, przytupy i dynamiczne kroki
- okrzyki i przyśpiewki w tańcu

### Synkopa – co to takiego?

Jedną z najważniejszych cech krakowiaka jest **synkopa**. Polega ona na tym, że **akcent**, czyli mocniejsze zagranie dźwięku, pojawia się nie tam, gdzie zwykle się go spodziewamy, lecz na dźwięku słabszym, czyli takim, który normalnie nie jest akcentowany. Dzięki temu rytm staje się bardziej zaskakujący i sprężysty. Muzyka z synkopą nie brzmi równo jak marsz, lecz żywo i energicznie, co sprawia, że świetnie pasuje do tańca.

**Synkopa** – przeniesienie akcentu na dźwięk, który zwykle jest słabszy.

**Akcent muzyczny** – mocniejsze wykonanie dźwięku oznaczonego symbolem >.

### Ćwiczenie 1

Spójrz na schemat rytmiczny. Nauczyciel zagra podany rytm, a Ty:

- klaszcz cicho przy dźwiękach bez znaku akcentu,
- klaszcz głośno przy dźwiękach oznaczonych akcentem (>).

Zastanów się, czy taki rytm brzmi spokojnie czy energicznie.



### 👥 Ćwiczenie 2

Zaśpiewajcie razem utwór „Krakowiaczek jeden”.

- Podczas śpiewu klaszczcie rytmicznie „na dwa”.
- W miejscach pauz wykrzykujcie energicznie „Hej!”.



# Krakowiaczek jeden

melodia ludowa



Umiarkowanie ♩ = 102

1. Kra - ko - wia - czek je - den miał ko - ni - ków sie - dem,

5 po - je - chał na wo - jnę, zo - stał mu się je - den.

9 Ref. Sie - dem lat wo - jo - wał, sza - bli nie wy - jmo - wał,

13 sza - bla za - rdze - wia - ła, wo - jny nie wi - dzia - ła.

1. Krakowiaczek jeden  
miał koników siedem,  
pojechał na wojnę,  
został mu się jeden.

2. Siedem lat wojował,  
szabli nie wyjmował,  
szabla zardzewiała,  
wojny nie widziała.

3. Krakowianka jedna  
miała chłopca z drewna,  
a dziewczynkę z wosku,  
wszystko po krakowsku.

4. Krakowiaczek ci ja,  
z czerwoną czapeczką,  
szyta kierezyja<sup>1</sup>,  
bucik z podkóweczką.

<sup>1</sup> Kierezyja (kierezja) – inaczej sukmana; tradycyjne męskie ubranie: długie, poszerzone u dołu okrycie uszyte z prostej tkaniny zwanej sukmem lub z wełny.

## Ćwiczenie 3

Przygotujcie niemelodyczne instrumenty perkusyjne i podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwsza grupa gra prosty rytm w metrum  $\frac{2}{4}$  – po dwie ćwierćnuty w każdym takcie (np. raz – dwa, raz – dwa), a druga grupa śpiewa piosenkę „Krakowiaczek jeden”.
- Po chwili zamieńcie się rolami.
- Na koniec wszyscy razem zagrajcie rytm z synkopą – już bez śpiewania. Zwróćcie uwagę, że akcent pojawia się w innym miejscu niż w prostym rytmie ćwierćnutowym. Porównajcie, czym różni się ten rytm od poprzedniego.



## Zatańczmy!

Przeczytajcie uważnie opis dwóch najważniejszych kroków wykonywanych w krakowiaku. Następnie poćwiczcie je w parach.



### CWAŁ BOCZNY podstawowy krok krakowiaka

#### Cwał w prawo:

1. Zrób krok prawą nogą w bok.
2. Lewą nogę szybko dostaw do prawej.
3. Ponownie zrób krok prawą nogą w bok.
4. Znowu dostaw lewą nogę.

#### Cwał w lewo

Wykonaj tak samo, zaczynając od lewej nogi i poruszając się w lewą stronę.

Ruch powtarzaj w rytmie „raz – i – dwa – i”:

|       |             |
|-------|-------------|
| „raz” | krok w bok  |
| „i”   | dostawienie |
| „dwa” | krok w bok  |
| „i”   | dostawienie |



### KRZESANY krok z tupnięciem

1. Podczas wysuwania prawej nogi do przodu uderz piętą o podłogę.
2. Cofając nogę, uderz o podłogę palcami.
3. Wykonaj trzy tupnięcia w miejscu: prawa, lewa, prawa.

Następnie powtórz te ruchy, zaczynając od lewej nogi.

Teraz stańcie w kole twarzami do środka, ręce trzymajcie na biodrach.

#### Zatańczcie razem:

- 8 kroków cwałem w prawo,
- 8 kroków cwałem w lewo,
- 4 kroki krzesane.

Cały układ powtórzcie.





# Strój krakowski

Krakowiak to nie tylko muzyka i taniec, ale także barwny i bogato zdobiony strój ludowy. Strój krakowski wyróżnia się intensywnymi kolorami, haftami i charakterystycznymi dodatkami. Każdy element stroju miał swoje znaczenie i podkreślał regionalny charakter tańca.

## Wianek

Ozdoba głowy noszona podczas uroczystości – dodaje strojowi odświętnego charakteru.

## Korale

Czerwone korale noszone na szyi.

## Gorset

Bogato zdobiony element stroju, który podkreśla talię i dodaje elegancji.

## Zapaska

Ozdobny fartuch, noszony na spódnicy, często haftowany lub wzorzysty.

## Spódnica

Szeroka, kolorowa spódnica, która efektownie układa się podczas tańca.

## Trzewiki

Czerwone lub ciemne skórzane buty noszone do tańca, często wiązane.

## Koszula

Biała koszula będąca tłem dla kolorowych elementów stroju.

## Krakuska (rogatywka)

Czerwona czapka z pawimi piórami – najbardziej rozpoznawalny element stroju krakowskiego.

## Kaftan

Krótki strój wierzchni, bogato zdobiony haftami i guzikami, noszony na koszuli.

## Pas

Szeroki, ozdobny pas, który podkreśla talię i nadaje strojowi wyrazisty wygląd.

## Portki

Spodnie w białoczerwone paski.

## Buty

Wysokie skórzane buty, przystosowane do skoków i przytupów.

## Na koniec lekcji

Co, Twoim zdaniem, jest najciekawsze w krakowiaku: charakterystyczny rytm (czyli synkopa), energiczne figury taneczne czy kolorowe stroje? Uzasadnij swoją odpowiedź.





# Nasze majowe święta

Na  
lekcji:

- zaśpiewam i zagram piosenkę „Biało-czerwony dzień”,
- poznam święta narodowe obchodzone w Polsce w maju,
- dowiem się, dlaczego święta majowe są ważne dla Polaków.

## Na dobry początek

Zastanów się, jaki element pojawia się na wielu budynkach w Polsce na początku maja. Jak wyglądają wtedy szkoły, ulice i domy? Jakie kolory można zobaczyć na flagach i dekoracjach? Czy wiesz, jakie święta obchodzimy w pierwszych dniach maja? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Zaśpiewajmy!

## Biało-czerwony dzień

muzyka i słowa: Renata Barańska-Gumieniak



Tempo marsza ♩ = 120

1. W ka - le - nda - rzu maj ro - zkwie - ta, nie-sie ba-rwy na - szych dni.

5 Biel i cze-rwień przy - po - mi - na, jak hi-sto-ria Po - lski brzmi.

9 Ref. Bia - ło - cze-rwo-ny dzień\_\_\_\_, w gó - rę fla - gi, hej, hej, hej!

13 Gdy po-wie-je wiatr\_\_\_\_, po - lską fla - gę zo - ba - czy świat.





**1.** W kalendarzu maj rozkwita,  
niesie barwy naszych dni.  
Biel i czerwień przypomina,  
jak historia Polski brzmi.

**2.** Flagi wznoszą się nad miastem,  
w dwóch kolorach cały kraj.  
Dziś śpiewamy jednym głosem:  
wiwat maj, niech żyje maj!

**Ref.** Biało-czerwony dzień –  
w górę flagi, hej, hej, hej!  
Gdy powieje wiatr,  
polską flagę zobaczy świat! } *bis*

**Ref.** Biało-czerwony dzień... } *bis*



O czym opowiada piosenka „Biało-czerwony dzień”? Jaki symbol narodowy Polski został w niej przedstawiony?

## Jakie święta obchodzimy w maju?

Na początku maja Polacy obchodzą święta państwowe. W tych dniach wspominamy ważne wydarzenia z historii naszego kraju oraz okazujemy szacunek jego symbolom i mieszkańcom. To czas, kiedy wywieszamy flagi, uczestniczymy w uroczystościach i pamiętamy o tym, co jest ważne dla naszej ojczyzny.

### ŚWIĘTA W MAJU

#### 1 maja – Święto Pracy

Przypomina o znaczeniu pracy i szacunku dla osób pracujących.

#### 2 maja – Święto Flagi Rzeczypospolitej Polskiej

Dzień biało-czerwonej flagi i Polaków mieszkających za granicą.

#### 3 maja – Święto Konstytucji 3 Maja

Upamiętnia uchwalenie Konstytucji 3 maja w 1791 roku – jednej z pierwszych konstytucji na świecie.

### Zabawa muzyczna

#### Flagi w ruchu

Wykonajcie biało-czerwone flagi z papieru albo przygotujcie wstążki lub paski bibuły w takich kolorach. Następnie podczas słuchania pieśni „Witaj, majowa jutrenko” poruszajcie flagami w rytm muzyki. Dopasujcie ruch do tempa i charakteru utworu.



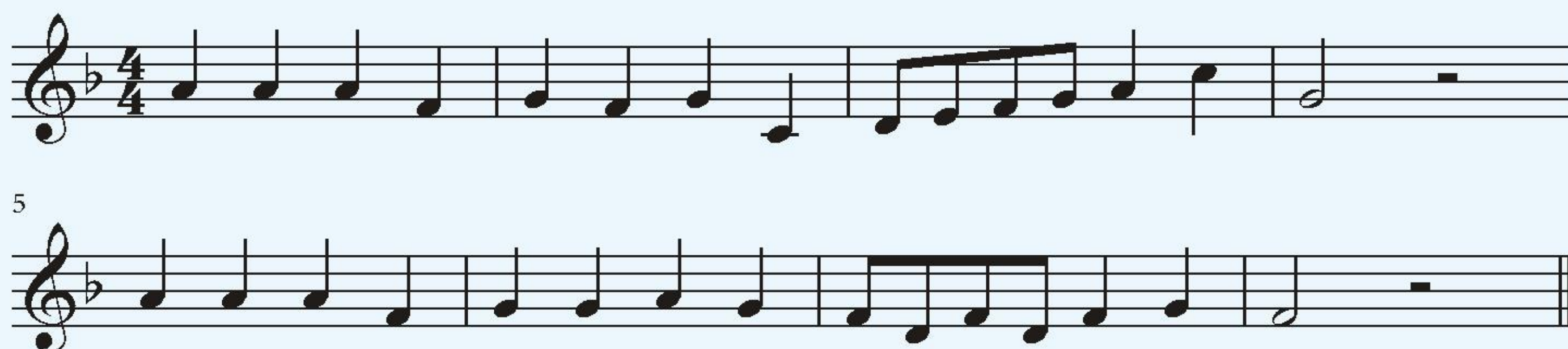
**Posłuchajmy!**

▶ „Witaj, majowa jutrenko”



## Ćwiczenie 1

Zagraj zwrotkę piosenki „Biało-czerwony dzień” na dowolnym instrumencie melodycznym. Staraj się zachować prawidłowy rytm i grać płynnie.



## 👤 Ćwiczenie 2

Podzielcie się na dwa zespoły. Jeden zespół gra pierwszą zwrotkę piosenki „Biało-czerwony dzień” na instrumentach melodycznych, a drugi w tym czasie śpiewa. Refren zaśpiewajcie wspólnie. W kolejnej zwrotce zamieńcie się rolami.

## Symboliczne chwile majowych obchodów

Podczas majowych świąt narodowych w różnych miastach w Polsce odbywają się uroczystości. Organizuje się je na placach, przed urzędami lub przy pomnikach. W czasie tych wydarzeń podnosi się flagę państwową na maszt, a zebrani ludzie wspólnie śpiewają „Mazurka Dąbrowskiego” – hymn Polski.

Szczególnie 3 maja, w Święto Konstytucji 3 Maja, odbywają się ważne uroczystości. W Warszawie przy Grobie Nieznanego Żołnierza ma miejsce uroczysta zmiana warty. Gra tam także orkiestra wojskowa, która wykonuje marszowe utwory.



Reprezentacyjna orkiestra  
Dęta Wojska Polskiego



### Ćwiczenie 3

Podzielcie się na kilkusobowe grupy.

- Wyobraźcie sobie, że jesteście orkiestrą wojskową podczas uroczystości państwowej.
- Wybierzcie instrumenty dostępne w sali.
- Wymyślcie krótki, powtarzalny rytm, który mógłby towarzyszyć takiej uroczystości lub ogłaszać coś ważnego.
- Zadbajcie o to, aby rytm był wyraźny i energiczny oraz pasował do charakteru wydarzenia.
- Po krótkiej próbie zaprezentujcie swój rytm całej klasie.

### Dlaczego majowe święta są ważne?

Święta narodowe, które obchodzimy w maju, przypominają nam o ważnych wydarzeniach i wartościach, które miały wpływ na historię Polski. Dzięki nim pamiętamy o wolności, szacunku do pracy oraz odpowiedzialności za ojczyznę.

Podczas majowych uroczystości spotykamy się, śpiewamy pieśni i gramy, aby uczcić te wydarzenia i wyrazić szacunek dla przeszłości. Dzięki temu przypominamy sobie, że jesteśmy częścią wspólnoty i że historia łączy nas także dziś.



#### Ciekawostka

Święto Flagi jest jednym z najmłodszych świąt państwowych w Polsce. Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej obchodzimy dopiero od 2004 roku. Dlaczego świętujemy go 2 maja? Tego dnia w 1945 roku polscy żołnierze, walczący w Berlinie pod koniec II wojny światowej, zawiesili biało-czerwoną flagę na zdobytym budynku jako znak zwycięstwa.

### Na koniec lekcji

Odpowiedz krótko na poniższe pytania.

1. Co na dzisiejszej lekcji było dla Ciebie najbardziej interesujące lub najmocniej zapadło Ci w pamięć?
2. Z jakimi wartościami kojarzą Ci się majowe święta?
3. Jakie uczucia towarzyszyły Ci podczas wspólnego muzykowania?



# Warsztat muzyczny – podsumowanie

## Ćwiczenia



1. Wykonaj podane ćwiczenia oddechowe i dykcyjne.
- Wydmuchuj powietrze delikatnie, jak na płatki kwiatów, wydając długie dźwięki: „fffff” oraz „ssss”.
  - Powiedz zdanie: „Żółte żonkile zakwitły na łące”. Następnie wypowiedz je kilkakrotnie:
    - radośnie, z uśmiechem na twarzy;
    - cicho i spokojnie, jak podczas obserwowania przyrody;
    - głośno i wyraźnie, jak przy wołaniu kogoś z daleka;
    - szybko jak lecący owad.
2. Wykonaj rozgrzewkę wokalną: zaśpiewaj zwrotkę piosenki „Krakowiaczek jeden”, używając zabawnych sylab „ło – ło”, „łu – łu”, „li – li”. Na koniec zaśpiewaj piosenkę z oryginalnym tekstem.

3. Przyjrzyj się fotografiom instrumentów perkusyjnych i wykonaj poniższe zadania.
- Podaj nazwy instrumentów widocznych na zdjęciach.
  - Określ, które z tych instrumentów są melodyczne, a które niemelodyczne.

1.



2.



3.



4.



4. Wykonaj podane ćwiczenia do piosenki „Biało-czerwony dzień”.



- Wyklaszcz lub zagraj rytm na instrumentach perkusyjnych (np. bęben, klawesy, marakasy).
- Zaśpiewaj piosenkę „Biało-czerwony dzień” razem z nagraniem lub z akompaniamentem nauczyciela. Podczas śpiewania wystukaj powyższy rytm:
  - przed pierwszą zwrotką;
  - przed drugą zwrotką;
  - na zakończenie piosenki.





## Zabawy muzyczne



### Jaki gra instrument?

Nauczyciel odtworzy krótkie przykłady brzmienia instrumentów perkusyjnych.

- Usiądź na krześle plecami do nauczyciela.
- Po każdym przykładzie zdecyduj, czy usłyszany instrument to melodyczny, czy niemelodyczny instrument perkusyjny.
- Swoją odpowiedź pokaż umówionym znakiem.
- Jeśli potrafisz rozpoznać, co to za instrument – podaj jego nazwę.



### Wiosenny nastrój

Ustawcie się tak, aby każdy mógł swobodnie się poruszać.

- Nauczyciel odtworzy Wam fragment utworu „Wiosna” Antonio Vivaldiego.
- Poruszajcie się w rytmie muzyki, wykonując lekkie i radosne ruchy, które kojarzą się z wiosną (np. kołysanie, podskoki, unoszenie rąk). Gdy muzyka staje się spokojniejsza, ruchy mogą być wolne, a gdy jest żywsza – bardziej energiczne.
- Po zakończeniu zabawy powiedzcie, w jaki sposób muzyka pomogła Wam wyrazić ruchem wiosenny nastrój.



### Orkiestra przyrody

Podzielcie się na cztery grupy – każda niech stanie w innym miejscu sali.

- Każda grupa wybiera i ćwiczy jeden dźwięk przyrody wykonywany głosem, na przykład: owady (bzz, zzz), deszcz (kap, kap), szelest traw (szszsz), śpiew ptaków (ćwir, piu, gwizdanie).
- Jedna osoba staje w środku i zostaje dyrygentem – pokazuje dłonią, która grupa „gra” oraz kiedy ma zacząć lub przestać.
- Dyrygent może wskazywać jedną grupę albo kilka naraz, tworząc różne zestawienia dźwięków.
- Po chwili zabawy zmieńcie dyrygenta, a na koniec spróbujcie wspólnie odmalować dźwiękami przyrody spokojny poranek lub radosny, wiosenny dzień.



### W tempie wiosny

Wybierzcie razem z nauczycielem fragment piosenki „To właśnie wiosna” albo „Mazurek wielkanocny” z poprzednich lekcji.

- Zaśpiewajcie go trzy razy: wolno, umiarkowanie i szybko.
- Następnie powiedzcie, kiedy utwór brzmi najbardziej „wiosennie” i dlaczego.



## Quiz muzyczny

### 1. Który zestaw zawiera wyłącznie instrumenty perkusyjne?

- ☐ A Kotły, werbel, skrzypce.
- ☐ B Ksylofon, tamburyn, kastaniety.
- ☐ C Gitara, skrzypce, dzwony rurowe.

### 2. Muzyka ludowa to...

- ☐ A Muzyka tworzona przez mieszkańców wsi.
- ☐ B Muzyka związana z tradycją i obrzędami.
- ☐ C Obie powyższe odpowiedzi są poprawne.

### 3. Wskaż polskie tańce narodowe.

- ☐ A kujawiak, mazur, oberek, krakowiak, polonez
- ☐ B kujawiak, walc, krakowiak, polka, oberek
- ☐ C krakowiak, polka, samba, oberek, polonez

### 4. Jakie określenia najlepiej pasują do charakteru krakowiaka?

- ☐ A Wolny i spokojny.
- ☐ B Żywy i skoczny.
- ☐ C Bardzo powolny, smutny.

### 5. Kiedy obchodzimy w Polsce święto Konstytucji?

- ☐ A 1 maja
- ☐ B 2 maja
- ☐ C 3 maja

## W skrócie

- Instrumenty perkusyjne dzielimy na melodyczne i niemelodyczne.
- Muzyka ludowa to tradycyjna muzyka tworzona przez mieszkańców wsi, przekazywana z pokolenia na pokolenie i towarzysząca ludziom w obrzędach oraz zabawach.
- Instrumenty ludowe były robione z prostych materiałów i towarzyszyły ludziom podczas zabaw i świąt.
- Polskie tańce narodowe to: krakowiak, polonez, mazur, kujawiak i oberek.
- Krakowiak to taniec o szybkim tempie, metrum  $\frac{2}{4}$ , rytmem synkopowanym i radosnym, skocznym charakterze.
- W maju obchodzimy trzy ważne święta: 1 maja – Święto Pracy, 2 maja – Święto Flagi, 3 maja – Święto Konstytucji.



# IV. Zbliża się lato

## W tym rozdziale dowiesz się:

- że piosenki okolicznościowe mogą brzmieć jak prawdziwy hit,
- że muzyka potrafi opowiedzieć historię nawet bez słów,
- że wakacje z dobrą piosenką stają się jeszcze lepsze.





# Dla mamy i taty

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Dla mamy i taty”,
- wykonam prosty taniec do piosenki,
- zagram na wybranym instrumencie melodycznym,
- stworzę krótki utwór muzyczny.

## Na dobry początek

Pomyśl o czymś, co lubisz robić z mamą, tatą lub inną bliską Ci osobą. Zastanów się, jaki nastrój miałyby muzyka, która mogłaby ilustrować tę chwilę.

Zaśpiewajmy!

## Dla mamy i taty

muzyka i słowa: Renata Barańska-Gumieniak



Szybko ♩ = 130

1. Ma - ma wie - lką fa - nką jest mu - zy - ki. Ma - rzy, by po - le - cieć do A - me - ry - ki.

5 W sa - mym No - wym O - rle - a - nie u - sły - szeć pra - wdzi - we ja - zzo - we gra - nie.

9 Ta - ta lu - bi ba - rdzo mo - cne brzmie - nia, ri - ffów gi - ta - ro - wych słu - cha do znu - dze - nia.

13 Ma - rzy, by być w tra - sie ko - nce - rto - wej ja - kiejs sły - nnej ka - pe - li ro - cko - wej. Ref. Co wy

17 na to, ma - mo i ta - to, że to ja dziś ko - ncert zro - bie? Po - śpie -

21 wa - my, po - ta - ńczy - my i po - gra - my so - bie. Co wy



25 G<sup>7</sup>

na to, ma-mo i ta\_\_\_\_ - to, D że na de - ser cu-da zgo-tu\_\_\_\_ - ję? Do - dam

29 G<sup>7</sup>

sło - dką nu-tkę mi - ło\_\_\_\_ - ści A i mo - cno was przy-tu\_\_\_\_ - lę. D

**1.** Mama wielką jest fanką muzyki.  
Marzy, by polecieć do Ameryki.  
W samym Nowym Orleanie  
usłyszeć prawdziwe jazzowe<sup>1</sup> granie.  
Tata lubi bardzo mocne brzmienia,  
riffów<sup>2</sup> gitarowych słucha do znudzenia.  
Marzy, by być w trasie koncertowej  
jakiejś słynnej kapeli rockowej<sup>3</sup>.

**Ref.** Co wy na to, mamó i tato,  
że to ja dziś koncert zrobię?  
Pośpiewamy, potańczymy  
i pogramy sobie.  
Co wy na to, mamó i tato,  
że na deser cuda zgotuję?  
Dodam słodką nutkę miłości  
i mocno was przytulę.

**2.** Mama lubi ciasto z orzechami,  
z czekoladą mleczną i rodzynkami.  
Chciałaby mieć swą cukiernię,  
serwować słodkości wszystkim codziennie.  
Tata to największy fan sernika.  
Ledwo go zobaczy, on już w brzuchu znika.  
Chciałby mieć na stałe w jadłospisie  
lody, gofry i żelkowe misie.

**Ref.** Co wy na to, mamó i tato...

<sup>1</sup> Jazzowe [czytaj: dżezowe] – w stylu jazzu – gatunku muzyki wywodzącego się z USA.

<sup>2</sup> Riff – krótki, powtarzany motyw melodyczny lub rytmiczny.

<sup>3</sup> Kapela rockowa [czytaj: rokowa] – zespół grający muzykę z gatunku rock [czytaj: rok].





## Zatańczmy!

Zatańczcie do refrenu piosenki „Dla mamy i taty”. Poruszajcie się zgodnie z podanymi wskazówkami albo zaproponujcie własne gesty i ruchy. Wykonajcie wybrany układ podczas śpiewania piosenki.



Co wy na to, mamó i tato,  
że to ja dziś koncert zrobię?

Pośpiewamy,

potańczymy

i pogramy sobie.

Co wy na to, mamó i tato,

że na deser cuda zgotuję?

Dodam słodką nutkę miłości

i mocno was przytulę.



wskazanie dłońmi do przodu

wskazanie na siebie, a następnie  
rozłożenie rąk szeroko

uniesienie dłoni do ust, jakby  
trzymało się mikrofon

obróć wokół siebie

udawanie gry na gitarze  
lub na pianinie

wskazanie dłońmi do przodu

okrężny ruch ręką jak  
podczas mieszania ciasta

gest „dosypania” czegoś  
palcami, później dłonie  
ułożone w kształt serca

skrzyżowane dłonie  
na klatce piersiowej

## Święta naszych rodziców

Dzień Matki obchodzimy 26 maja, a Dzień Ojca – 23 czerwca. To wyjątkowe święta, podczas których możemy okazać rodzicom miłość i wdzięczność za ich troskę i wsparcie. Warto przygotować dla mamy i taty coś szczególnego, na przykład zaśpiewać ich ulubioną piosenkę albo zagrać specjalnie dla nich.

?

Jakiej muzyki słuchają  
Twoi rodzice lub  
opiekunowie?  
Czy wiesz, jaki  
jest ich ulubiony  
wykonawca?



## Ćwiczenie 1

Wybierz jedną z poniższych melodii i zagraj zapisany fragment na wybranym instrumencie melodycznym.

### Kwiat jaśminu

tradycyjna melodia ludowa z Chin



### Ciekawostka

Utwór „Kwiat jaśminu” ma już ponad 400 lat. Jest znany na całym świecie, a wykonywany był nawet w... kosmosie! Chińska astronautka Wang Yaping [czytaj: ɰang ja-ping] zagrała tę melodię na tradycyjnym chińskim instrumencie na stacji kosmicznej Tiangong podczas obchodów Święta Latarni w 2022 roku.

### Alouette

melodia tradycyjna



### Ciekawostka

„Alouette” [czytaj: aluɛt] to tradycyjna francuska piosenka o skowronku. Utwór ma żartobliwy charakter i często pojawia się w repertuarze dziecięcym. Jest chętnie wykorzystywany do nauki słówek w języku francuskim.







W parach lub małych grupach ułóżcie krótki utwór dla mamy, taty lub innej bliskiej osoby. Postępujcie zgodnie z podanymi wskazówkami.



## Przepis na muzyczną laurkę

### 1 Wybierzcie adresata piosenki

- mama
- tata
- opiekunowie

### 2 Określcie przekaz

- „dziękuję za”
- „kocham Cię”
- „życzę Wam”



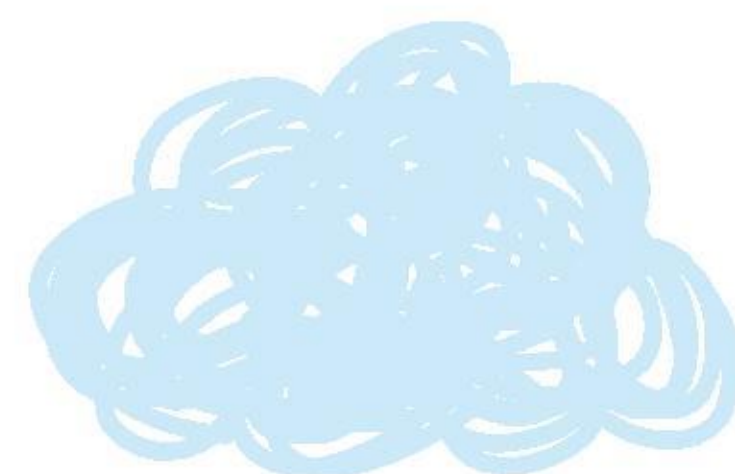
### 3 Napiszcie tekst

- 4–6 wersów
- może być rymowany



### 4 Wybierzcie melodię

- znaną
- stwórzcie własną



### 5 Ułóżcie aranżację

- Ustalcie, jak wykonać utwór (kto śpiewa, kto gra).
- Wybierzcie instrumenty, których użyjecie.
- Możecie dodać klaskanie, tupanie, pukanie o stół.



### 6 Prezentacja piosenki

- Wykonajcie piosenkę przed klasą.



## Na koniec lekcji

1. Co było dla mnie najciekawsze na dzisiejszej lekcji?
2. Który utwór najbardziej spodobałby się moim rodzicom lub opiekunom?
3. Czy piosenka może być dobrym prezentem dla najbliższych?







## Święto wszystkich dzieci

Na  
lekcji:

- zaśpiewam piosenkę „Chcę być kimś ważnym!”,
- wyrażę emocje ruchem,
- dowiem się, jak muzyka pomaga poprawić nastrój.

### Na dobry początek

Pomyśl o piosence, która kojarzy Ci się z Dniem Dziecka albo z beztroską zabawą. Opisz tempo tej piosenki, rytm i melodię. Czy ta muzyka sprawia, że masz ochotę śmiać się i tańczyć, czy raczej wywołuje w Tobie spokój?

Zaśpiewajmy!

## Chcę być kimś ważnym!

muzyka i słowa: Renata Barańska-Gumieniak



Umiarkowanie ♩ = 90

1. W dzie - cka dzień ja - koś ła - twiej mi po - wie - dzieć o tym, co na co dzień mnie do -

5 ty - czy. Nie chcę mieć pre - ze - ntów za mi - li - o - ny, daj mi czas - to le - psze od słó -

9 dy - czy. Sią - dźmy do pla - nszów - ki i po - gra - jmy w pi - łkę, o - po - wiedz hi - sto - rię,

13 po - śmie - jmy się chwi - łkę \_\_\_\_\_. Ref. Chcę być kimś wa - żnym, choć wca - le nie po -

16 wa - żnym, chcę, by se - rio tra - kto - wać me spra - wy. Dziś chcę ma - rzyć, z u - śmie - chem na swej

20 twa - rzy. Tak chcę świę - to - wać dzień - już ka - żdy! He - jo, he - jo!

24 He - jo, he - jo! He - jo, he - jo! He - jo, he - jo!



1. W dziecka dzień jakoś łatwiej mi powiedzieć  
o tym, co na co dzień mnie dotyczy.  
Nie chcę mieć prezentów za miliony,  
daj mi czas – to lepsze od słodczy.  
Siądźmy do planszówki i pograjmy w piłkę,  
opowiedz historię, pośmiejmy się chwilkę.

**Ref.** Chcę być kimś ważnym, choć wcale nie poważnym,  
chcę, by serio traktować me sprawy.  
Dziś chcę marzyć, z uśmiechem na swej twarzy.  
Tak chcę świętować dzień – już każdy!

2. W dziecka dzień jakoś łatwiej się przyznaję,  
że mam dni, w których nie rozumiem świata.  
Lubię, gdy cierpliwie mi wyjaśniasz,  
dodasz skrzydeł, mówisz, żebym latał!  
Przejdźmy się na spacer, siądźmy do kolacji.  
Nie jest dzisiaj ważne, kto ma więcej racji.

**Ref.** Chcę być kimś ważnym...

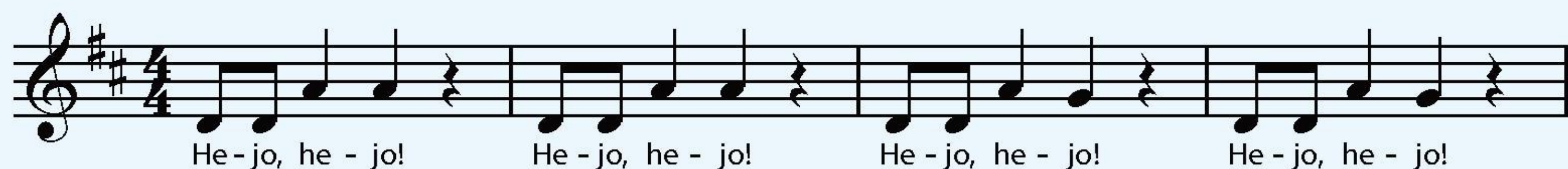
*Hejo, hejo! Hejo, hejo!  
Hejo, hejo! Hejo, hejo!*

**Ref.** Chcę być kimś ważnym...



## Ćwiczenie 1

Zaśpiewajcie piosenkę „Chcę być kimś ważnym!”, a fragment melodii ze słowami „Hejo” zagrajcie na dzwonkach lub flecie. Zanim wykonacie całą piosenkę, poćwiczcie granie podanego fragmentu.



## Dzień Dziecka

1 czerwca obchodzimy Międzynarodowy Dzień Dziecka – święto poświęcone wszystkim dzieciom na świecie. W wielu szkołach i domach ten dzień świętuje się wspólną zabawą, muzyką, tańcem i różnymi atrakcjami. To dobry moment, aby cieszyć się muzyką, ruchem i wspólnym spędzaniem czasu.



## Muzyką wyrażamy emocje

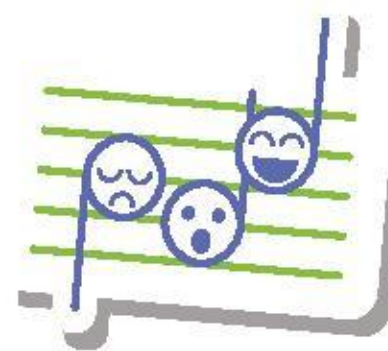
Dzięki muzyce możemy pokazać, co czujemy, nawet wtedy, gdy nic nie mówimy. Pomagają nam w tym różne elementy muzyki.

- Melodia: dźwięki wysokie mogą brzmieć lekko i jasno, a niskie – poważniej lub spokojniej.
- Tempo: szybkie tempo często kojarzy się z energią i ruchem, a wolniejsze – ze spokojem lub zadumą.
- Rytm: równy rytm może sprawiać wrażenie pewności i porządku, a bardziej zmienny – napięcia lub niepokoju.

## Zabawa muzyczna

### Brzmienie emocji

W parach lub w małych grupach wybierzcie emocję i spróbujcie ją zobrazować głosem, bez słów.



- Możecie wydawać różne dźwięki, na przykład smutek może brzmieć cicho i wolno, a radość – głośno i wesoło.
- Dodajcie śmiech, westchnienie albo okrzyk, jeśli pomoże Wam to lepiej pokazać emocję.
- Pozostali uczniowie słuchają i zgadują, o jaką emocję chodzi.
- Po zabawie porozmawiajcie o tym, które emocje było łatwo, a które trudniej rozpoznać.

zniechęcenie • radość • złość • ulga • smutek  
strach • wstręt • zachwyt • wstyd • zdziwienie

## Jak działa na nas muzyka?

Muzyka może wpływać na to, jak się czujemy. Dlatego warto słuchać muzyki, która pasuje do naszego nastroju albo pomaga go zmienić.



?

Czy masz swoją ulubioną muzykę do tańczenia lub odpoczywania?

?

Jaka muzyka najlepiej pomogłaby Ci wyrazić złość?

- A** szybka
- B** rytmiczna
- C** głośna
- D** z niskimi dźwiękami





## Jak odbieramy muzykę?

Gdy słuchamy muzyki, może ona wywoływać w nas różne uczucia i skojarzenia. Każdy jednak odbiera muzykę trochę inaczej. To, co dla jednej osoby brzmi radośnie, dla innej może być spokojne lub wzruszające. Dzieje się tak, ponieważ na nasze odczucia wpływa chwilowy nastrój, wspomnienia i to, jaką muzykę lubimy.

### Ćwiczenie 2

Po wysłuchaniu podanych utworów porozmawiajcie w parach:

- czy w taki sam sposób odebraliście te utwory,
- co sobie wyobrażaliście podczas ich słuchania.

## Po prostu tańcz!

Kiedy poruszasz się w rytm muzyki, napięcie w ciele maleje, a stres się zmniejsza. Nie musisz znać żadnych kroków tanecznych, żeby tańczyć. Wystarczy poczuć muzykę i poruszać się tak, jak podpowiada Ci ciało.

### Ćwiczenie 3

Wysłuchaj się we fragment utworu „Arabeska”. Wyobraź sobie, że malujesz w powietrzu usłyszane dźwięki. Poruszaj rękoma i całym ciałem tak, aby Twój ruch odzwierciedlał muzykę.

#### Ciekawostka

Gdy tańczysz albo poruszasz się do muzyki, Twój mózg wytwarza endorfiny – substancje zwane hormonami szczęścia. Dzięki nim masz więcej energii i lepszy humor. Dlatego warto tańczyć, aby poprawić sobie nastrój!



#### Na koniec lekcji

1. Jakie emocje były dla mnie najbardziej wyraźne podczas słuchania muzyki na tej lekcji?
2. Jak zmienił się mój nastrój podczas poruszania się w rytm muzyki?
3. W jakiej sytuacji w przyszłości mogę wykorzystać muzykę lub taniec, aby poprawić sobie nastrój?



#### Posłuchajmy!

▶ **Edward Grieg**, „W grocie Króla Gór” z suity „Peer Gynt”

▶ **Antoni Dworzak**, „Humoreska”

?

Jakie odczucia wzbudził w Tobie każdy z utworów?

- ☐ A radość
- ☐ B smutek
- ☐ C spokój
- ☐ D napięcie



#### Posłuchajmy!

▶ **Claude Debussy**, „Arabeska”





# 3

Na  
lekcji:

- posłucham fragmentów „Karnawału zwierząt”,
- opowiem, jaką rolę odgrywają instrumenty w muzycznej opowieści,
- wyrażę muzykę rysunkiem i tańcem.

## Na dobry początek

Zamknij oczy i wyobraź sobie dowolne zwierzę. Pomyśl, jak wygląda i jak się porusza. Spróbuj oddać cechy zwierzęcia prostym ruchem lub dźwiękiem, ale nie naśladować jego głosu. Czy łatwo pokazać zwierzę bez używania słów i charakterystycznych odgłosów?

## Jak rozpoznać, o czym mówi muzyka?

Muzyka potrafi opowiadać historie bez słów. Wystarczy jej posłuchać, a dźwięki same zdradzą, kto jest bohaterem, jak się czuje i co właśnie robi. Czasem muzyka podpowiada to bardzo wyraźnie, a czasem tylko delikatnie sugeruje nastrój lub wydarzenia – trzeba więc słuchać jej uważnie.

## Pomocne triki do słuchania muzyki



### 1. Słuchaj jak detektyw

Muzyka nie mówi słowami, ale podpowiada dźwiękami. Słuchaj jej tak, jak detektyw szuka wskazówek. Takimi wskazówkami mogą być: rytm, tempo, dynamika i różne zmiany w utworze.



### 2. Zwracaj uwagę na instrumenty

Każdy instrument ma swoje brzmienie i charakter – tak jak różne głosy u ludzi. Flet brzmi lekko, kontrabas ciężko, a fortepian potrafi wyczarować prawie każdy nastrój.



### 3. Zobacz muzykę w swojej głowie

Wsluchaj się w muzykę i spróbuj wyobrazić sobie, co się w niej dzieje. Czy jest skoczna i radosna, czy raczej spokojna i delikatna?



### 4. Ruch pomaga zrozumieć dźwięki

Jeśli trudno Ci opisać muzykę słowami, spróbuj wyrazić ją ruchem. Poruszaj się tak, jak podpowiada Ci rytm i melodia.



### 5. Nie bój się mówić, co myślisz i czujesz

W muzyce nie ma jednej właściwej odpowiedzi. Dwie osoby mogą usłyszeć coś innego – i obie interpretacje mogą być trafne. Ważne, by umieć wyjaśnić swoje skojarzenia.



## Ćwiczenie 1

Wysłuchaj utworu „Słoń”. Skorzystaj z „Pomocnych trików do słuchania muzyki” i odpowiedz na kilka pytań:

- Jak porusza się słoń w utworze? Zwróć uwagę na tempo.
- Jak brzmią użyte instrumenty? Co mówią o cechach słońca?
- W których momentach muzyka staje się głośniejsza lub cichsza? Co to może oznaczać?
- Jakie emocje wywołuje w Tobie ten utwór?
- Z jakimi innymi zwierzętami może kojarzyć się ten utwór?



**Posłuchajmy!**

▶ **Camille Saint-Saëns**,  
[czytaj: kamil sę sans],  
„Słoń” z cyklu „Karnawał zwierząt”

?

Muzyczny słoń wydaje mi się

- ☐ A) dostoyny.
- ☐ B) groźny.
- ☐ C) spokojny.
- ☐ D) wesoły.

## Rola instrumentów w muzyce

W muzyce kompozytor celowo dobiera instrumenty, aby uzyskać określony efekt. W „Karnawale zwierząt” różne instrumenty zostały użyte tak, aby dźwiękami ilustrować zwierzęta. Brzmienie tych instrumentów może kojarzyć się z ruchem, zachowaniem lub wyglądem danego zwierzęcia. Dzięki temu, słuchając muzyki, możemy wyobrazić sobie, jakie to zwierzę i co robi.



Brzmienie wiolonczeli może kojarzyć się ze spokojnym ruchem łabędzia.

Dźwięki fletu często naśladują lekkość ptaków i ich śpiew.

Brzmienie kontrabasów może przywołać na myśl ciężkie kroki słońca.

### Ciekawostka

Cykl „Karnawał zwierząt” składa się z 14 krótkich utworów. Większość z nich przedstawia w humorystyczny sposób muzyczne portrety różnych zwierząt. Jednak Camille Saint-Saëns wpłótł w ten cykl także kompozycję, która nie opowiada o zwierzęciu. Ten utwór to „Pianiści” – jest to żart muzyczny kompozytora o ludziach ćwiczących grę na pianinie.



## Zabawa muzyczna

### Taniec łabędzia

Podczas słuchania utworu „Łabędź” spróbuj poruszać się tak, jakby Twoje ciało opowiadało o spokojnym pływaniu łabędzia.



- Wykonuj powolne, płynne ruchy ramion, przypominające rozchylanie skrzydeł.
- Przesuwaj się po sali wolnym, miękkim krokiem tak jak łabędź sunący po tafli wody.
- Staraj się, aby Twoje ruchy były: ciche, delikatne, płynne i zgodne z charakterem muzyki.



**Posłuchajmy!**

- ▶ **Camille Saint-Saëns,** „Łabędź” z cyklu „Karnawał zwierząt”

### Ćwiczenie 2

Wysłuchaj utworu „Akwarium”.

- Podczas słuchania zwróć uwagę na brzmienie instrumentów i sposób, w jaki porusza się melodia.
- Zastanów się, jakie emocje wzbudza w Tobie ta muzyka.
- Następnie narysuj to, co podpowiada Ci muzyka – kolory, kształty, ruch lub miejsca, które kojarzą Ci się z tym utworem.



**Posłuchajmy!**

- ▶ **Camille Saint-Saëns,** „Akwarium” z cyklu „Karnawał zwierząt”

?

Z jakim filmem lub bajką kojarzy Ci się ta melodia? Dlaczego?

### Ciekawostka

W utworze „Akwarium” kompozytor użył rzadkiego instrumentu – szklanej harmoniki, która tworzy delikatne, „migoczące” brzmienie przypominające świat pod wodą. Ponieważ dziś trudno ją zdobyć, w wykonaniach czasami zastępuje się harmonikę dzwonkami chromatycznymi lub czelestą – te instrumenty potrafią stworzyć podobny efekt.



### Na koniec lekcji

1. Zapisz jedno słowo, które najlepiej opisuje utwór o wybranym zwierzęciu.
2. Napisz jedno zdanie, w którym wyjaśnisz, jak muzyka pomaga wyobrazić sobie to zwierzę.
3. Opowiedz koledze lub koleżance o wybranym zwierzęciu z „Karnawału zwierząt” i o tym, jakie dźwięki lub instrumenty najlepiej je przedstawiają.





## 4 Z piosenką nad morze!

### Na lekcji:

- wyjaśnię, czym są szanty,
- zaśpiewam piosenkę „Żeglarz i fale” i zatańczę do niej,
- posłucham muzyki o morzu i żeglowaniu.

### Na dobry początek

Pomyśl o wakacjach nad morzem i dźwiękach, które najlepiej oddają ich klimat – szum fal, wiatr, krzyki mew czy odgłosy portu. Wybierz ten dźwięk, który najbardziej kojarzy Ci się z morzem. Zaprezentuj go klasie w wybrany przez siebie sposób: głosem, rytmem lub prostym gestodźwiękiem.

### Szanty dawniej i dziś

Na dawnych żaglowcach załoga musiała działać w zgodnym rytmie, na przykład przy podnoszeniu żagli i ciągnięciu lin. Żeby pracować równo, marynarze śpiewali **szanty**. To piosenki, które wyznaczały tempo pracy i wskazywały, kiedy wykonać kolejny ruch. Dziś słowem „szanty” nazywamy także piosenki o morzu i żeglowaniu, które śpiewa się dla przyjemności, a nie podczas pracy. Dlatego w szkole, na festiwalach i koncertach można spotkać oba rodzaje utworów: dawne pieśni pracy śpiewane na żaglowcach oraz współczesne piosenki żeglarskie, które mają morski klimat.



**Szanta** – piosenka o życiu na statku, śpiewana przez marynarzy podczas pracy na żaglowcu.



### Posłuchajmy!

▶ „Morskie opowieści”

?

Jaki jest rytm piosenki?

- ☐ A swobodny, bez wyraźnego pulsu
- ☐ B szybki i urywany
- ☐ C równy, miarowy i kołyszący
- ☐ D nierówny i pełen nagłych zmian

### Ciekawostka

Na statku była specjalna osoba do prowadzenia śpiewu szant – szantymen. To marynarz z mocnym głosem, który zaczynał śpiew i dawał załodze sygnał, kiedy wykonać kolejny ruch podczas pracy. Dzięki niemu wszyscy pracowali równo.



Zaśpiewajmy!

## Żeglarz i fale

muzyka i słowa: Renata Barańska-Gumieniak



Umiarkowanie ♩ = 130

1. Pe - wien ba-rdzo sta-ry że-glarz wy - ru-szyć chciał w po-dróż nie - zna - ną.  
Gdy wsiadł do swo-jej łó-de-czki, to

5 na - gle coś ją za - la - ło. Ref. Fa - le gó - ra i dół,  
Ża - gle do ty - łu, w przód,

9 gó - ra i dół o - pa - da - ły na nią. 1. 2.  
do ty - łu, w przód, tak po - two - nie wia - ło.

**1.** Pewien bardzo stary żeglarz  
wyruszyć chciał w podróż nieznaną.  
Gdy wsiadł do swojej łódeczki,  
to nagle coś ją zalało.

**Ref.** Fale góra i dół, góra i dół  
opadały na nią.  
Żagle do tyłu, w przód, do tyłu, w przód –  
tak potwornie wiało.

**2.** Żeglarz trzymał mocno stery,  
lecz łódka wciąż się bujała.  
Prosił wszystkie morskie stwory,  
by woda tak nie szalała.

**Ref.** Fale góra i dół, góra i dół...

**3.** Żeglarz nagle zaczął śpiewać  
i groźne wichry ustały.  
Teraz wspomina historię,  
gdy łódkę fale zalały.

**Ref.** Fale góra i dół, góra i dół...





## Ćwiczenie 1

Wyklaszczcie wspólnie powtarzający się rytm, towarzyszący zwrotkom piosenki „Żeglarz i fale”.



### Zatańczmy!

Podczas śpiewania piosenki „Żeglarz i fale” spacerujcie po kole. W zwrotkach klaszczcie poznany rytm w równym tempie. Gdy zaczniesz refren, stańcie twarzami do środka koła i wykonujcie ruchy zgodnie ze słowami:

**góra i dół, góra i dół  
opadały na nią**

**trzy razy unieście  
i opuście ręce**

**do tyłu, w przód,  
do tyłu, w przód –  
tak potwornie wiało**

**trzy razy zróbcie  
krok w tył i krok  
w przód**

Możecie tańczyć, trzymając się za ręce lub osobno, ale pozostańcie w zwartym kręgu.



## ii Ćwiczenie 2

- Stwórzcie wspólnie listę znanych Wam piosenek o morzu lub żeglownianiu.
- Dopiszcie do listy przykłady muzyki instrumentalnej, która kojarzy Wam się z morzem lub żeglarską przygodą, na przykład z filmu, bajki lub gry.
- Wybierzcie jeden z utworów i spróbujcie wspólnie zaśpiewać lub zanucić jego fragment.

### Na koniec lekcji

1. Z jakim obrazem lub sytuacją na morzu kojarzyła mi się muzyka, której dziś słuchaliśmy?
2. Co najbardziej pomogło mi poczuć rytm szanty: śpiew, klaskanie czy ruch?



# Warsztat muzyczny – podsumowanie roku

## MUZYCZNA PODRÓŻ PRZEZ CZTERY PORY ROKU

Przez cały rok szkolny śpiewaliście piosenki, ćwiczyliście rytmy, słuchaliście utworów muzycznych, graliście na instrumentach i poruszaliście się do rytmu muzyki. Uczyliście się też współpracować i słuchać siebie nawzajem.

Dziś wyruszyście w muzyczną podróż przez cztery pory roku. Na każdej „stacji” zdobędziecie jedną umiejętność muzyczną. Zebranie wszystkich będzie Wam potrzebne do finału.

Wasza misja: zdobyć cztery umiejętności – rytm, głos, dźwięki przyrody i ruch – a potem przygotować wspólnie muzyczną pocztówkę z wakacji!

Wykonujcie zadania po kolei. Po każdej stacji nauczyciel zaprosi Was do następnej.

## Zaczynamy!

### STACJA 1 – JESIEŃ

### Rytm, tempo i dynamika

Jesienią na lekcjach muzyki dużo uwagi poświęcaliście rytmowi oraz zmianom tempa i głośności. Teraz przypomnicie sobie te umiejętności w praktyce.

#### Rytmiczne hasło

- Podajcie kilka krótkich haseł, które kojarzą Wam się z muzyką, na przykład „Muzyka łączy nas wszystkich” albo „Rytm prowadzi nas!”. Następnie wybierzcie wspólnie jedno z nich.
- Podzielcie hasło na sylaby. Do każdej sylaby dodajcie klaśnięcie lub tupnięcie (albo klaśnięcie i tupnięcie na zmianę).
- Ustalcie rytm hasła – niektóre sylaby wypowiadajcie krócej, a inne trochę dłużej. Następnie wykonajcie ułożony rytm wolno, a potem coraz szybciej.
- Nauczyciel pokaże Wam gestem, kiedy macie wykonać rytm ciszej (*piano*), a kiedy głośniej (*forte*). Starajcie się reagować od razu.



**Zdobyliście rytm – ruszamy dalej!**





## STACJA 2 – ZIMA

## Głos i dobra dykcja

Zimą uczyliście się, jak dbać o głos i korzystać z niego w świadomy sposób. Teraz przypomnicie sobie te zasady.

### Głos pod kontrolą

- Stańcie prosto. Weźcie spokojny wdech nosem.
- Na długim wydechu wypowiadajcie głoskę „s” tak, żeby brzmiała równo i jak najdłużej. Powtórzcie to ćwiczenie 2–3 razy.
- Teraz na jednym, spokojnym wydechu wypowiedzcie wszyscy razem trudne dykcyjnie zdanie, na przykład: „Świe-tny skrzy-pek szyb-ko stroi skrzy-pce”. Wydłużajcie każdą sylabę i dbajcie o wyraźne brzmienie. Postarajcie się, aby całe zdanie trwało jak najdłużej, bez przyspieszania i nabierania dodatkowego powietrza.
- Powtórzcie zdanie jeszcze dwa razy, reagując na gesty nauczyciela: głośniej / ciszej, wolniej / szybciej (zawsze wyraźnie, bez krzyczenia).



**Głos gotowy – czas obudzić przyrodę!**



## STACJA 3 – WIOSNA

## Dźwięki przyrody

Wiosną słuchaliście muzyki inspirowanej naturą i tworzyliście dźwięki naśladujące świat przyrody. Teraz zamienicie się w dźwiękowych obserwatorów przyrody i spróbujecie oddać jej brzmienia w muzycznej zabawie.

### Wiosenna orkiestra

- Nauczyciel podzieli Was na 3–4 zespoły.
- Każdy zespół wybiera jeden dźwięk przyrody, na przykład: śpiew ptaków, szum wiatru, szelest liści, deszcz, burzę, odgłosy owadów.
- Ustalcie w zespołach, w jaki sposób go wykonacie. Dźwięki wykonujcie głosem albo prostymi gestodźwiękami – bez instrumentów.
- Wybierzcie jedną osobę, która wcieli się w dyrygenta i będzie pokazywała, kiedy dana grupa zaczyna i kończy wykonywać swój dźwięk. Dyrygent może wskazywać kilka grup naraz – tak jak w orkiestrze.
- Przedstawcie krótką wiosenną scenkę (ok. 30 sekund). Możecie powtórzyć ćwiczenie kilka razy, zmieniając dyrygenta i wykonywane dźwięki przyrody.



**Przyroda już brzmi – czas dodać ruch!**





## STACJA 4 – LATO

## Emocje w ruchu

W ostatnim rozdziale sprawdzaliście, jak muzyka wpływa na nastrój i jak można ją pokazać ruchem. Teraz spróbujecie zilustrować emocje, a pomogą Wam w tym tempo i dynamika.

### Głos pod kontrolą

- Poruszajcie się swobodnie po sali, tak aby nikogo nie potrącić.
- Co kilkanaście sekund nauczyciel poda Wam nazwę emocji (np. radość, spokój, napięcie, smutek, zachwyt, strach) oraz wskazówki muzyczne:
  - tempo (wolno / umiarkowanie / szybko),
  - dynamikę (cicho / średnio / głośno).
- Waszym zadaniem jest natychmiast zmienić ruch tak, aby pasował do nowej emocji i wskazówek muzycznych.
- Na ustalony znak nauczyciela dodajcie do ruchu krótki „dźwięk emocji” (np. westchnienie, okrzyk radości) i od razu wróćcie do samego ruchu.



Mamy rytm, głos, dźwięki przyrody i ruch – czas na muzyczną pocztówkę!

### FINAŁ

### Muzyczna pocztówka z wakacji

Wyobraźcie sobie, że jesteście na wakacjach i chcecie przesłać bliskim pocztówkę – nie w formie ilustracji, ale muzyki. Przygotujcie wspólnie pod kierunkiem nauczyciela muzyczną pocztówkę z wakacji.

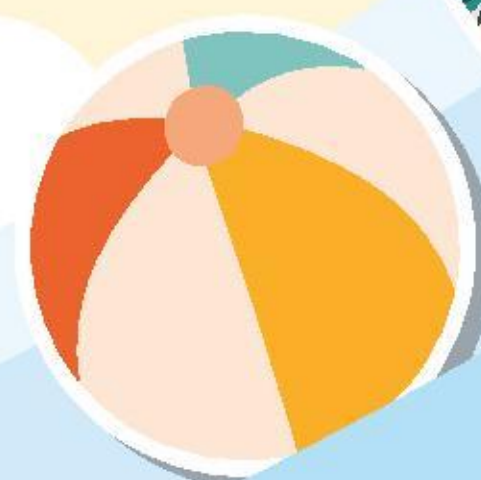
Powinna trwać około 1 minuty i zawierać:

- **rytm** – klaskanie, tupanie lub prosta gra na instrumentach perkusyjnych,
- **głos** – krótki okrzyk, zawołanie lub zaśpiewane hasło,
- **dźwięki przyrody** – kojarzące się Wam z wakacjami (głos lub gestodźwięki),
- **ruch** – pasujący do wybranego miejsca lub nastroju.

Na zakończenie wszyscy razem energicznie i wesoło wypowiedzcie lub wyśpiewajcie zdanie:



Pozdrowienia z muzycznych wakacji!





# Repertuar dodatkowy

Zaśpiewajmy!

## Piosenka na rozgrzewkę

muzyka: Dariusz Tarczewski, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach



Umiarkowanie ♩ = 77

5 1. Kie - dy ko - ńczę się wa - ka - cje i na - dcho - dzi la - ta - kres - wte - dy

9 wła - śnie ta pio - se - nka w szko - lnych mu - rach hi - tem - jest! O - to

13 prze - bój dla o - dwa - żnych, tych, co lu - bią wy - zwać smak i z u -

17 śmie - chem ro - bią krok w ca - łkiem no - wy szko - lny rok! Ref. To pio -

21 se - nka na ro - zgrze - wkę, song na pie - rwsze szko - lne dni, dla tych,

25 co ru - sza - ją w dro - gę po świa - de - ctwo wy - ją - tko - we! To pio -

29 se - nka na ro - zgrze - wkę, w niej we - so - ła nu - ta brzmi i po -

ma - ga zro - bić krok w ca - łkiem no - wy szko - lny rok!



**1.** Kiedy kończą się wakacje  
i nadchodzi lata kres,  
wtedy właśnie ta piosenka  
w szkolnych murach hitem jest!  
Oto przebój dla odważnych,  
tych, co lubią wyzwiać smak  
i z uśmiechem robią krok  
w całkiem nowy szkolny rok!

**Ref.** To piosenka na rozgrzewkę,  
song<sup>1</sup> na pierwsze szkolne dni,  
dla tych, co ruszają w drogę  
po świadectwo wyjątkowe!  
To piosenka na rozgrzewkę,  
w niej wesoła nuta brzmi  
i pomaga zrobić krok  
w całkiem nowy szkolny rok!

---

<sup>1</sup> Song – w języku angielskim: piosenka.

**2.** Zanim dzwonek się rozzwoni,  
nim koledzy krzykną: „Cześć!”,  
a długopis w twojej dłoni  
zanotuje ważną treść...  
Gdy zawitasz w szkolne progi,  
głębszy oddech śmiało weź  
i zaśpiewaj refren ten,  
by się udał pierwszy dzień...

**Ref.** To piosenka...

**3.** W naukowym maratonie  
świetna forma – ważna rzecz!  
I dlatego w dobrym tonie  
trzeba zacząć szkolny bieg!  
Jak sportowiec medalista,  
który złoto w garści ma,  
wiesz na pewno, co jest wart  
taki śpiewający start!

To piosenka...



# W Dzień Nauczyciela

muzyka i słowa: Wojciech Karpiński

Umiarkowanie szybko ♩ = 120

1. W szko - le by - wa ró - żnie, cza - sem do - brze, cza - sem źle. Ka - żdy

u - czeń o tym wie. A - le na - jwy - ra - żniej na - wet

gdy jest chwi - la zła, ka - żdy do - bry hu - mor ma. I przy - cho - dzi ta - ki

czas, wszy - stkie tro - ski i - dą w cień. W du - żej

sa - li w pe - łnej ga - li na - u - czy - ciel ma swój

dzień. Ref. Pro - szę Pa - ni, pro - szę Pa - na, co złe - go to nie my! Od sa -  
Pa - na, pro - szę Pa - ni, co złe - go to nie my! Ze wzru -

me - go pra - wie ra - na ści - ska - my kwia - tki trzy. Je - śli nie - raz by - ło źle, to wy -  
sze - nia za - pła - ka - ni, a kro - ko - dy - le łzy pły - ną szcze - rze, ka - żdy wie i choć

1. sta - rczą chwi - le dwie, za - raz po - pra - wi - my się. Pro - szę

2. nie - raz by - ło źle, te - raz u - śmie - cha - my się.



1. W szkole bywa różnie,  
czasem dobrze, czasem źle.  
Każdy uczeń o tym wie.  
Ale najwyraźniej,  
nawet gdy jest chwila zła,  
każdy dobry humor ma.  
I przychodzi taki czas, wszystkie troski idą w cień.  
W dużej sali, w pełnej gali, nauczyciel ma swój dzień.

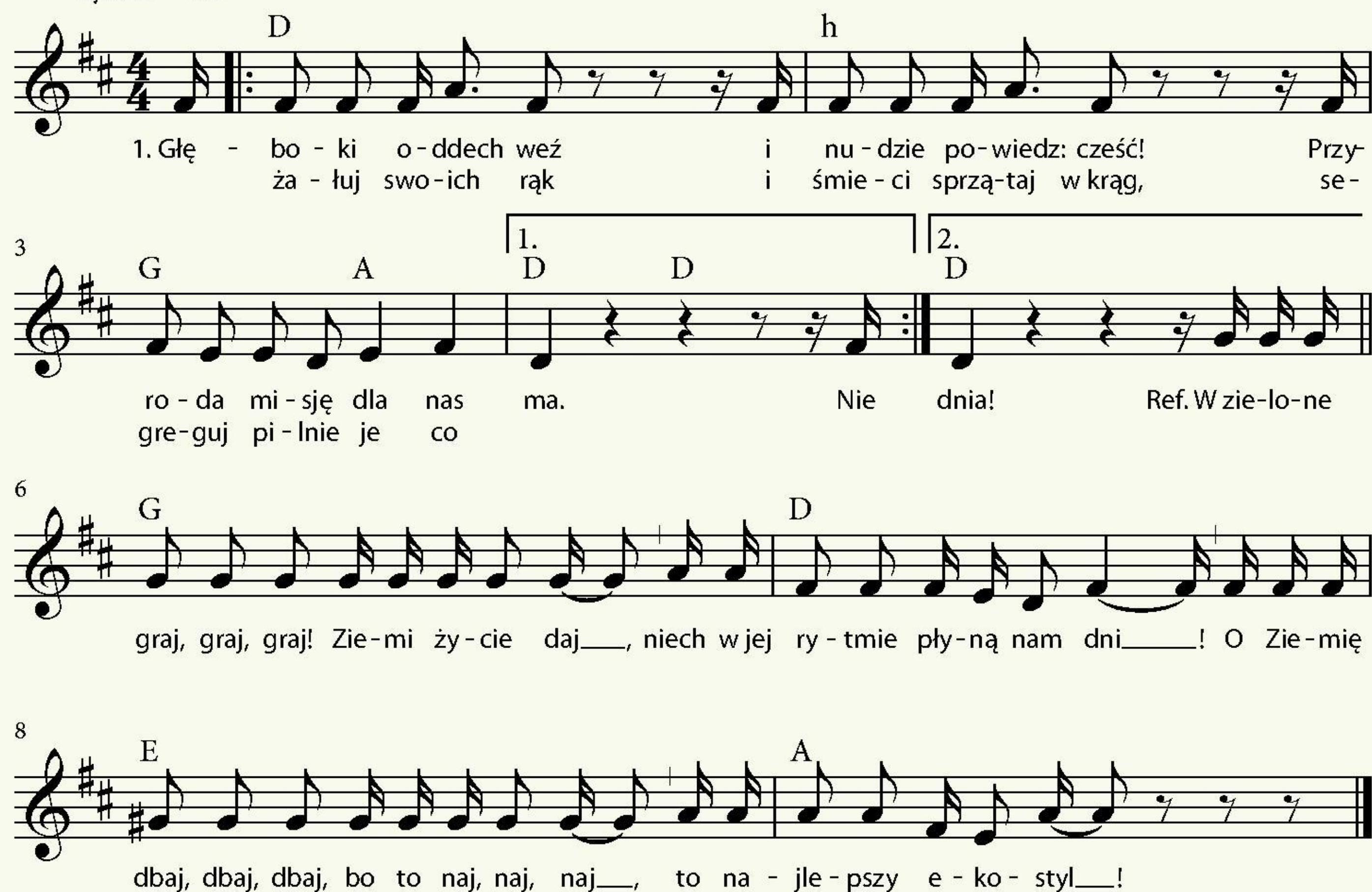
**Ref.** Proszę Pani, proszę Pana, co złego, to nie my.  
Od samego prawie rana ściskamy kwiatki trzy.  
Jeśli nieraz było źle,  
to wystarczą chwile dwie.  
Zaraz poprawimy się.  
Proszę Pana, proszę Pani, co złego, to nie my.  
Ze wzruszenia zapłakani, a krokodyle łzy  
płyną szczerze, każdy wie.  
I choć nieraz było źle,  
teraz uśmiechamy się.



# Ekorock

muzyka: Łukasz Jaszczyk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Żywo ♩ = 130



1. Głę - bo - ki o - ddech weź i nu - dzie po - wiedz: cześć! Przy -  
za - łuj swo - ich rąk i śmie - ci sprzą - taj w krąg, se -

3 ro - da mi - się dla nas ma. Nie dnia! Ref. W zie - lo - ne  
gre - guj pi - lnje co

6 graj, graj, graj! Zie - mi ży - cie daj, niech w jej ry - tmie pły - ną nam dni! O Zie - mię

8 dbaj, dbaj, dbaj, bo to naj, naj, naj, to na - jle - pszy e - ko - styl!

**1.** Głęboki oddech weź  
i nudzie powiedz: cześć!  
Przyroda misję dla nas ma.  
Nie żałuj swoich rąk  
i śmieci sprzątaj w krąg,  
segreguj pilnie je co dnia!

**2.** Ciekący zakręć kran,  
bo to jest dobry plan:  
być z ekologią za pan brat!  
A każdy ekorok  
to stumilowy krok  
w ten nowy, czysty, lepszy świat!

**Ref.** W zielone graj, graj, graj,  
Ziemi życie daj,  
niech w jej rytmie płyną nam dni!  
O Ziemię dbaj, dbaj, dbaj,  
bo to naj, naj, naj,  
to najlepszy ekostyl!

**Ref.** W zielone...



# Morskie opowieści

popularna melodia szkocka

Umiarkowanie ♩ = 110

1. Kie - dy wiatr za - szu - mi w gło - wie, ca - ły świat na - bie - ra tre - ści,  
wte - dy czło - wiek chę - tnie słu - cha mo - rskich o - po - wie - ści.

Ref. Kto chce, ten nie - chaj słu - cha, kto nie chce, niech nie słu - cha:  
jak ba - lsam są dla u - cha mo - rskie o - po - wie - ści.

1. Kiedy wiatr zaszumi w głowie,  
cały świat nabiera treści,  
wtedy człowiek chętnie słucha  
morskich opowieści.

3. Pływał raz marynarz, który  
żywił się wyłącznie pieprzem,  
sypał pieprz do konfitury  
i do zupy mlecznej.

Ref. Kto chce, ten niechaj słucha,  
kto nie chce, niech nie słucha:  
jak balsam są dla ucha  
morskie opowieści.

2. Łajba to jest morski statek,  
sztorm to wiatr, co dmucha  
z gestem,  
cierpi kraj na niedostatek  
morskich opowieści.

Ref. Kto chce, ten niechaj słucha...

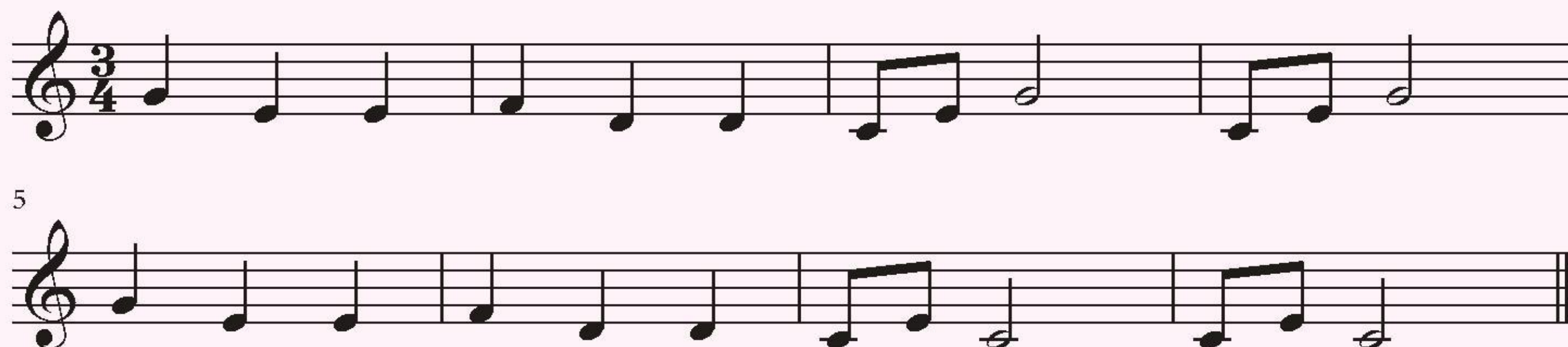
Ref. Kto chce, ten niechaj słucha...





Zagrajmy!

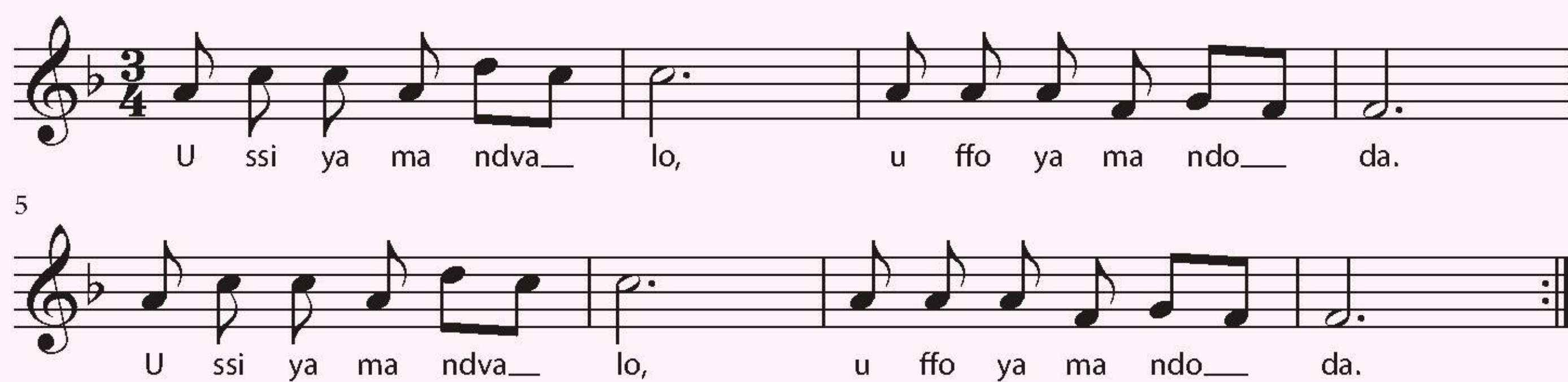
## Wlazł kotek na płotek



Zagrajmy!

## Piosenka z Afryki

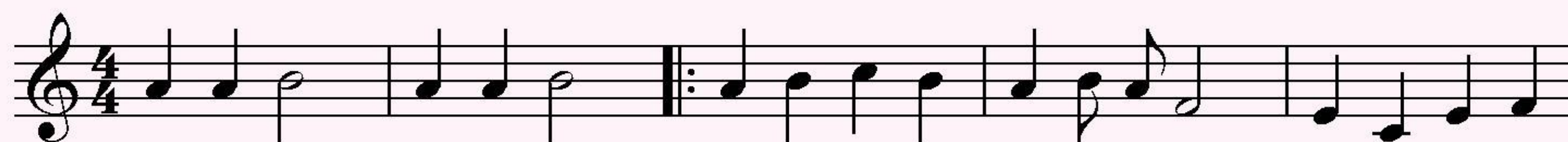
Umiarkowanie ♩ = 88





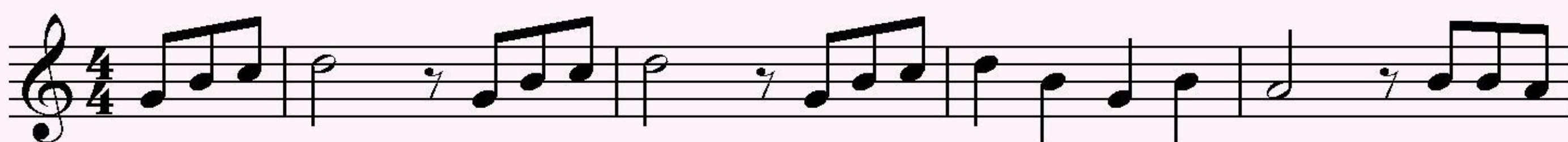
Zagrajmy!

## Sakura



Zagrajmy!

## Kiedy święci maszerowali do nieba





Zagrajmy!

## Anioł pasterzom mówił

Umiarkowanie

Musical score for 'Anioł pasterzom mówił' in 4/4 time. The score consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The melody starts on a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a half note F#4. The second staff continues the melody with quarter notes E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3, and a half note E3. The third staff concludes the piece with a half note D3, a quarter note C3, and a final half note B2. A dynamic marking of *mf* is placed below the first staff.

Zagrajmy!

## Stary McDonald

Musical score for 'Stary McDonald' in 4/4 time. The score consists of two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The melody is written with notes and includes the following lyrics: g¹ g¹ g¹ d¹ e¹ e¹ d¹ h¹ h¹ a¹ a¹ g¹ d¹ g¹ g¹ g¹ d¹ e¹ e¹ d¹ h¹ h¹ a¹ a¹. Above the staff, the word 'Fine' is written above the eighth measure. The second staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The melody is written with notes and includes the following lyrics: g¹ d¹ d¹ g¹ g¹ g¹ d¹ d¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹ g¹. Above the staff, the words 'D. C. al Fine' are written above the eighth measure.



## Słowniczek

### Akcent muzyczny s. 7

Mocniejsze wykonanie dźwięku oznaczonego symbolem >.

### Akompaniament s. 65

Muzyka, która towarzyszy melodii i ją wspiera.

### Aranżacja s. 65

Sposób opracowania utworu, polegający m.in. na doborze instrumentów, zmianie rytmu lub charakteru muzyki.

### Chwył s. 28

Układ palców służący do zagrania określonego dźwięku (np. na flecie).

### Dykcja s. 33

Sposób, w jaki wymawiamy słowa.

### Dynamika s. 44

Głośność dźwięków w muzyce.

### Emisja głosu s. 33

Sposób wydobywania głosu podczas mówienia lub śpiewu.

### Forma AB s. 76

Budowa utworu złożonego z dwóch części: A i B.

### Gama s. 24

Osiem dźwięków ułożonych po kolei w górę lub w dół.

### Gestodźwięki s. 20

Dźwięki powstające z ruchu ciała, używane do wykonywania rytmu.

### Instrument ludowy s. 99

Instrument tradycyjny, często wykonywany ręcznie, używany do wspólnego muzykowania i obrzędów.

### Jasełka s. 59

Przedstawienie opowiadające o narodzinach Jezusa Chrystusa.

### Klucz wiolinowy s. 25

Znak stawiany na początku pięciolinii.

### Kolęda s. 59

Pieśń religijna o narodzeniu Jezusa, śpiewana w czasie Bożego Narodzenia.

### Melodia s. 24

Ciąg dźwięków o różnej wysokości i długości, które razem tworzą muzyczną opowieść.

### Muzyka ludowa s. 99

Tradycyjna muzyka wiejska przekazywana z pokolenia na pokolenie.

### Nazwy solmizacyjne s. 24

Sylaby, którymi nazywamy dźwięki gamy.

### Nuta s. 25

Znak graficzny do zapisywania dźwięku.



**Pauza s. 17**

Cisza w muzyce o określonej długości.

**Pięciolinia s. 25**

Linie i pola, na których zapisujemy dźwięki nutami.

**Refren s. 76**

Powtarzająca się część piosenki z tą samą melodią.

**Rytm s. 16**

Czas trwania dźwięków i przerw między nimi.

**Samba s. 76**

Tradycyjny taniec brazylijski o wyraźnym, tanecznym rytmie.

**Synkopa s. 102**

Przeniesienie akcentu na dźwięk, który zwykle jest słabszy.

**Szanta s. 126**

Piosenka o życiu na statku, śpiewana przez marynarzy podczas pracy na żaglowcu.

**Tataizacja s. 19**

Wypowiadanie rytmu odpowiednimi sylabami.

**Tempo s. 39**

Szybkość wykonywania muzyki.

**Zwrotka s. 76**

Część piosenki, w której zmienia się tekst.



## Tabela chwytów na flet prosty

Diagram illustrating the fingering for the first six notes of the flute scale (C<sup>1</sup> to F<sup>1</sup>). The diagram shows the flute with finger positions for the left hand (lewa ręka) and right hand (prawa ręka). The thumb (kciuk) is positioned at the top. The notes are: C<sup>1</sup>, C<sup>1</sup> (sharp), D<sup>1</sup>, D<sup>1</sup> (sharp), E<sup>1</sup>, and F<sup>1</sup>. The F<sup>1</sup> note is marked with a star, indicating the baroque fingering.

lewa ręka

prawa ręka

kciuk

C<sup>1</sup> C<sup>1</sup> D<sup>1</sup> D<sup>1</sup> E<sup>1</sup> F<sup>1</sup>

Diagram illustrating the fingering for the next six notes of the flute scale (F<sup>1</sup> sharp to C<sup>2</sup>). The diagram shows the flute with finger positions for the left hand (lewa ręka) and right hand (prawa ręka). The thumb (kciuk) is positioned at the top. The notes are: F<sup>1</sup> sharp, G<sup>1</sup>, G<sup>1</sup> sharp, A<sup>1</sup>, B<sup>1</sup>, H<sup>1</sup>, and C<sup>2</sup>.

lewa ręka

prawa ręka

kciuk

F<sup>1</sup> G<sup>1</sup> G<sup>1</sup> A<sup>1</sup> B<sup>1</sup> H<sup>1</sup> C<sup>2</sup>

- otwór zakryty
- otwór odkryty

- ◐ otwór zakryty ze szczeliną
- ◑ otwór zakryty w połowie (lub zakryty jeden z dwóch otworów)

★ chwyt na flecie barokowym



Diagram illustrating the fingering for the first seven notes of the second octave (C<sup>2</sup> to G<sup>2</sup>) on a soprano saxophone. The diagrams show the instrument with fingerings indicated by black dots for closed fingers and white circles for open fingers. Labels on the left indicate the thumb (kciuk), left hand (lewa ręka), and right hand (prawa ręka).

The notes and their corresponding fingerings are:

- C<sup>2</sup>: Left thumb (kciuk) on the thumb key, left index (lewa ręka) on the first key, right index (prawa ręka) on the second key.
- D<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key.
- D<sup>♭2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key.
- E<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key.
- F<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key.
- F<sup>♯2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- G<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.

The musical staff below shows the notes: C<sup>2</sup>, D<sup>2</sup>, D<sup>♭2</sup>, E<sup>2</sup>, F<sup>2</sup>, F<sup>♯2</sup>, G<sup>2</sup>.

Diagram illustrating the fingering for the last seven notes of the second octave (G<sup>♯2</sup> to D<sup>3</sup>) on a soprano saxophone. The diagrams show the instrument with fingerings indicated by black dots for closed fingers and white circles for open fingers. Labels on the left indicate the thumb (kciuk), left hand (lewa ręka), and right hand (prawa ręka).

The notes and their corresponding fingerings are:

- G<sup>♯2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- A<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- B<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- H<sup>2</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- C<sup>3</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- C<sup>♯3</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.
- D<sup>3</sup>: Left thumb on the thumb key, left index on the first key, right index on the second key, right middle on the third key, right ring on the fourth key, right pinky on the fifth key, right little on the sixth key, right little on the seventh key.

The musical staff below shows the notes: G<sup>♯2</sup>, A<sup>2</sup>, B<sup>2</sup>, H<sup>2</sup>, C<sup>3</sup>, C<sup>♯3</sup>, D<sup>3</sup>.







